

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ ČTVRTÝ ROČNÍK

2

Vyhlídky vojenského uvolnění v Evropě

Ve vývoji současných mezinárodních vztahů se stále více prosazuje tendence k uvolňování napětí a přechodu od vojenské konfrontace k upevnění bezpečnosti a mírové spolupráce. Projevem toho jsou četné politické, ekonomické, kulturní, technické a jiné dohody a smlouvy mezi státy rozdílných společenských systémů, které v posledních letech byly uzavřeny nebo se připravují. Poměrně nejméně markantně se změny v mezinárodních vztazích odrážejí ve vojenské oblasti. Ani ona však nezůstává stranou, neboť byly již podepsány některé významné dohody, které směřují k odvrácení nebezpečí jaderné války, k omezování zbrojení a k nastolení větší důvěry mezi státy a národy. Zůstává ovšem skutečností, že rozsáhlejší opatření na vojenském úseku, která by korespondovala s již učiněnými konkrétními kroky v mezinárodních vztazích, jsou dosud otázkou budoucnosti. Je to však logické, protože jen větší politická důvěra mezi státy je podmínkou určitých omezení v ozbrojených silách. Nyní jsme v etapě, kdy vedoucí političtí představitelé států obou protichůdných společenských soustav se shodli v názoru, že politické uvolnění musí doprovázet odpovídající opatření ve vojenské oblasti. To je východiskem pro řadu rozvíjejících se jednání na tomto úseku, od nichž můžeme očekávat spíše dílčí a postupné, než převratné výsledky.

Změny, které prožíváme, mohly být jak známo uskutečněny jedině díky výrazným změnám v poměru sil mezi oběma uskupeními, zvláště mezi USA a SSSR. K těmto změnám by nedošlo bez cílevědomé a důsledné mírové politiky Sovětského svazu, bez koordinované zahraniční politiky společenství socialistických zemí, které si v tomto směru udržují iniciativu ve svých rukou. Socialistické státy se zasazují rovněž o doplnění politického uvolnění vojenským uvolněním, neboť bez odzbrojovacích opatření je trvalé zlepšení mezinárodních vztahů a upevnění světového míru nemyslitelné. Cílem je všeobecné a úplné odzbrojení, k němuž vede cesta přes nespočet dílčích a postup-

ných odzbrojovacích opatření, která se týkají přednostně jaderného odzbrojení, zastavení výroby, vývoje a zničení zásob ostatních druhů zbraní hromadného ničení, ale zároveň i zastavení závodů ve zbrojení klasickými druhy zbraní, snižování stavů ozbrojených sil a výzbroje.

Příklad v tomto směru a zároveň důkaz, že řešení těchto problémů je reálné, představují dohody mezi SSSR a USA, uzavřené v letech 1972—1973: Dohoda o omezení systémů protiraketové obrany, Prozatímní dohoda o některých opatřeních v oblasti omezení strategických zbraní a Dohoda o odvrácení jaderné války.

Jednání o strategickém odzbrojení pokračují mezi SSSR a USA v Ženevě, další odzbrojovací jednání probíhají po linii OSN (Výbor OSN pro odzbrojení, návrh SSSR na snížení vojenských rozpočtů stálých členů Rady bezpečnosti), na konferenci o evropské bezpečnosti a spolupráci (v současné době rovněž v Ženevě) a na vídeňských rozhovorech o snížení stavu ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě.

Výčet těchto jednání by v nezavěšeném pozorovateli mohl vyvolat optimismus, který se však ukazuje při reálném pohledu jako nemístný a předčasný. Je jistě velmi nadějně a svědčí to o výrazné změně k lepšímu v mezinárodních vztazích, jestliže takové rozhovory se konají, jestliže jsou vedeny ve věcném tónu a postrádají invektivy z dob „studené války“. Na druhé straně však je zřejmé, že vzájemná politická důvěra jako předpoklad markantních výsledků ve vojenském uvolnění není ještě tak pevná a trvalá. Ve všech státech imperialistického bloku existují ještě mocné síly, které nepřejí vývoji světa k trvalému míru, demokracii a pokroku. Mají ještě značný vliv na politiku imperialistických mocností, což se nejvýrazněji projevuje právě ve vojenské oblasti jak při odzbrojovacích jednáních, tak v aktivitě uvnitř jejich vojenskopolitických bloků, zejména v Severoatlantickém paktu.

Všimněme si nejprve jejich současné taktiky na jednáních, která nyní probíhají v Ženevě a ve Vídni.

V Ženevě jednájí delegace SSSR a USA o omezení strategických útočných zbraní (SALT II) a v rámci konference o evropské bezpečnosti a spolupráci vedou rozhovory ve vojenské podkomisi o tzv. opatřeních k posílení důvěry.

Cílem jednání SALT II je dospět ke stálé dohodě mezi SSSR a USA o omezení strategických útočných zbraní. Tato dohoda by měla nahradit prozatímní dohodu o těchto zbraňových systémech, podepsanou v Moskvě v květnu 1972 a platnou 5 let. Důležitým politickým podnětem k uzavření stálé dohody bylo jednání s. Brežněva s americkým prezidentem Nixonem v červnu 1973, ze kterého vyšel závěr a politická direktiva ukončit jednání o omezení strategických útočných zbraní do konce roku 1974.

Jak naznačují sporadické zprávy z tisku, jednání jsou velmi obtížná. Nejde v nich jen o kvantitativní stránku, nýbrž o srovnání kvality strategických útočných zbraňových systémů. Vývoj a zavádění vícenásobných jaderných hlavic do výzbroje na obou stranách zkomplikovalo propočty amerických vyjednávačů, neboť představitelé USA nepředpokládali tak rychlý vývoj těchto zbraní v SSSR. Další spornou otázkou může být, zda do těchto zbraní počítat i letouny — nosiče taktického letectva a palubního úderného letectva USA na evropském válčišti, které proti teritoriu SSSR plní strate-

gické úkoly. Jinou komplikovanou otázkou je kontrola plnění dohody, neboť zjišťování kvalitativně nových zbraní nebude vždy možné ani dokonalými systémy průzkumných družic. Rovněž dosažení dohody o modernizaci dotyčných zbraňových systémů je nesmírně obtížné. Naznačení jen těchto několika základních problémů ukazuje, před jakým úkolem stojí představitelé obou mocností při jednáních SALT II.

Ve vojenské podkomisi KEBS pokračuje zatím výměna názorů na tzv. kolaterální opatření, neboli opatření k posílení důvěry. Na přípravné konferenci v Helsinkách se 35 účastníků dohodlo jednat o třech okruzích otázek, o:

- oznamování velkých vojenských cvičení,
- účasti pozorovatelů z cizích států na velkých vojenských cvičeních,
- oznamování velkých přesunů.

Ani v tomto směru není dohoda snadná, i když je realizovatelná, nebudou-li se státy NATO snažit rozšířit prostřednictvím těchto opatření své možnosti v oblasti vojenského zpravodajství a budou-li je chápat skutečně jako posílení politické důvěry. Zatím jsou náznaky, že tomu tak není.

Je třeba brát také v úvahu, že o těchto otázkách si vyměňují stanoviska státy s diametrálně rozdílnými podmínkami a zájmy. I z tohoto hlediska je práce této podkomise obtížná.

Co rozumět pod pojmem „velká vojenská cvičení“? Kdy a jak a komu by se měla oznamovat? Mělo by se oznámení týkat cvičení konaných v kterékoliv oblasti v Evropě, nebo jenom ve vymezených prostorech a pásmech? V jakých? Co všechno by se mělo o cvičeních oznamovat?

Jaké zásady by se měly přijmout pro zvaní pozorovatelů? Bylo by zvaní závazné, nebo by mělo být ponecháno na vůli státu, kde se cvičení koná? Jaké zásady přijmout pro chování pozorovatelů? Jaké zásady přijmout pro počty pozorovatelů, pro zajištění jejich bezpečnosti, materiálního zabezpečení, spojení apod.?

Jaké přesuny by se měly oznamovat? Jejich rozsah, složení přesunovaných jednotek, prostory apod.?

To jsou některé otázky, kterými se delegace ve vojenské podkomisi KEBS zřejmě musí zabývat.

V přístupu k nalezení shodných stanovisek se pozná, zda jednotlivé delegace chtějí těmito opatřeními z vojenské oblasti posílit důvěru mezi evropskými státy, nebo zda sledují jiné úmysly. Snaha jít v této oblasti na radikální dalekosáhlá opatření nevede k cíli a má opačný účinek. Jedinou cestou je začít dílčími, ale reálnými opatřeními, která by se postupně s rostoucí důvěrou mezi státy rozšiřovala a prohlubovala.

Cíle Severoatlantického paktu v otázkách odzbrojení se výrazně projevíly v průběhu podzimního **jednání o snížení stavu ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě**. Konference se účastní, jak známo, 17 evropských států, USA a Kanada, z toho SSSR, PLR, NDR, ČSSR, USA, Kanada, V. Británie, NSR, Lucembursko, Belgie a Holandsko s hlasem rozhodujícím a MLR, BLR, RSR, Dánsko, Norsko, Řecko, Itálie, Turecko s hlasem poradním. Návrh socialistických zemí, který jménem čtyř zemí s hlasem rozhodujícím předložila delegace SSSR, obsahuje tyto hlavní zásady:

- ozbrojené síly a výzbroj snížit v oblasti, zahrnující 7 přímých účastníků jednání (NSR, státy Beneluxu, NDR, PLR, ČSSR),
- snižovat od počátku a ve všech etapách jak národní, tak cizí vojska a výzbroj všech 11 přímých účastníků jednání,
- snižovat početní stavy a výzbroj pozemního vojska, vojenského letectva i jednotek jaderného napadení,
- snížení uskutečnit rovným procentuálním dílem ve třech etapách (v roce 1975 symbolické snížení o 20 000 osob s výzbrojí na každé straně, v roce 1976 snížení o 5 % vojsk s výzbrojí, v roce 1977 snížení o dalších 10 % vojsk s výzbrojí),
- jednotky cizích vojsk, jež byly zrušeny, stáhnout na vlastní území i s výzbrojí a bojovou technikou, zrušené jednotky národních vojsk rozpustit, výzbroj vyřadit,
- plnění dohod založit na čestném dodržování závazků, kvalitu snižování řešit národními prostředky.

Delegace USA vystoupila s nástinem dohody, která by měla obsahovat tyto hlavní zásady:

- do oblasti snížení zahrnout 7 přímých účastníků jednání, popřípadě i Maďarsko,
- snižovat pouze pozemní vojsko na obou stranách,
- snižování řešit ve dvou etapách,
- snižování začít v první etapě u amerických a sovětských pozemních vojsk, jejichž početní stav a výzbroj snížit o 15 % na každé straně,
- ve druhé etapě snižovat postupně i pozemní vojska ostatních přímých účastníků jednání tak, aby na konci procesu bylo dosaženo tzv. společného stropu ve výši 700 000 osob na každé straně,
- ze zrušených jednotek USA odsunout vojáky do Spojených států, ale jejich výzbroj a bojovou techniku ponechat v oblasti snížení,
- uzavřít též dohody o blíže nespecifikovaných kontrolních opatřeních a k posílení důvěry; kontrolu řešit mezinárodní inspekci.

I když návrh států NATO není zdaleka propracován, již předložené zásady ukazují na diametrálně odlišný přístup ke snížení stavu ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě. Jde o asymetrický model, požadující několikanásobně vyšší snižování pozemních jednotek u socialistických států. Odmítá snižování u vojenského letectva a u jednotek jaderných zbraní. V první etapě opomíjí nejen národní síly na středoevropském válčišti, nýbrž i cizí ozbrojené síly (britské, kanadské, nehledě již na francouzské, o kterých se vzhledem k neúčasti Francie na jednáních nehovoří), dislokované v západním Německu. Předkládá požadavek na ponechání výzbroje k odsunu určených amerických jednotek v Evropě. Neuvádí přesnější termíny odzbrojovacích opatření. Vnucuje opět již mnohokrát v takovém případě odmítnutou mezinárodní kontrolu k ověřování plnění dohody.

Shrme-li západní návrhy, vidíme, že zemím NATO jde především o změnu poměru ozbrojených sil na středoevropském válčišti v jejich prospěch. Nabízí se i druhé vysvětlení — nereálnými návrhy protahovat jednání, získávat čas jednak na vyjasnění

perspektiv ponechání amerických sil v Evropě, jednak na výstavbu západoevropského vojenskopolitického integrovaného uskupení, na přestavbu vojenské struktury NATO, na překonání krizového stavu, ve kterém se atlantická aliance v současné době nachází. V každém případě vedou západní návrhy k jistému vystřízlivění u těch, kteří by v souvislosti se zahájením takovýchto rozhovorů propadli nadměrnému optimismu. Návrhy obou stran jsou natolik rozdílné, že jejich sblížení — i za předpokladu zásahu politických autorit — je otázkou velmi dlouhodobou. Můžeme říci, že představy států NATO o odzbrojovacích opatřeních ve střední Evropě jsou jednou stranou mince, na jejíž druhé straně je vysoká aktivita ve vojenských přípravách ve všech hlavních členských státech Severoatlantického paktu.

Zaměření činnosti paktu na trvalé zvyšování vojenského potenciálu členských zemí výrazně dokumentují jednání řídících orgánů atlantické aliance koncem roku 1973. V první polovině prosince následovaly za sebou jako obvykle zasedání Vojenského výboru NATO¹⁾, zasedání ministrů obrany zemí tzv. Evropské skupiny NATO²⁾, konference výboru pro plánování obrany NATO³⁾ a konference Rady NATO⁴⁾.

Podívejme se na obsah a hlavní závěry tří posledně jmenovaných zasedání, z kterých jasně vyplývá současná orientace vojenské politiky Západu. Budeme vycházet z oficiálně zveřejněných dokumentů, které se samozřejmě snaží zamlčet vše, co by mohlo působit negativně na veřejné mínění, a naopak zdůrazňují „obraně“ a „mírumilovné“ úsilí severoatlantického uskupení. Přesto je i v těchto materiálech mnoho poučných a varovných faktů, které socialistické státy nemohou přehlížet.

Jednání ministrů obrany zemí tzv. Evropské skupiny NATO se zabývalo možnostmi zvýšení celkového vojenského potenciálu paktu posílením ozbrojených sil evropských členských států aliance. Je sledován cíl, aby evropské státy hrály v rámci NATO rok od roku důležitější úlohu.

Evropská skupina států NATO má být podle představ některých členských států základem západoevropské vojenskopolitické integrace. Za hlavní slabinu se označuje, že na činnosti skupiny se nepodílí Francie, která dává přednost Západoevropské unii jako základnímu vojenskopolitickému společenství evropských kapitalistických států. Na zasedání evropské skupiny vystoupili někteří ministři obrany s názorem, že by bylo účelné včlenit Francii do tohoto uskupení.

Bylo dosaženo dohody o celkovém zvýšení vojenských výdajů členských zemí v r. 1974 o 2 miliardy dolarů (oproti r. 1973). V souladu s dlouhodobým plánem výstavby ozbrojených sil na sedmdesátá léta mají být armády evropských členů NATO doplněny v r. 1974 mj. více než 470 tanky, téměř 1100 obrněnými transportéry, téměř 200 letouny, 140 vrtulníky, více než 800 protiletadlovými řízenými střelami a přes 850 protiletadlovými kanóny vedle dalších 200 protiletadlových zbraní na pásových podvozcích a mnohými dalšími zbraněmi. Plánované vybavení novou technikou představuje zvýšení oproti dodávkám v r. 1973.

¹⁾ Náčelníci štábu 13 členských států NATO (bez Francie a Islandu)

²⁾ NSR, Belgie, Holandsko, Lucembursko, Velká Británie, Norsko, Dánsko, Itálie, Řecko, Turecko

³⁾ Ministři obrany 13 členských států NATO (bez Francie a Islandu)

⁴⁾ Ministři zahraničí 15 členských států NATO

Evropské státy NATO věnují zvýšenou pozornost spolupráci v oblasti výroby a zavádění výzbroje, kooperaci při výcviku, týlovém a zdravotnickém zabezpečení a při perspektivním plánování.

Jak vyplývá ze závěrečných dokumentů zasedání, Belgie, Velká Británie, Itálie a NSR se rozhodly zavést do své výzbroje americké řízené střely Lance, přičemž USA zorganizují společný výcvik pro obsluhu z těchto států. Itálie, Belgie a Holandsko se vedle NSR rozhodly vyzbrojit své tankové jednotky zdokonalenými typy tanku Leopard. Zároveň se NSR a Velká Británie dohodly na výzbroji nového tanku, který by měl v osmdesátých letech nahradit Leopardy, a vyzvaly další ke spolupráci na tomto projektu. NSR, Holandsko, Dánsko, Itálie, Řecko budou společně s USA zabezpečovat zkvalitňování systému protiletadlových řízených střel Hawk.

Těchto několik zveřejněných dohod o společné politice vyzbrojování má zřejmě dokumentovat, že se přece jenom podařilo již učinit první kroky v této ožehavé oblasti. Naproti tomu o otázce platební bilance mezi západní Evropou a USA znatelného úspěchu nebylo dosaženo.

V obdobném tónu se neslo širší atlantické zasedání vedoucích vojenských představitelů, **konference Výboru pro plánování obrany**. Ministři obrany 13 členských států NATO si vyměňovali názory na současnou vojenskopolitickou situaci ve světě a jak ovlivňuje přístří úkoly Severoatlantického paktu. Jednali o vojenských aspektech konference o evropské bezpečnosti a spolupráci a o dosavadním průběhu vídeňské konference o snížení stavu ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě. Byli informováni o vývoji jednání mezi USA a SSSR o omezení strategických zbraní.

V závěrech, ke kterým ministři obrany dospěli, se nikterak neodrážel současný pozitivní trend ve světě. Hlavním úkolem NATO zůstává posilování jeho vojenského potenciálu a jako argument se uvádí jako obvykle rostoucí vojenská síla společenství států Varšavské smlouvy.

Ministři schválili plán rozvoje ozbrojených sil států NATO na leta 1974 až 1978, program operační přípravy evropského válčiště na leta 1975 až 1979 a stanovili kvóty ozbrojených sil, které jednotlivé členské státy vyčlení pro NATO v roce 1974. Vydali dále pokyny pro perspektivní vojenské plánování v rámci NATO. Zdůraznili, že konvenční a jaderné ozbrojené síly mají zůstat v optimálních proporcích a zároveň v rovnováze se silami států Varšavské smlouvy. Zejména konvenční síly se mají dále zkvalitňovat. Ministři stanovili několik klíčových oblastí, kde je třeba k nápravě současných slabých míst ve vojenské oblasti NATO vyvinout mimořádné úsilí. Jmenovitě se to týká zabezpečení obrany letounů a letišť, zkvalitnění protitankové obrany vojsk a zvýšení zásob vojenského materiálu.

Ministři obrany se také zabývali předběžným hodnocením konfliktu na Středním východě a zkoumali, jaká poučení z poslední války mohou vyplynout pro NATO. Rozhodli, aby tento problém byl podroben dalšímu studiu. Mají se zkoumat mj. tyto konkrétní otázky: příznaky narůstání válečného nebezpečí, zlepšení systému zjišťování a uvědomování, kvalita PLRS, nové metody identifikace letadel, způsoby ovládání vzdušného prostoru nad bojištěm, kvalita PTRS, materiální zabezpečení s ohledem na

vysokou spotřebu materiálu v prvních dnech války, rychlé rozhodování, prostředky pro radioelektronickou válku, význam prvního období války rozpoutaného s operačním překvapením.

Na zasedáních Výboru pro plánování obrany byla projednána zpráva o opatřeních ke zkvalitnění pružnosti a účinnosti taktického letectva na středoevropském válčišti změnami v organizaci, velení a řízení. Prvním krokem v tomto směru má být vytvoření nového velitelství spojeneckého vojenského letectva ve střední Evropě, jehož sídlo a kádrové obsazení má být určeno v nejbližší době.

Americký ministr obrany Schlesinger na zasedání prohlásil, že USA zachovají své síly v Evropě, že je dále zkvalitní a jednostranně nesníží jejich početní stav, pokud spojenci zaujmou k udržování a zkvalitňování svého vojenského potenciálu obdobný postoj. Znovu se hovořilo o nezbytnosti, aby evropské státy paktu pomohly Spojeným státům řešit finanční problémy, které pro USA z udržování jejich sil v Evropě vznikají. Konečné stanovisko však přijato nebylo. Problém se má také řešit na bilaterální i multilaterální základně. Příkladný postoj zaujímá vláda NSR, která v současné době jedná s americkou vládou o úpravě náhrady deficitu platební bilance, jež Spojeným státům vzniká z umístění jejich sil v NSR. Jednání o tomto bodu na Výboru pro plánování obrany skončilo výzvou na další členské státy, aby následovaly západoněmeckého příkladu.

Prosincová jednání řídicích orgánů NATO vyvrcholila konferencí Rady NATO za účasti ministrů zahraničí a obrany.

Tam byl posuzován mezinárodní vývoj od posledního zasedání v červnu 1973. Přes uznání pozitivních jevů ve vývoji mezinárodních vztahů Rada označila mezinárodní mír za křehký a zdůraznila, že aliance musí své armády udržovat v plné síle.

Jednání Rady nemohlo obejít vnitřní rozpory, jimiž v současné době Severoatlantický blok prochází. V diskusi podrobili ministři zahraničí evropských států, zejména Francie, Velké Británie a NSR, kritice postup americké vlády, která přehlíží své spojence, jak se ukázalo při posledním konfliktu na Středním východě. Kissinger byl nucen obhajovat politiku USA a na oplátku zaútočil na evropské spojence pro jejich nedostatečný podíl na vojenském úsilí v rámci západní aliance. Komuniké apeluje na solidaritu, na maximální výměnu názorů a informací, na těsné konzultace a součinnost, tedy na problémy, které nejvíce oslabují činnost NATO.

Na zasedání Rady Severoatlantického paktu byl projednán vývoj konference o evropské bezpečnosti a spolupráci i vídeňská jednání. Ministři opakovali podstatu západního návrhu, tj. dosáhnout přibližně parity v pozemním vojsku mezi NATO a státy Varšavské smlouvy ve střední Evropě cestou asymetrického (v jejich terminologii „vyváženého“) snižování vojsk.

Nakonec znovu potvrdil i nutnost zahrnout a dále zlepšovat stav spojeneckých ozbrojených sil v Evropě; k jejich případnému snížení má dojít jedině v souvislosti s plněním dohod o vzájemném snížení stavu ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě.

Jednání řídících orgánů NATO na sklonku minulého roku potvrdila, že uvnitř atlantické aliance existují vážné vztahové problémy ekonomické a politické, které se musí odrazit i ve vojenské oblasti. Na druhé straně právě vojenská oblast je hlavním tmelícím faktorem imperialistického bloku a poměrně nejméně a až s určitým časovým odstupem se jí dotýkají změny v mezinárodně politické atmosféře, zvláště ve vztazích mezi státy protichůdných sociálně ekonomických systémů.

Řídící orgány NATO, za kterými stojí právě ty nejkonzervativnější, nejreakčnější a nejagresivnější kruhy imperialistických mocností orientují činnost Severoatlantického paktu především na trvalé zvyšování kvality ozbrojených sil členských států, přičemž snaha je zvýraznit podíl ekonomiky silných západoevropských členských států. Hledají se také cesty k tomu, jak zapojit znovu do integrované vojenské organizace Francii. Nedávný ozbrojený konflikt na Středním východě je využíván k aktivizaci paktu ve směru odstraňování některých současných slabin a modernizace výzbroje. Řídící vojenské orgány NATO, které mají zájem na stálém zkvalitňování ozbrojených sil, na zvyšování vojenských rozpočtů, v rozhodující míře ovlivňují průběh odzbrojovacích jednání. V tom je hlavní příčina nereálného stanoviska, jednostranných návrhů a neústupnosti západních delegací na těchto rozhovorech.

Prosincové jednání řídících orgánů NATO spolu s dosavadním průběhem jednání o odzbrojení v Ženevě i ve Vídni ukázala, že před námi je ještě dlouhá cesta ke skutečnému vojenskému uvolnění.

Právě toto si musí uvědomit i občané socialistických států a především příslušníci ozbrojených sil těchto zemí, aby hodnotili současný vývoj vojenskopolitické situace ve světě střídavě, byť i s jistou dávkou oprávněného optimismu. Hlavním úkolem ČSSR jako pevného článku socialistického společenství zůstává upevňování jednoty tohoto svazku a jeho politické, ekonomické i vojenské posilování. Tyto úkoly se v současných podmínkách nikterak neoslabují, naopak jejich význam vzrůstá. Schopnost socialistických států rozhodujícím způsobem ovlivňovat vývoj mezinárodních vztahů, což je jedním z hlavních charakteristických rysů současné etapy, je neodmyslitelná bez jednotné a koordinované politiky socialistických zemí, bez trvale rostoucí ekonomické síly a bez udržování a stálého zdokonalování vysoké obranyschopnosti všech zemí socialistického společenství.

Od nejvyšší rady obranu státu k radám obrany

Rozkaz ministra národní obrany pro přípravu vojsk ČSLA na výcvikový rok 1973—74 položil důraz i na rozvíjení a provádění právní propagandy. Jedním z důležitých institutů na úseku řízení obrany státu jsou **radu obrany**, které od roku 1969 úspěšně vyvíjejí činnost při řízení a zabezpečování úkolů spojených se zdokonalováním branného systému státu.

Proto chci v článku ukázat na vývoj kolektivních orgánů, které řeší otázky obrany za posledních téměř 40 let, a upozornit na některé aspekty, které k jejich konstituování nebo zrušení vedly. Tento stručný přehled o vývoji kolektivních orgánů, které řeší otázky obrany v Československu, pomůže dále rozšířit právní vědomosti příslušníků našeho velitelského sboru a pochopit jejich úlohu při zabezpečování obrany státu.

Správa v oblasti obrany státu představuje organizující, výkonnou a nařizovací činnost státních orgánů, zahrnující veškerá opatření nejen k přípravě, ale i k vlastní obraně země. Přesto, že tato správa tvoří nedílnou součást socialistické správy, ve které jsou v podstatě uplatněny obecné zásady platné pro všechny ostatní obory správy, platí především působnosti, které vyžadují koncepční, vojenskoodborné a politické posouzení a u nichž jsou jedním z rozhodujících také otázky utajení.

Pro řízení otázek obrany státu platí ve většině států zásada, že se jimi zabývá a řeší je úzký vybraný kolektiv lidí, kteří pro správné odborné i politické

rozhodování musí znát celkovou koncepci obrany, mít dobré znalosti problémů a být schopni operativně se rozhodovat v mimořádných situacích.

Tato zásada, která je při řešení otázek obrany státu obecně platná, byla dodržena i v buržoazní ČSSR a je plně realizována i při budování a obraně naší socialistické republiky.

Orgány, které řešily problematiku obrany v buržoazní ČSR, byly konstituovány na základě zákona o obraně státu č. 131 Sb., z roku 1936, kterým byly zřízeny:

a) **Nejvyšší rada obrany státu**, jejímž hlavní úkolem byla příprava a organizace obrany státu. Její působnost byla formulována tak, že kompetence vlády a národního shromáždění nebyly dotčeny. Jejím předsedou byl předseda vlády. Ostatní členy této rady jmenoval a odvolával na návrh předsedy vlády prezident republiky, který měl právo ji také svolat, být přítomen jejímu jednání a vyžadovat od ní zprávy.

b) **Mezinárodní sbor obrany státu**, který byl pomocným orgánem Nejvyšší rady obrany státu a který rozpracovával její rozhodnutí a úkoly. Byl rovněž předurčen pro řešení složitých meziresortních vztahů, které při realizaci branných opatření vznikaly. Předsedal mu ministr národní obrany. K splnění všech jemu svěřených působností vytvářel si ještě řadu odborných komisí.

c) **Armádní poradní sbor**, který byl poradním orgánem Nejvyšší rady obrany

státu bez samostatné rozhodovací pravomoci. Jeho předsedou byl ministr národní obrany. Členy tohoto sboru byli hlavní funkcionáři armády. Tento sbor mohl svolávat i prezident republiky s možností mu předsedat. Řešil především otázky vnitřního života armády.

d) **Generální sekretariát obrany státu**, který vyřizoval agendu Nejvyšší rady obrany státu a meziministerského sboru obrany státu.

Takto vytvořená organizace nejvyššího orgánu i ostatních pracovních orgánů je důkazem vcelku promyšleného systému řízení otázek obrany v buržoazní ČSR. Vinou politiky tehdejší vládnoucí třídy však tato organizace řídicích orgánů v otázkách obrany státu se nemohla prověřit při řešení vlastní obrany země; její politika vedla k Mnichovu a k dlouholeté okupaci.

Pro poválečné uspořádání ČSR se stal základním dokumentem Košický vládní program. K řešení otázek obrany v duchu tohoto vládního programu byla z iniciativy KSČ zřízena na schůzi ministerské rady už 5. 4. 1945 **vojenská rada**, jako pomocný orgán předsednictva vlády, v jejímž čele byl náměstek ministerské rady předsedy. Návrhy vojenské rady podléhaly schválení vládě, nebo jejímu předsednictvu. Vojenská rada, přestože nedosáhla a neřešila celou problematiku obrany státu, kladně ovlivnila řešení braných otázek a další výstavbu armády v osvobozené vlasti. Její činnost však byla zastavena začátkem roku 1946 s tím, že její úkoly se přenášejí na předsednictvo vlády a ministerstvo národní obrany.

Důvody zastavení její činnosti můžeme spatřovat v tom, že nebyla přesně vymezena působnost a především pravomoc prezidenta republiky k tomuto orgánu; jeho složení nemohl sám ovlivňovat, nemohl se zúčastnit jeho jednání, požadovat od něho zprávy apod. Rovněž osoba předsedy vojenské rady, kterou v té době zastával s. Klement Gottwald, byla pro tehdejší buržoazní představitele nežádoucí, neboť s. Gottwald velmi aktivně v její práci prosazoval politiku strany.

V roce 1946 však dochází k obnovení předmnichovského systému řízení obrany a je v plném rozsahu uveden v život zákon o obraně státu z roku 1936. V té době jsou postupně zřízeny **Nejvyšší rada obrany státu**, **meziministerský sbor obrany státu**, **armádní poradní sbor i generální sekretariát rady obrany státu**. Zřízením těchto orgánů usilovala buržoazie o upevnění svého mocenského postavení a oslabení vlivu KSČ na řešení otázek

obrány a především na armádu, před rozhodujícím střetnutím s dělnickou třídou v únoru 1948. Politická roztržičnost a zejména machinace buržoazie před únorem 1948 narušovaly činnost těchto orgánů tak, že došlo k postupnému ochromení jejich činnosti, především Nejvyšší rady obrany státu.

Únor 1948 vytvořil výhodné podmínky jak pro řešení celého komplexu otázek obrany státu, tak i pro výstavbu armády. Komunistická strana Československa, vědoma si principů marxisticko-leninských zásad obecně platných pro období po uchopení politické moci, byla nucena řešit i otázku třídní obrany a bezpečnosti nově vznikajícího socialistického státu, která je stěžejní otázkou revoluce.

Komunistická strana Československa nemohla převzít staré orgány řízení, aniž by je buď změnila, nebo dala starým orgánům novou třídní náplň. Proto k řešení obrany s cílem upevnit obranyschopnost byl ustaven při ÚV KSČ **vojenský komitét**, který byl výrazem převzetí moci ve státě dělnickou třídou v čele s KSČ. Vojenský komitét při ÚV KSČ byl v podstatě revolučním orgánem, byl orgánem KSČ a v období po roce 1948 nahrazoval činnost umrtvovaných orgánů zřízených v roce 1946.

IX. sjezd Komunistické strany Československa v roce 1949, který stanovil nezbytnost vybudovat armádu podle Sovětské armády jako spolehlivý mocenský nástroj dělnické třídy a pracujícího lidu s plným uplatněním leninských principů její výstavby, byl odrazem péče strany o tuto důležitou vnější funkci státu vyplývající ze složité vnitřní i zahraniční politické situace tohoto období. V této době dochází i ke změně v centrálním řídicím orgánu. Činnost vojenského komitétu v roce 1950 je ukončena a je rozhodnuto, že místo něj bude zasedat **Nejvyšší rada obrany státu** podle starého, dosud platného zákona o obraně státu. Prezident republiky s. Gottwald začátkem roku 1950 jmenoval na návrh předsedy vlády nové členy Nejvyšší rady obrany státu a sám se jejich jednání v průběhu roku 1950 zúčastňoval. Nejvyšší rada obrany státu však v dalším období nebyla svolávána a branná politika státu byla do roku 1954 ovlivňována Politickým sekretariátem ÚV KSČ a dále do roku 1957 usneseními **politického byra ÚV KSČ**. V této době neexistoval vrcholný kolektivní státní orgán, který by řídil celostátní brannou problematiku. Proto je vytvořen po státní linii **odbor obrany u předsednictva vlády ČSR**. Tento orgán řeší na úrovni vlády ČSR celou řadu

důležitých problémů obrany státu. Jeho složení a především působnost mu však neumožňují postihnout celou problematiku branného systému.

Rozvoj vojenství v této době a především zavádění zbraní hromadného ničení do výzbroje armády silně zdůraznily význam teritoria pro úspěšné vedení války. Ukázalo se, že v soudobých podmínkách možného vedení války je zcela nezbytné, aby se na řešení obrany státu po cílel stát celým svým potenciálem a aby toto řešení bylo opřeno o koaliční sílu socialistických států, především Sovětského svazu.

V tomto období se již rovněž jeví jako zvlášť naléhavý požadavek komplexnějšího pojetí obrany nejen u vrcholných orgánů, ale také na nižších stupních. Proto na základě poznání, že v současných složitých podmínkách příští možné války nestačí řešit otázky obrany jen v orgánech na nejvyšší úrovni bez plného zájmu ostatních orgánů na nižších stupních, které se těmito otázkami věnovaly nedostatečně, bylo rozhodnuto na základě usnesení vlády ze dne 1. 3. 1955 zřídit **komisi rad krajských (okresních) národních výborů pro věci obrany**. Tímto opatřením jsou poprvé vytvářeny orgány, které se zabývají otázkami obrany i na nižších stupních, a je tak budována vertikální linie otázek obrany od vlády ČSR přes krajské až po okresní národní výbory. V tomto roce také dochází ke vzniku Varšavské smlouvy a tím k dalšímu posílení obranyschopnosti nejen ČSR, ale celého tábora socialismu.

Působnost výše uvedených orgánů byla tehdy závislá na stupni rozpracovanosti branného systému, který se začal v té době teprve formovat a tudíž i kompetence těchto nově konstituovaných orgánů byla formováním branného systému poznamenána. Komise rad obrany národních výborů nepostihovaly celou brannou problematiku a v podstatě řešily omezené otázky obrany vyplývající jen z ustanovení branného zákona. Komplex řešení otázek obrany byl zúžen v podstatě jen na zabezpečování činnosti ozbrojených sil.

K upevnění vedoucí úlohy strany v otázkách obrany, především pod vlivem maďarských událostí v roce 1956, je v roce 1957 zřízena **vojenská komise obrany při ÚV KSČ** a v roce 1959 **krajské a okresní komise obrany u příslušných stranických orgánů**, které nahradily odbor obrany u představenstva vlády a komise rad obrany národních výborů. Tyto nové orgány plnily úlohu kolektivního, stranického a státního orgánu pro řízení otázek obrany ve státě, krajích a okre-

sech. Tímto opatřením byl vytvořen ucelený model stranického a státního řízení otázek obrany ČSR, při čemž výrazné postavení připadlo KSČ.

Toto opatření mělo zásadní význam pro řešení komplexních otázek obrany a představovalo v tomto směru začátek kvalitativních změn. Tímto opatřením strana také jasně dokumentovala, že příkládá otázkám obrany prvotní význam.

Postupně se ukázalo, že vytvoření komisi obrany u stranických orgánů mělo i své nedostatky, které se projevovaly v tom, že byla snímána odpovědnost ze státních orgánů za řešení otázek obrany a že docházelo k nahrazování těchto orgánů stranou. Ukázalo se také, že chybělo zákonné ustanovení, které by legalizovalo činnost těchto orgánů.

Tento model řízení se dostal do rozporu s linií, která byla schválena už na lednovém plénu ÚV KSČ v roce 1965, a z něhož nebyly pro úsek obrany vyvozeny řádné závěry. Na plenárním zasedání ÚV KSČ v roce 1965 bylo rozhodnuto, že napříště nebude KSČ nahrazovat zákonnou činnost orgánů státní moci i správy socialistického státu. Zde šlo především o to, aby zastupitelské sbory mohly plnit své ústavní a zákonné funkce a výkonné orgány státní správy, aby mohly plnohodnotně řešit to, co jim ústavou a ostatními právními normami je uloženo. Vzhledem k tomu, že na úseku obrany toto usnesení nebylo realizováno, mohl dosavadní systém nerušeně fungovat až do roku 1968, kdy se stal předmětem ostré kritiky.

Na základě vládního prohlášení z dubna 1968 bylo přistoupeno ke zpracování návrhu ústavního zákona, kterým měl být vytvořen nejen vrcholný státní orgán pro řešení hlavních otázek obrany Československé socialistické republiky, ale i státní orgány obdobného charakteru na stupních republik a určených národních výborů. Již v této době byly různé názory na jejich úlohy v politickém systému státu. V podstatě šlo o probíjování leninských principů výstavby těchto orgánů zvláště při stanovení jejich působnosti a pravomoci, o jejich složení a koho postavit do čela těchto orgánů, o místo v systému ostatních státních orgánů a komu ze své činnosti budou odpovědní, zda vůbec a jakým způsobem uplatňovat vedoucí úlohu strany. V některých názorech se projevovaly i útoky na vedoucí úlohu KSČ. Tyto a další názory se projevovaly v různých obměnách až do přijetí ústavního zákona Federálním shromážděním, což bylo také důvodem, že tento ústavní zákon byl přijat až 31. ledna 1969.

Ne všechny otázky se podařilo v ústavním zákonu č. 10/1969 Sb., o Radě obrany státu správně vyřešit. Proto k odstranění jeho některých nedostatků se v současné době připravuje jeho novelizace, která dále má prohloubit a zkvalitnit řízení celého branného systému ve státě.

Ústavní zákon č. 10 o Radě státu zřizuje a stanoví působnost **Rady obrany státu**, zřizuje na stupních republik **Rady obrany České a Slovenské socialistické republiky** a u rad národních výborů, které určí rady obrany republik, **rady obrany těchto národních výborů**. Rady obrany republik tímto zákonem zmocněním zřídily rady obrany u všech krajských a okresních národních výborů a u vybraných městských a obvodních národních výborů.

Jde o promyšlený systém řízení otázek obrany z centra od Rady obrany státu až po rady okresních (obvodních) národních výborů.

Rady obrany všech stupňů jsou zřízeny jako kolektivní státní orgány, jejichž práce je výsledkem společného úsilí všech jejich členů. Každý člen rady obrany je povinen podílet se s plnou odpovědností na jejím jednání, rozhodování a na realizaci přijatých opatření.

Z uvedených faktů v tomto článku je zřejmé, že od roku 1945 bylo vykonáno mnoho práce jak stranických, tak i státních orgánů k tomu, aby branný systém státu včetně jeho řídicích orgánů se postupně formoval a aby představoval takovou soustavu opatření, která efektivním způsobem zabezpečí obranu našeho socialistického zřízení.

Po roce 1948, po uchopení politické moci dělnickou třídou, je zřejmé i uplatnění jednoho ze základních principů úspěšného dokončení socialistické revoluce, jako je rozbití starého buržoazního aparátu i na úseku obrany. Komunistická strana Československa, vědoma si důležitosti otázek obrany, tak uplatnila bezpro-

členové rad obrany jsou jmenováni funkcionáři, jejichž členství je v radě obrany nezastupitelné. Otázky spojené s vnitřní činností rad obrany upravují jednací řády těchto rad obrany, které schvalují.

Rady obrany jako výkonné orgány státní moci zajišťují plnění úkolů v oblasti obrany podle zákonných ustanovení a jiných právních norem.

V práci rad obrany všech stupňů se uplatňuje nejen řešení koncepčních branných otázek, ale i hlediska komplexnosti řešení, koordinace všech úseků činnosti jednotlivých složek a také kontrola.

Složení a způsob činnosti rad obrany na všech stupních, jejichž předsedy jsou vedoucí představitelé KSČ a někteří další členové, jsou volenými členy stranických orgánů. Plně zabezpečují uplatnění vedoucí úlohy strany nejen v oblasti vojenské výstavby, ale i při dalším zdokonalování branného systému státu.

Rady obrany zřízené tímto ústavním zákonem vytvořily tak nosný systém státního řízení příprav opatření k obraně jak v době míru, tak i za branné pohotovosti státu.

střední revoluční vliv a vedoucí úlohu strany na řešení otázek obrany státu.

Přijetí ústavního zákona o Radě obrany státu v roce 1969 a vytvoření systému rad obrany na bázi státních orgánů bylo politickým i zákonodárným vyjádřením skutečnosti, že v rozvoji naší společnosti má vnější funkce státu spojená s obranou země důležitý význam. Po právní stránce byly vytvořeny tímto aktem všechny předpoklady, aby náš stát disponoval jednoduchou efektivně fungující řídicí organizací branného systému, která má postavení, strukturu, kvalifikaci a pravomoc, které odpovídají důležitosti tak vážné problematiky, jako je obrana socialistického státu.

PRŮLOM OBRANY NEPŘÍTELE BEZ POUŽITÍ JADERNÝCH ZBRANÍ

Strategické koncepce NATO předpokládají různé varianty zahájení války na Západním válečném štábu. V posledních letech štáby a vojska NATO procvičují zvláště variantu zahájení války bez použití jaderných zbraní, vedenou pouze konvenčními prostředky ničení. Nebudu rozebírat důvody, které je k tomu přinutily, protože jsou dostatečně známy.

I naše vojska musí být připravena vést operace v různých podmínkách zahájení války. Operace a bojová činnost bez použití jaderných zbraní má, zejména při zahájení války, své zvláštnosti. Tyto musíme brát v úvahu jak při přípravě vojsk v míru, tak při organizaci a plánování bojové činnosti:

a) jsou-li v podmínkách jaderné války jaderné zbraně hlavním prostředkem ničení a vojska v operacích pouze **dokončují** zničení hlavních uskupení nepřítele, pak při vedení bojové činnosti bez použití jaderných zbraní rozhodující úlohu mají operace pozemních vojsk při podpoře a v součinnosti s ostatními druhy ozbrojených sil;

b) plánování, organizace i vedení bojové činnosti musí odpovídat oběma základním variantám zahájení války (např. operační, bojová sestava, pásma útoku, hloubka operace a v podstatě i doba jejího trvání);

c) bojovou činnost organizujeme pod neustálou úhrozbou přechodu na použití jaderných zbraní;

d) podstatně se omezuje dosah prostředků, které má vševojsková armáda k dispozici. Hlavním jejím palebným prostředkem je dělostřelectvo, jehož hlavní část má dostřel do 15 km a jen malá část kolem 20 km;

e) v prvních dnech operace vojska armády nebude v dostatečné míře podporovat ani letectvo, které své hlavní úsilí soustředí na vybojování nad-

vlády ve vzduchu v rámci vzdušných operací, na boj s prostředky PVO a hlubokými operačními zálohami;

f) tyto okolnosti si vynucují, že nepřítele nemůžeme účinně ničit a umlčovat na celou hloubku jeho sestavy, ale po částech.

Bojová činnost vojsk při zahájení války může mít různý charakter:

- střetného sražení (boje), budou-li obě strany současně přecházet do útoku s rozhodnými cíli;

- útoku, přejde-li nepřítel záměrně do obrany (např. s cílem zabezpečit útok na hlavním operačním směru), nebo bude-li k tomu donucen nepříznivým výsledkem střetného sražení;

- obrany, podaří-li se nepříteli soustředit na daném směru rozhodující převahu sil a prostředků.

V článku rozeberu některé **zásadní otázky přechodu vojsk do útoku s překonáním zabezpečovacího pásma s průlomem obrany nepřítele.**

Podle názorů západních teoretiků (viz cvičení NATO) se v obraně rozmísťují hlavní síly sborů prvního sledu na přední čáře (pásmu), jejíž přední okraj volí v závislosti na situaci, úkolu a terénu ve vzdálenosti 20–40 km od státní hranice a jen v některých případech blíže, či dále.

Divize druhého sledu sboru se budou rozmísťovat na mezilehlé čáře, která je zpravidla ve vzdálenosti 40–60 km od přední čáry obrany.

Tuto sestavu může zaujímat 1–2 noci před zahájením války.

Před přední čarou obrany si buduje a připravuje zabezpečovací pásmo (pásmo překrytí), jehož přední okraj může být v bezprostřední blízkosti státní hranice.

Zabezpečovací pásmo obsazuje menšími, pohyblivými jednotkami (útvary), které mají za úkol:

- v případě přechodu vlastních vojsk do útoku zabezpečit jejich přesun a rozvinutí na výhodných čarách;

- v případě vedení obranného boje zpomalovat a vyčerpávat vojska protivníka, donutit jeho hlavní síly k rozvinutí, usměrňovat je do prostorů, výhodných pro vlastní činnost, klamat o skutečném průběhu předního pásma apod.

V zabezpečovacím pásmu buduje jednotlivá postavení nebo opěrné body. Mezery mezi nimi překrývá palbou a rozvinutou sítí zátarasů všeho druhu, včetně jaderných minových zátarasů.

V pásmu armádního sboru může nepřítel do zabezpečovacího pásma podle okolností vyčlenit lehký obrněný pluk, samostatný tankový pluk nebo motorizovanou divizi. V jiném případě může vyčlenit část sil od každé divize prvního sledu (brigádu, průzkumný prapor apod.).

Tyto jednotky v zabezpečovacím pásmu vedou boj na zdrženou na jednotlivých směrech a postupně zaujímají obranná postavení (opěrné body) v hloubce zabezpečovacího pásma.

Divize na předním okraji zaujímají i budují obranu na normální nebo široké frontě.

Divize může bránit pásmo široké 30 i více km a hluboké do 30 km.

V pásmu buduje 2–3 postavení systémem obranných rajónů nebo opěrných bodů, postavení raketového oddílu HJ, palebná postavení dělostřelectva, včetně atomového, PT prostředků a divizních záloh.

Bojová sestava divize se skládá z prvního a druhého sledu (zálohy).

V prvním sledu mohou být podle typu divize dvě motorizované (mechanizované brigády) a ve druhém sledu — **jedna tanková brigáda.**

Povede-li divize manévrovou obranu, poměr mezi prvním a druhým sledem **může být obrácený.**

Divize při obraně přední čáry v pásmu 30 km může vytvořit tyto hustoty na 1 km fronty — viz tab. 1.

Tabulka 1

	mod (mob-2 tb-1)	md	td	hd
praporů	0,3	0,3	0,3	0,3
tanků	4,5	9,3	10,5	3,3
děl a minometů	4,5	4,1	3,9	4,7
PT prostředků	6,3	3,5	3,1	6,7
Celkem prostředků proti tankům	10,8	12,8	13,6	10,—

Tyto hustoty budou 2—3krát vyšší na pravděpodobných směrech útoku, nebo v úsecích průlomu, kam budou zasazeny druhé sledy a zálohy divize, a v některých případech i sboru.

Z uvedených hustot vyplývá i požadavek na počet sil a prostředků potřebných k průlomu takové obrany.

Zkušenosti z řady operací Sovětské armády dokazují, že k průlomu připravené obrany nepřítel je nutné vytvořit 3—4násobnou převahu a spolehlivě umlčet obranu nepřítel, zejména jeho PT a ostatní palebné prostředky.

Takovou převahu nemůžeme samozřejmě vytvořit v celém pásmu útoku. Zde bude zpravidla převaha nevýrazná 1 : 1,5, maximálně 1 : 2).

Proto i v podmínkách neustálé úhrady použití jaderných zbraní bude nutné **na nezbytně potřebnou dobu** soustřeďovat síly a prostředky v poměrně omezených prostorech a úsecích průlomu s tím, že po splnění úkolů, tj. po průlomu obrany, se tyto síly budou opět rozptylovat.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války i propočty k umlčení palebných prostředků nepřátelské obrany ukazují, že je třeba mít v úseku průlomu tyto operační hustoty na 1 km fronty:

- praporů: 3— 4,
- tanků: 40— 50,
- hlavních: 80—100.

Na základě těchto hustot určujeme i šířky úseků průlomu a hloubky bojových úkolů.

Prapor bude zpravidla prolamovat obranu na šířce 1 km a pluk — 2 km.

Šířky pásma průlomu na vyšších stupních budou zpravidla limitovány možností vytvořit potřebnou hustotu dělostřeleckých hlavních. Tyto možnosti jsou omezeny. Proto divize budou prolamovat obranu zpravidla se dvěma pluky v prvním sledu, tj. v úseku 4 km.

Tvůrčím způsobem je třeba přistupovat k řešení otázky šířky a počtů úseků průlomu v rámci armády.

V útočných operacích Sovětské armády ve Velké vlastenecké válce zpravidla front prolamoval obranu nepřítele na jednom směru silami dvou i více armád v úseku širokém 18—20 km. Výjimečně prolamoval obranu na dvou směrech. Naopak jsou známy případy, kdy obranu prolamovala sousední křídla dvou frontů.

V soudobých podmínkách i při zahájení války bez použití jaderných zbraní by vzhledem ke stále úhroze jejich použití bylo velmi riskantní soustřeďovat značné síly na malém prostoru (např. při průlomu v úseku 20 km by mohlo být v prvním sledu frontu 5 divizí).

Z druhé strany nebude účelné, aby každá divize prolamovala obranu ve svém pásmu útoku a na samostatném směru z toho důvodu, že:

- při průlomu obrany na izolovaných směrech by nepřítel použitím svých druhých sledů a záloh mohl poměrně snadno průlom likvidovat;

- v rámci armády by se nedostávalo dělostřeleckých prostředků k vytvoření potřebné hustoty, neboť např. při třech divizích v prvním sledu by bylo třeba umlčovat nepřítele na 18 km, což by vyžadovalo 1400—1800 hlavních (obranu nepřítele je třeba umlčovat i na bocích úseku průlomu — do vzdálenosti dosahu palebných prostředků nepřítele, zejména jeho PT zbraní, tj. navíc ještě 1—1,5 km na každou stranu);

- divize by neměla dostatek sil k rozšiřování průlomu do stran vzhledem k tomu, že část sil musí vyčlenit k zabezpečení zbytku útočného pásma;

- obtížně by se zasazovaly druhé sledy jak divizí, tak především armády, neboť pásmo průlomu by bylo prostřelováno PT zbraněmi nepřítele (i když např. v Lvovsko-Sandoměřské operaci koridorem širokým 3 km byly zasazeny dvě tankové armády).

Z těchto důvodů je v rámci armády účelné, jít na určitý risk a prolamovat obranu na jednom maximálně na dvou směrech.

Při průlomu obrany na jednom směru může úsek průlomu činit v průměru 10 km. Pak obranu prolamujeme silami tří divizí s tím, že jedna divize má útočné pásmo shodné s úsekem průlomu, tj. 4 km, křídelní divize prolamují obranu v pásmu 2—4 km. V tomto případě je třeba umlčovat obranu nepřítele v úseku 12 km, což vyžaduje 960—1000 hlavních, tj. o 50—60 % méně než při 1. variantě.

Nemůžeme vyloučit ani variantu, že armáda bude prolamovat obranu na dvou směrech, zejména v operaci v silně členitém (horském) a zalesněném terénu. Aby mohla vytvořit potřebnou hustotu hlavních, může na jednom směru prolamovat úsek 7—8 km silami dvou divizí a na druhém směru úsek 2—3 km jednou divizí. I tak bude celková šířka průlomu a potřeba hlavních v podstatě stejná jako při průlomu v jednom úseku.

Tyto šířky budou zpravidla odpovídat počáteční fázi průlomu, tj. průlomu postavení prvního sledu brigád. Při průlomu dalších postavení se bude postupně šířka úseku průlomu zvětšovat. Je to z jedné strany umožněno tím, že nasycenost obrany palebnými prostředky bude nižší a na druhé straně je potřeba rozšiřovat úsek průlomu do stran pro zasazování druhých sledů pluků a divizí a pro možnost rozptýlit bojové sestavy vojsk. Bylo by žádoucí, aby při dokončování průlomu dosahovala 15—20 km.

Na směr hlavního úderu (a tedy i úsek průlomu) při průlomu obrany nepřítele má vliv řada faktorů.

Směr hlavního úderu volíme proti slabému místu v obraně nepřítele, jejíž prolomení umožňuje rozvíjet útok do hloubky, ničit nepřítele po částech, vycházet do boku a týlu jeho hlavnímu uskupení, případně vytvářet podmínky k obklíčení a zničení jeho jednotlivých uskupení. Terén na směru hlavního úderu má umožňovat hromadné použití veškeré bojové techniky, zejména tanků.

Hloubka úkolů svazků prvního sledu při překonání zabezpečovacího pásma a při průlomu předního (prvního) pásma obrany nepřítele bude ovlivňovat především hloubka těchto pásem, charakter bojové činnosti nepřítele, terén, roční období aj.

Průměrné tempo útoku v průběhu operace bude činit 40–60 km denně.

Vzhledem k tomu, že zabezpečovací pásmo bude nepřítelem zpravidla bránit slabšími jednotkami, které povedou boj na zdrženou, je reálné, aby při správné organizaci boje svazky překonaly toto pásmo v průběhu prvního dne bojové činnosti, tj. v tempu 40–60 km za den.

Bylo by výhodné vojska úkolovat tak, aby k večeru prvního dne před-sunuté odřady navázaly dotyk s hlavním pásmem obrany, pokusily se o průlom z chodu, upřesnily charakter a systém obrany a rozmístění hlavních palebných prostředků.

V průběhu noci a několika hodin světlého času druhého dne měly by zaujmout vyčkávací prostory útvarů, určené pro průlom, palebná postavení dělostřelectva a přisunout potřebné množství munice. Průlom zahájí druhého dne bojové činnosti a měly by jej v podstatě ukončit do setmění (v letní době).

Vycházíme-li z toho i z možnosti divize pro útok, pak hloubku úkolu na druhý den operace můžeme stanovit v průměru 30–35 km.

Dělení úkolu divize a jeho obsah stanoví Polní řád. Chci vyjádřit svůj názor na rozdílné členění úkolu divize v podmínkách bojové činnosti s použitím nebo bez použití jaderných zbraní, tj. určování následujícího úkolu. Vzhledem k tomu, že v současné době zpracováváme jednotný plán operace a hloubky a lhůty splnění úkolu nerozlišujeme na jadernou nebo bezjadernou variantu, bude vhodné sjednotit i dělení úkolu pro obě varianty. Divizi budeme určovat úkol pro účast v prvním jaderném úderu, bližší úkol a úkol dne.

Bojovou sestavu divize pro překonání zabezpečovacího pásma bude ovlivňovat sestava ve výchozím položení. Vzhledem k ohniskovému charakteru obrany nepřítele je neúčelné, abychom do prvního sledu zasadili hlavní síly divize. Podle šířky útočného pásma divize, stupně vybudování a obsazení zabezpečovacího pásma, bude je překonávat silný předsunutý odřad divize (zesílený pluk), nebo dva pluky v prvním sledu, které si rovněž vysílají před-sunuté odřady v síle praporu.

Bojovou sestavu divize pro průlom budeme vytvářet v průběhu překonávání zabezpečovacího pásma a v době, potřebné pro vlastní organizaci průlomu.

Bude sestávat:

- z prvního a druhého sledu,
- jednotky raketového vojska,
- divizní dělostřelecké skupiny,
- záloh.

V některých případech může být její součástí i taktický vzdušný výsadek.

Prolamuje-li divize obranu v úseku 4 km, bude mít v prvním sledu zpravidla dva pluky. Divize na bocích úseku průlomu pak 1–2 pluky, část sil těchto divizí bude zabezpečovat zbytek pásma útoku divize.

Vzhledem k velké nasycenosti obrany PT prostředky je výhodné, aby průlom zahajovaly motostřelecké pluky, i když nevylučujeme i použití tankových pluků. V řadě případů bude obranu prolamovat i tanková divize v prvním sledu armády.

Ve druhém sledu divize na směru hlavního úderu budou zpravidla dva pluky, u divizí na bocích průlomu — jeden pluk.

Rovněž pluky v úseku průlomu budou mít bojovou sestavu zpravidla ve dvou sledech a jen v některých případech i ve třech sledech (např. prolamuje-li divize úsek 3 km).

Druhé sledy divize a pluků používáme především k rozvíjení úspěchu průlomu, k rozšíření průlomu do stran, k odrážení protiztečí aj.

Druhé sledy pluků budeme zpravidla zasazovat k průlomu 2. postavení, druhý sled divize — k průlomu postavení divizních záloh.

Důležitou úlohu bude mít dělostřelectvo, které pro průlom uskupujeme do dělostřeleckých skupin.

Vzhledem k nedostatku organického a posilového dělostřelectva, bude třeba k palebné přípravě a podpoře útoku přibírat dělostřelectvo svazků a útvarů druhého sledu, tj. divizní dp, pto, plukovní do, armádní a frontové dělostřelectvo a protitankové útvary. Kromě toho do počtu palebných prostředků počítáme dělostřelectvo, tanky a PT prostředky vojsk v dotyku. Při nedostatku dělostřelectva bude třeba vysunout k přednímu okraji i PT prostředky a část tanků pluků prvního sledu pro přímou střelbu.

Z organického i přiděleného dělostřelectva vytváříme dělostřelecké skupiny u pluků a divizí 1. sledu průlomového uskupení. Do těchto skupin zařadíme i přibírané dělostřelectvo druhých sledů.

Ostatní prvky bojové sestavy divize plní zpravidla obdobné úkoly jako při útoku divize na spěšně zaujatou obranu nepřítele z chodu.

První sledy průlomového uskupení zaujímají vyčkávací prostory ve vzdálenosti 20—40 km od předního okraje obrany.

Pod příkrytím vojsk v dotyku vysunujeme do palebných postavení veškeré dělostřelectvo pro střelbu ze zakrytých palebných postavení a část dělostřelectva, PT prostředků a tanků pro přímou střelbu.

Pluky 1. sledu zahajují přesun tak, aby v určeném čase „Č“ mohly zahájit zteč předního okraje.

Ztečí předchází palebná příprava, jejíž doba trvání je závislá především na počtu objektů nepřítele, které je třeba umlčovat a technických možnostech dělostřelectva.

Obyčejně palebná příprava bude trvat 30—40 minut.

Útvary a jednotky protiletadlového dělostřelectva musí svou bojovou sestavu zabezpečit spolehlivé příkrytí průlomového uskupení při jeho přesunu k přednímu okraji obrany, při rozvinování a přechodu do útoku. V této fázi budou vojska zhušťovat své sestavy a hromadné letecké údery nepřítele by jim mohly způsobit značné ztráty.

Útvary a jednotky ženijního vojska kromě běžných úkolů ženijního zabezpečení budou zejména připravovat komunikace pro přesun k přednímu okraji obrany a vytvářet průchody v zátarasech před předním okrajem. Vycházíme-li z rozpočtu nejméně 1 průchod na motostřeleckou nebo tankovou rotu, jde v úseku průlomu divize celkem o 12—15 průchodů v minových polích.

Velký objem prací bude stát před složkami týlu, zvláště v otázkách zásobování municí. Bylo by ideální, aby vojska zahajovala průlom s plnými po-

hyblivými zásobami munice. Týl musí tedy doplnit municí spotřebovanou při překonávání zabezpečovacího pásma a přisunout navíc municí, potřebnou pro palebnou přípravu průlomu, což představuje do 1 palebného průměru na dělo, celkem tedy stovky tun munice.

Důležitým úkolem týlu bude i včasné rozvinutí zdravotnických etap, technických prostředků pro odsuny a opravy techniky, neboť při průlomu obrany nepřítele můžeme předpokládat zvýšené ztráty jak živé síly, tak i bojové techniky.

V celku tedy musíme v poměrně krátké době zplánovat průlom, zvláště jeho palebné zabezpečení, vytvořit potřebné uskupení vojsk, přesunout do palebných postavení velké množství dělostřelectva, přisunout municí, doplnit spotřebované zásoby vojsk, připravit velitele a vojska do nejnižších stupňů k plnění úkolu a připravit celou řadu dalších opatření k zabezpečení průlomu. Všechna tato opatření vyžadují dobu nejméně 8–10 hodin.

Přechod divize do útoku začne až na rozkaz nadřízeného velitele. Organizuje-li nepřítel na směr útoku divize zabezpečovací pásmo, budou je překonávat zpravidla předsunuté odřady. Předsunutým odřadem divize může být zesílený pluk, případně i další jednotky (např. samostatný tankový prapor, druhý sled pluku v příkrytí státní hranice apod.).

Předsunuté odřady ve stanoveném čase „Č“ po krátkém palebném přepadu překračují státní hranici na stanovených směrech, z chodu se rozvíjejí a vedou zteč na jednotlivé opěrné body nepřítele, vyvrací je a směle rozvíjejí útok ve vysokém tempu do hloubky zabezpečovacího pásma. Silné opěrné body obcházejí nebo blokují jen části sil.

Hlavní síly divize se v těchto podmínkách budou přesunovat v pochodových sestavách z výchozího prostoru s tím, že jsou v pohotovosti podporovat bojovou činnost svých předsunutých odřadů a rozvíjet jejich úspěch do hloubky.

Hlavní síly se budou rozvíjet do předbojových a bojových sestav jen v nejnútnejších případech, kdy předsunuté odřady nejsou svými silami schopny zabezpečovací pásmo překonat. Bylo by žádoucí, aby v divizi byly uchovány ty síly, které jsou předurčeny pro průlom.

Při zasažení většiny sil divize do prvního sledu bude nutné přeskupit síly a vytvářet průlomové uskupení v **dotyku s nepřítelem**.

Předsunuté odřady po překonání posledního postavení zabezpečovacího pásma rozvíjejí útok ve vysokém tempu a z chodu se snaží prolomit (případně vklínit se) první postavení předního pásma obrany. Velitel divize musí být připraven ihned zasadit další síly a rozvíjet úspěch, kterého dosáhly předsunuté odřady.

V opačném případě, zaujal-li nepřítel obranu předem, ženijně připravil a má organizován systém paleb, přistoupí velitel divize po souhlasu nadřízeného k organizaci průlomu.

Již v průběhu překonání zabezpečovacího pásma všechny orgány a prostředky průzkumu zjišťují údaje o předním pásmu obrany.

Velkou úlohu bude hrát zejména průzkumné letectvo, které je schopné pořídit detailní snímky tohoto pásma a vyhodnotit je až do palebných prostředků nepřítele.

Na základě údajů průzkumu se vyhodnocuje obrana nepřítele na mapách velkého měřítka (leteckých snímcích), které by měli dostat všichni velitelé do velitele roty vto.

Předsunutě odřady v případě odrazení jejich pokusů o průlom obrany zůstávají v bezprostředním dotyku s nepřítelem, poutají jeho síly, zjišťují jeho palebné prostředky a chrání uskupení divize, určené pro průlom. Svou činností plní obdobné úkoly, jaké ve Velké vlastenecké válce plnily předsunutě prapory pro průzkum bojem.

Důležitým požadavkem je, aby předsunutě odřady vyšly k předsunutému pásmu obrany na široké frontě tak, aby pomohly odhalit slabá místa v obraně nepřítele, vhodná pro průlom a na druhé straně, aby nepříteli znemožnily nebo ztížily určit směr hlavního úderu našich vojsk.

Pod příkrytím předsunutých odřadů se vojska připravují k průlomu. Uskupení vojsk pro průlom je výhodné vytvořit v hloubce rozptýleně, aby je nepřítel nemohl ničit svým dělostřelectvem, nemohl vyhodnotit směr hlavního úderu a aby je při případném přechodu na použití jaderných zbraní nemohl vyřadit malým počtem úderů. Do úseku průlomu se soustředí v tomto případě jen na krátkou dobu. Přesun průlomového uskupení je třeba organizovat tak, aby od čáry rozvinutí do praporečnických proudů probíhal v době palebné přípravy útoku.

Dělostřelectvo během palebné přípravy umlčuje opěrné body na předním okraji obrany i v bližší hloubce, dělostřelecké a minometné baterie, pozorovatelný a místa velení i jiné důležité cíle.

PT prostředky a tanky, případně dělostřelectvo pro přímou střelbu ničí přímou střelbou protitankové prostředky, zejména PTRS a zakopané tanky nepřítele.

K vytvoření potřebných hustot hlavní na úseku průlomu bude v některých případech nutné předsunout část tanků a děl pro přímou střelbu z průlomového uskupení vojsk.

Letectvo ničí vyčleněné zálohy, prostředky jaderného napadení nepřítele a jeho místo velení, zabezpečuje ochranu průlomového uskupení při jeho rozvíjení.

Po skončení palebné přípravy zahájíme v určeném čase „Č“ zteč předního okraje. Při přiblížení tanků a motopěchoty na bezpečnostní vzdálenost dělostřelectvo přechází k palebné podpoře útoku, zpravidla formou postupného soustředění palby.

Tankové a motostřelecké jednotky rychle pronikají předním okrajem obrany nepřítele, ničí jeho oživené palebné prostředky a živou sílu, rychle pronikají do hloubky a zároveň rozšiřují průlom do boků.

K dosažení vysokého tempa průlomu je nutné spolehlivě umlčovat obranu nepřítele (pokud je to možné) do celé taktické hloubky (zejména PT prostředky) a včas zasazovat druhé sledy.

Nepřítele musíme rozbít po částech. K tomu je třeba hromadným úderem dělostřelectva a letectva i rychlou činností vojsk izolovat jednotlivé sledy bránících se vojsk, nedat jim možnost odejít na další postavení, přisunout a zasadit zálohy a přeskupovat vojska ze směrů, kde neútočíme.

Proto hlavním úkolem vojsk je rozvíjet útok do hloubky v co nejrychlejším tempu, prolamovat další obranná postavení z chodu (po krátkém palebném přepadu).

V tomto období musí letectvo vést úderu na druhé sledy a zálohy nepřítele a tím zabránit jejich příchodu k úseku průlomu, zaujetí dalších postavení, či vedení protiztečí. Vážnou úlohu při plnění tohoto úkolu může sehrát raketo-metné dělostřelectvo.

Druhý sled pluku nebo divize můžeme zasadit k rozvíjení útoku do hloubky nebo do boků, k odražení nepřátelských protiztečí, k zabezpečení boků průlomu apod.

Důležitou úlohu hrají i vojska, která jsou mimo úsek průlomu. Svoji aktivní činností musí spoutat síly nepřítele a nedovolit mu přeskupovat síly. Při zjištění jejich odchodu z bráněných postavení ihned přecházejí do útoku.

Snahy nepřítele přejít k obraně postavení v hloubce musíme zmařit údery letectva a dělostřelectva a rozhodnou činností vojsk. K tomu je třeba vést tyto údery ještě do příchodu našich vojsk k těmto postavením, abychom zabezpečili jejich prolomení z chodu.

Protizteče nepřítele do boků úseku průlomu odrážejí určené jednotky buď z místa soustředěnou palbou s následujícím přechodem do útoku ke zničení nepřítele, nebo ve střetném boji za podpory palbou dělostřelectva a úderů letectva.

Důležitou roli má i zabezpečení boků průlomu, aby nepřítel nemohl odrážet proniknuvší průlomové uskupení a průlom uzavřít. Část jednotek prvního sledu, případně i druhých sledů, musíme vyčlenit k upevňování a udržování boků průlomu. Nejlépe bude částí sil rozvíjet útok do stran tak, aby vycházely do týlu nepřátelských opěrných bodů a donutili nepřítele k odchodu, nebo je spolu s vojsky, poutajícími čelně, zničily.

Jednotky, které byly jako předsunuté odřady v dotyku s nepřítelem, odcházejí po jejich překročení průlomovým uskupením do druhého sledu.

Po prolomení obrany nepřítele do celé hloubky je třeba zasadit další síly, aby hlavní úderné uskupení mohlo ve vysokém tempu rozvíjet útok v operační hloubce.

Z á v ě r

Průlom obrany nepřítele je velmi složitý úkol, který mohou vojska plnit již v samém počátku války. Musíme je připravit na to, že se mohou setkat se silným, dobře vyzbrojeným nepřítelem, způsobilým odrážet hromadné údery našich tanků a pěchoty.

K rozbití takového nepřítele je zapotřebí pečlivé přípravy, spolehlivého umlčení, rozhodné činnosti motostřeleckých a tankových útvarů, umění velitelů a štábů v krátké době organizovat a řídit boj.

Jistě bude vhodné vracet se k bohatým zkušenostem Sovětské armády, která zakončila celou řadu úspěšných operací, zahajovaných průlomem nepřátelské obrany. Tyto zkušenosti v mnohém mohou být poučením pro naše velitele a štáby i dnes.

ÚKOLY RADIOELEKTRONICKÉHO BOJE

Obecně každý proces velení v ozbrojených silách zahrnuje tyto tři úseky:

- získávání informací (od vlastního průzkumu, velitelů, štábů podřízených stupňů, sousedů, atd.);

- zpracování informací, přijetí rozhodnutí a jejich předání do štábů a vojsk;

- kontrola plnění stanovených úkolů.

Tento proces je zabezpečován systémem řízení, který je na jednotlivých stupních velení druhů vojsk složen ze tří základních prvků a to průzkumu, velitelských stanovišť a spojovacího systému.

Obdobně jako každá regulační soustava má i systém řízení vojsk a zbraní libovolného stupně svůj **řídící a řízený** (výkonný) objekt a vedle nich i řídící (tj. vydávání rozkazů, nařízení, povelů atd.) a zpětnou vazbu (tj. informační zprávy, hlášení atd.) Přehled popisovaného obvodu řízení je uveden na **obr. 1 a**.

Podle struktury členění určitého stupně velení má jeho **systém řízení** své podsystemy, představované obvody řízení podřízených stupňů (viz **obr. 1 b**).

Řídicími i řízenými objekty systému jsou nejčastěji velitelská stanoviště jednotlivých stupňů. U zbraňových systémů je řízeným orgánem např. radioelektronická aparatura, rakety, pumy či letouny.

Radioelektronická zařízení jsou **základem** všech tří uvedených prvků systémů řízení. Přitom je jejich kvantita i kvalita dána tím, zda jde o systémy neautomatizované (ruční), nebo automatizované či automatické.

Vezmeme-li v úvahu všechny charakteristické vlastnosti a zvláštnosti radioelektronických zařízení a specifiku jejich provozu (viz článek „Radioelektronický boj, prostředky a průzkum“), obdržíme základní principy a způsoby vedení boje s těmito radioelektronickými prostředky i požadavky na konstrukci speciálních rušících zařízení.

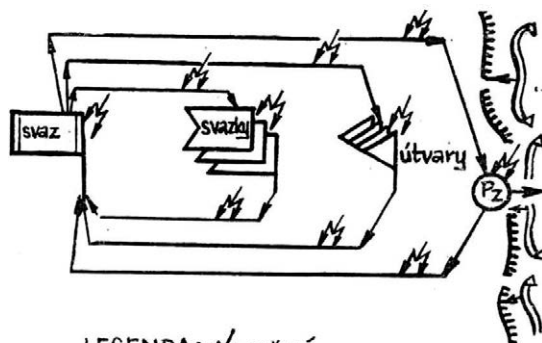
Celá tato oblast má souhrnný název — **radioelektronický boj**, který je jedním z druhů zabezpečení operace a bojové činnosti vojsk. Jeho hlavním cílem je společně s dalšími prvky boje znemožnit nebo narušit řízení vojsk a zbraní nepříteli působením na radioelektronické prostředky tohoto systému a současně zabezpečit spolehlivou práci vlastních radioelektronických systémů a prostředků v podmínkách elektronické války nepříteli.

V našich podmínkách je radioelektronický boj členěn do těchto čtyř úseků:

- protiradioelektronická činnost;

Obr.1a

LEGENDA: rušení

Obr.1b

— činnost proti radioelektronickému průzkumu nepřítele;

— ochrana vlastních radioelektronických prostředků před činností nepřítele;

— zabezpečení elektromagnetické existence — ochrana vlastních radioelektronických prostředků před vzájemným rušením.

1. Protiradioelektronická činnost je hlavní součástí radioelektronického boje. Představuje souhrn opatření k narušení nepřátelských radioelektronických systémů. Základními způsoby této činnosti jsou:

— rušení radioelektronických prostředků nepřítele;

— odvádění raket, leteckých pum a jiných rádiem řízených a samonaváděcích zbraní nepřítele od pozemních a vzdušných objektů vlastních vojsk.

Rušení se zabezpečuje pomocí speciálních rušičů, které jsou ve výzbroji pozemních a leteckých útvarů a jednotek a na palubách nosičů (raketách, letourech).

Odvádění samonaváděcích a rádiem řízených zbraní nepřítele od úderů na objekty dosahujeme pomocí klamných cílů, léček a použitím speciálních provozů radioelektronických prostředků.

Protiradioelektronickou činnost organizujeme v kombinaci s ničením (umřčováním) radioelektronických objektů a pro-

středků nepřítele úderů raket, letectva, dělostřelectva a vzdušnými výsadky nebo speciálně připravenými průzkumnými skupinami.

Dosavadní zkušenosti ze cvičení vojsk s výsledky vojenskovodeckého výzkumu ukazují, že při správné organizaci protiradioelektronické činnosti můžeme dosahovat poměrně vysoké výsledky, které jsou charakterizovány:

— snížením ztrát vlastních letounů dopravního a frontového letectva 3—4krát;

— snížením ztrát balistických raket při překonávání systému PVO nepřítele 3—4krát;

— 2 až 3 násobným snížením pravděpodobnosti zásahu vojenských objektů prostředky vzdušného napadení nepřítele;

— snížením kapacity a rychlosti provozu systémů rádiového a radioreléového spojení nepřítele, což do značné míry ztíží a v některých případech naruší velení pozemních vojsk, letectva a PVO nepřítele a tedy v důsledcích zmenší naše ztráty na lidech a technice.

Tato kritéria charakterizují prokazatelnou účinnost protiradioelektronické činnosti v soudobých operacích a ukazují na její značný vliv na bojovou činnost vojsk. Dotvrzením těchto závěrů jsou i známé zkušenosti z války v Koreji, Vietnamu a na Středním východě.

2. Činnost proti radioelektronickému průzkumu zahrnuje opatření k znemož-

nění nebo ztížení získávat nepříteli údaje o stavu a činnosti vojsk.

K hlavním opatřením této činnosti patří utajení, imitace, demonstrační činnost a dezinformace.

Utajení spočívá v odstranění nebo v oslabení demaskujících tzv. průzkumných příznaků, charakteristických pro každý druh a typ radioelektronických prostředků. Toto zabezpečujeme realizací všech druhů maskování radioelektronických prostředků, přísným dodržováním stanovených režimů a pravidel jejich použití a plněním požadavku utajeného velení vojskům.

Imitace spočívá ve vytváření klamných objektů a klamně radioelektronické situace pomocí prostředků imitačního rušení a různých druhů radiolokačních odražečů.

Demonstrační činnost je záměrné předvádění činnosti vojsk formou tvoření klamných uskupení radioelektronických prostředků na vybraných (podružných) směrech, klamně rádiového a radio-reléového spojení a vedení věrohodného provozu v tomto spojení, klamně a demonstračního provozu radiolokačních stanic různých typů a určení.

Dezinformace je záměrné předávání klamných údajů nepříteli pomocí různých radioelektronických prostředků. Např. předávání klamných rádiových hlášení různého druhu, rádiová diverze do taktické či operační sítě nepřítelů a vedení dezinformačního provozu s jejich účastníky apod.

Radioelektronický průzkum vedou již v míru téměř všechny kapitalistické státy. Využívají k tomu celou síť stabilních pozemních stanovišť, umístěných podél hranic socialistických států, zejména na území NSR, Velké Británie, Turecka, Řecka, Japonska a jiných států a rovněž průzkumné letouny a lodě. V současné době působí asi 500 útvarů a jednotek radioelektronického průzkumu USA a druhých kapitalistických států, které rozvinují okolo 3 000 pracovišť pozemního rádiového a radiotechnického průzkumu. Tato pracoviště vedou nepře-

žitý průzkum radioelektronických prostředků socialistických států v celém kmotočtovém rozsahu námi používaných prostředků. V posledních letech dochází i k širokému použití kosmického radioelektronického průzkumu, což spolu s dosavadními druhy průzkumu dává možnost zachycení vyzařované energie radioelektronických prostředků přesně zjišťovat odpalovací raketové rampy, letiště, spojovací uzly a velitelská stanoviště a rovněž získávat údaje o činnosti pozemních vojsk a letectva v posádkách a na cvičištích.

3. Ochrana vlastních radioelektronických prostředků před činností nepřítelů je souhrn opatření k zajištění spolehlivé práce těchto zařízení v podmínkách složitě radioelektronické situace. K základním způsobům této ochrany patří:

- technická opatření k zabezpečení odolnosti proti rušení jednotlivých radioelektronických prostředků, např. použitím ochranných obvodů a zařízení proti rušení apod;

- zjišťování zdrojů záměrného nepřátelského rušení a znemožnění jejich provozu;

- zabezpečení kvalitního výcviku obsluh radioelektronických prostředků v provozu za podmínek rušení a působení samonaváděcích zbraní.

Důležitost tohoto výcviku a přímý odraz dosažených výsledků v bojové činnosti jsou dostatečně potvrzeny mnoha příklady z činnosti obsluh komplexů PLRS VNA v průběhu celé války. Rovněž průběh izraelské agrese proti arabským zemím plně potvrdil tyto požadavky.

Na základě dosavadních zkušeností a vyhodnocených možností potenciálního nepřítelů můžeme předpokládat, že provoz radioelektronických prostředků v podmínkách masového nepřátelského rušení všeho druhu bude v soudobých operacích spíše pravidlem než výjimkou.

4. Zabezpečení elektronické koexistence je souhrn organizačních, technických a provozních opatření k ochraně před vzájemným rušením vlastních radioelektronických prostředků. Tento úsek zasahu-

je do všech předchozích úkolů radioelektronického boje.

Zkušenosti ze cvičení, zkoušek techniky i z provozu radioelektronických prostředků v míru ukazují, že v důsledku velké nasycenosti uskupení vlastních vojsk radioelektronickými prostředky různého určení dochází mezi nimi k nebezpečnému vzájemnému rušení. To ovlivňuje velení vojsk a do značné míry snižuje účinnost vlastních zbraní a může vést až k ohrožení plnění bojových úkolů (i bez působení prostředků elektronické války nepřítel).

Složitost řešení tohoto úkolu neustále narůstá a nespočívá pouze ve vzrůstajícím počtu radioelektronických prostředků, z nichž každý vyžaduje určitou část kmitočtového spektra, ale mnohdy i ve zvyšujících se výkonech těchto prostředků, v nedodržení stanovených norem u rozhodujících parametrů vysílání (potlačení parazitních kmitočtů atd.), v nerespektování zásad správného umísťování jednotlivých prostředků a v dalších. Protože použitelné části kmitočtového spektra se prakticky nemění, musíme za těchto podmínek dát přednost provozu prostředků zabezpečujících bojovou službu.

Plánování, využívání a kontrolu dodržování opatření elektromagnetické koexistence zabezpečují štáby všech stupňů a koordinují jednotící dokumenty v rámci armád Varšavské smlouvy.

Úkoly jednotlivých úseků REB jsou plněny podle těchto všeobecných zásad:

— radioelektronický boj organizujeme

v souladu s plánem operace a boje, po důkladném zhodnocení vlastní i nepřátelské radioelektronické situace a rozboru možností vlastních i nepřátelských sil a prostředků k vedení REB;

— protiradioelektronickou činnost jako základní a neaktivnější úsek vedeme cílevědomě, soustředěně a s překvapením, v rozhodujících údobích operace a proti nejdůležitějším prostředkům systému řízení nepřítel;

— protiradioelektronickou činnost je třeba vhodně kombinovat s ničením a umlčováním radioelektronických prostředků a objektů velení nepřítel;

— ostatní tři úseky radioelektronického boje, tj. činnost proti radioelektronickému průzkumu nepřítel, ochranu vlastních radioelektronických prostředků před činností nepřítel a zabezpečení elektromagnetické koexistence vedeme nepřetržitě a prakticky v plném rozsahu již v míru.

Úkoly **aktivní části** radioelektronického boje, tj. rušení radioelektronických systémů nepřítel, plní protirádiové a protiradiotechnické útvary vybavené odpovídající rušící technikou.

Úkoly **pasivní části** (tj. zbylých tří úseků) radioelektronického boje zabezpečují všichni uživatelé radioelektronických prostředků.

Dodržování stanovených zásad ochrany před radioelektronickým průzkumem a před nepřátelským a vzájemným rušením kontrolují jednotky rádiové a radio-technické kontroly.

SNÍŽENÍ ODOLNOSTI VS V DŮSLEDKU ČINNOSTI VLASTNÍCH VOJSK

Považujeme-li odolnost míst velení za jejich schopnost vzdorovat účinkům rušivých vlivů bez podstatného narušení velení vojskům v jakýchkoliv podmínkách, pak tato schopnost je dána dvěma činiteli:

- rušivými vlivy, které působí objektivně na funkci velení,
- stavem objektu velení, tj. stavem vlastních vojsk v nejširším slova smyslu.

Proto schopnost míst velení zachovat nepřetržitost velení nebude dána pouze vnějšími rušivými vlivy, způsobenými zejména záměrnou a všestranně promyšlenou činností nepřítele, ale i rušivými vlivy vyplývajícími z činnosti vlastních vojsk a zejména:

- z dosavadní a předpokládané činnosti vlastních vojsk,
- z úkolů vlastních vojsk,
- ze stavu vlastních vojsk,
- ze vztahu mezi podsystémy vedení bojové činnosti,
- z vlivů vlastních vojsk na spojovací systém,
- z vlivů teritoria (zápolí) apod.

Kvalitativní stránka těchto rušivých jevů bude působit jak na nepřetržitost velení (tj. na odolnost velení) bez ohledu na rušivé vlivy nepřítele, tak i na snížení nebo prohloubení působení rušivých vlivů nepřítele při vedení boje a operace.

Protože dosud nebyla stanovena kvalitativní kritéria pro hodnocení činnosti vlastních vojsk vzhledem k působení nepřítele a důsledků tohoto působení, je velmi obtížné stanovit hodnotu těchto vlivů na odolnost míst velení. K tomu dosud chybí potřebná statistická vyhodnocení. Proto se pokusíme na základě dostupných materiálů a dosavadních zkušeností vyjádřit pouze relativní ohodnocení působení jednotlivých zvolených činností vlastních vojsk na odolnost míst velení.

Dosavadní a předpokládaná činnost vojsk

Dosavadní a předpokládaná činnost vlastních vojsk ovlivňuje odolnost míst velení v tom smyslu, že podle druhu bojové činnosti mění dosažený stupeň odolnosti míst velení. Má přímý vliv především na:

- sladěnost úsilí velení ke splnění stanovených cílů operace,
- rozsah a kvalitu přenosu informací v závislosti na stavu spojení apod.,
- způsob a realizaci informačních a rozhodovacích procesů,
- morálně politický a psychický stav příslušníků štábu,
- dobu setrvání místa velení v jednom prostoru a tedy i na jeho vybudování (ochranná a obranná opatření),
- délku přemísťování místa velení.

Dosavadní a předpokládaná činnost vlastních vojsk ovlivňuje odolnost míst velení především z hlediska intenzity práce při koordinování úsilí ke splnění stanovených cílů. To se projevuje přetížeností jednotlivců i jednotlivých pracovních skupin a může mít svůj odraz zejména v morálně politické odolnosti místa velení. V dynamice boje a operace vystupuje do popředí vliv častějšího přemísťování místa velení a tím i kratší doby na realizaci potřebných ochranných a obranných opatření. To zvyšuje zranitelnost místa velení v důsledku přímého působení nepřítelů.

Pravděpodobná hodnota odolnosti velitelského stanoviště vševojskové armády (dále jen VS A) by v důsledku již uvedeného rušivého vlivu neměla v průběhu operace poklesnout pod veličinu 0,8—0,9.

Úkoly vlastních vojsk

Vliv úkolů vlastních vojsk na odolnost VS A zkoumáme ze dvou hledisek. Na jedné straně štáb vševojskové armády vydává na základě rozkazů nadřízeného velitele rozhodnutí k řešení určité operační situace a stanoví úkoly vojskům. Na druhé straně způsob a kvalita plnění stanovených úkolů zpětně ovlivňuje činnost vševojskového štábu nejen jako řídicího, ale i odpovědného orgánu za splnění stanovených úkolů.

Kvalita plnění úkolů vojsky není dána pouze stavem těchto vojsk, tj. jejich morálně politickou hodnotou, bojeschopností, stupněm výcviku a houževnatostí k realizaci úkolů a k vítězství, ale i správným, dané situaci odpovídajícím a reálným rozhodnutím a řízením štábem vševojskové armády. Proto stanovení úkolů vojskům a jejich plnění může především podle kvality stanovených úkolů vést ve svém dalším důsledku k těmto skutečnostem:

- nahromadění doplňkových úkolů na štábu armády nebo na jednotlivých skupinách VS A, které budou nad síly jednotlivce,
- časově krátkému a náročnému rozhodování při řešení vzniklých situací,
- pocitu odpovědnosti za případné ztráty vojsk v důsledku méně reálně stanovených úkolů jednotlivcem a štábem, což bude mít přirozený odraz na psychiku jednotlivců i celých skupin štábu.

Čím méně bude informační a rozhodovací proces kvalitní, tím více bude bojová činnost vojsk vyžadovat operativní řízení a případných častých změn nebo upřesňování dříve vydaných úkolů. Může dojít k situaci, že i při maximální snaze nemusí vojska stanovené úkoly plnit úspěšně. Tento cyklus se může v průběhu bojové činnosti opakovat, čímž se jeho negativní důsledky budou prohlubovat. To se u příslušníků štábu projeví především v psychické zátěži, popř. ve stressových situacích.

Přítom počítáme s tím, že u průměrně vycvičeného štábu může tento vliv a jeho důsledky prohlubovat nebo umocňovat účinky ostatních rušivých vlivů, především vlivů vyplývajících z činnosti nepřítele. Samostatně by uvedený vliv neměl při dobře vycvičeném štábu působit výrazně na odolnost velitelského stanoviště.

Stav vlastních vojsk

Při zkoumání vlivu stavu vlastních vojsk na odolnost VS A bereme v úvahu:

- stav vlastních vojsk, která bezprostředně vedou bojovou činnost s nepřítelem,
- stav vlastních vojsk, která všestranně zabezpečují činnost VS A,
- jejich morálně politický stav, stupeň bojeschopnosti, vycvičenosti a připravenosti, jakož i jejich ztráty a početní stavy přímo ovlivňují lidský prvek VS A při plnění funkce velení.

Stav vlastních vojsk, vedoucích bezprostřední bojovou činnost s nepřítelem, ovlivňuje činnost štábu zejména z hlediska rozsahu úkolů, složitosti organizování, plánování, operativního řízení a kontroly plnění stanovených úkolů. Podle úrovně stavu vojsk bude stoupat nebo klesat pracovní zatížení příslušníků a tím i možnost vzniku psychických zátěží. K tomu opět přistupuje i pocit odpovědnosti příslušníků štábu za možné ztráty vojsk, která realizují štábem vydané rozkazy a nařízení.

Stav zabezpečovacích útvarů a jednotek VS A přímo ovlivňuje všechny prvky odolnosti tohoto místa velení. Působí jak na lidský prvek a veškerou činnost štábu při plnění funkce velení, tak i přímo na ochranu a obranu VS A a na dobu potřebnou k reorganizaci štábu po nepřátelském napadení. Současně je důležitým faktorem správného režimu vševojskového štábu a podílí se na tvorbě pracovního a životního prostředí. Určitá část zabezpečovacích jednotek tvoří pomocné síly u jednotlivých skupin štábu, podílí se na tvorbě bojových dokumentů a zasahuje tak do informačního a rozhodovacího procesu, zejména z hlediska jejich urychlení. Ulehčují tak práci jednotlivým funkcionářům a osvobozují je od rutinních prací. Tím jim vytvářejí větší časové možnosti pro tvůrčí činnost.

Vcelku můžeme předpokládat, že působení stavu vlastních vojsk na odolnost VS A může mít za následek pokles této odolnosti až na hodnotu 0,8.

Vztahy mezi podsystémy

Zkoumáme-li ozbrojený zápas jako systém, můžeme říci, že z funkčního hlediska se skládá ze čtyř základních podsystémů, které působí v ozbrojeném zápase v dialektické jednotě. Jsou to:

- podsystém ničení (palby),
- podsystém pohybový,
- podsystém zabezpečení,
- podsystém velení.

Bojová činnost vlastních vojsk (která produktem činnosti všech podsystémů) je tak plně závislá na kvalitě výkonu jejich funkcí a na sladěnosti jejich vzájemných vztahů. Jakýkoliv nesoulad mezi nimi se odráží negativně v plnění stanovených úkolů a tím rušivě působí na odolnost VS A. Odraz narušení vztahů mezi jednotlivými podsystémy se projeví na odolnosti VS A zejména ve dvou směrech:

- zvýšenými požadavky na systém velení, který musí uvádět do souladu tyto vztahy a operativně řešit rozpory v řízení a v bojové činnosti vojsk vzniklé v důsledku tohoto nesouladu,

— zvýšenými možnostmi nepřítele působit na operační sestavu našich vojsk i na místa velení v důsledku možného nekvalitního nebo neúplného plnění stanovených úkolů vojsky.

Snížení odolnosti VS A se tak projeví ve snížení morálně politické odolnosti a též ve zvýšené úhroze vyřazení VS údery nepřítele. Konkrétní vyhodnocení poklesu odolnosti VS A v důsledku působení uvedeného rušivého vlivu by znamenalo mít dostatek konkrétních údajů, což není vzhledem k velkému množství proměnných veličin za současného stavu výzkumu reálné.

Rušivé vlivy na spoovací systém

Rušivé vlivy, které vyplývají z činnosti vlastních vojsk a působí na spoovací systém, můžeme rozdělit na:

- vzájemné rušení rádiových a radioreléových stanic,
- poškození spoovací techniky při činnosti vlastních vojsk,
- rušivé vlivy, které působí na spojení při použití vlastních jaderných zbraní.

Všechny tyto vlivy mohou poměrně značně ztížit činnost štábu vševojskové armády při organizaci a realizaci spojení. Neměly by však mít podstatný vliv na funkci spoovacího systému a hodnota odolnosti VS A by se měla pohybovat v intervalu 0,9—1.

Vliv teritoria (zápolí)

Víme, že vztahy mezi teritoriem (zápolím) a vojsky jsou vždy velmi úzké a mnohdy zcela bezprostřední. To má kladné i záporné stránky, neboť obě strany se přímo ovlivňují.

Vliv teritoria (zápolí) na odolnost VS A může být podle podmínek zahájení války a druhu použitých v ní prostředků velmi různorodý. Působí hlavně na psychologický stav lidí a tím i zprostředkovaně na oblast velení. Zpravidla však nepůsobí samostatně, ale v komplexu s ostatními rušivými vlivy, jejichž výsledné působení může ovlivnit jak ve směru záporném, tak i kladném. Kvantifikace působení tohoto vlivu je velmi obtížná a máme za to, že není možná ani odhadem, neboť k tomu nejsou potřebné podklady a požadavky.

Z á v ě r

Rušivý vliv vlastních vojsk na odolnost VS A bude na činnost vševojskového štábu působit především přes komplex psychologického působení ve formě prohlubování záťažových situací a jen v omezeném rozsahu v působení na technický prvek velení.

Hodnoty snížení odolnosti VS A působením rušivých vlivů, které vyplývají z činnosti vlastních vojsk, nedosáhnou v žádném případě kritické hranice pro jeho vyřazení z činnosti. Budou však prohlubovat působení ostatních rušivých vlivů, zejména působení nepřítele.

V **tabulce 1** uvádíme přehled rušivých vlivů a pravděpodobné snížení odolnosti velitelského stanoviště vševojskové armády v důsledku jejich působení.

Vezmeme-li v úvahu nejhorší případ současného kombinovaného působení všech rušivých vlivů, které vyplývají z činnosti vlastních vojsk na odolnost VS A, pak funkce velení v důsledku těchto rušivých vlivů i bez podstatného zásahu nepřítele může být snížena:

- při průměrných profilech pracovníků až na hodnotu 0,69,
- při podprůměrných profilech pracovníků až na hodnotu 0,51,

Tabulka 1

Rušivý vliv	Odolnost proti vlivům činnosti vlastních vojsk				Pořadí účinnosti
	Lidského prvku při profilu pracovníka			Techniky	
	ideální	průměrný	podprůměrný		
Dosavadní nebo předpokládaná činnost vlastních vojsk	0,95	0,90	0,80	0,85—0,9	2
Úkoly vlastních vojsk	Patří do komplexu psychologického působení na lidský prvek				
Stav vlastních vojsk	0,9	0,85	0,80	—	3
Vztahy mezi podsystémy	0,95	0,90	0,80	0,80	1
Vliv na spojovací systém	—	—	—	0,90	4
Vliv teritoria (zápolí)	Patří do komplexu psychologického působení na lidský prvek				

— z hlediska technických prostředků zabezpečení a velení až na hodnotu 0,61 až 0,65.

Z uvedeného vyplývá, že odolnost VS A může zejména z hlediska funkce a kvality velení poklesnout až na poloviční hodnotu a to bez zásahu nepřítel. I když tyto rušivé vlivy samy o sobě nevyřazují VS A z činnosti, přece jím musíme věnovat patřičnou pozornost při hledání účinných opatření ke snížení nebo eliminaci jejich působení.

ZKUŠENOSTI Z POUŽITÍ FORMALIZOVANÉ DOKUMENTACE

Jedním z důležitých problémů současnosti je, jak řešit efektivní využití času v práci velitelů a štábů.

Kromě technického vybavení a změn v organizaci práce máme i další možnost, jak zkrátit dobu na zpracování určitých dokumentů a zejména zrychlit jejich doručení vykonavatelům. Jde o práci s formalizovanými bojovými dokumenty, které jsou hlavními nositeli informace a zůstanou nezbytným prostředkem velení, zvláště v přechodném období k automatizovanému systému velení.

V roce 1971 jsme dostali návrh možných koaličních formalizovaných bojových dokumentů EXPRES-FORMA. Tyto dokumenty jsou zpracovány pro velení na stupni armáda—svazek pro oblast vševojskovou, raketového vojska a dělostřelectva a týl. Obsahují základní bojové dokumenty pro velení, předběžná bojová nařízení, bojová nařízení a hlášení.

Tato varianta v našich podmínkách i přes dílčí klady (hlavně možnost použití v národních jazycích) se zdála jako složitá, práce s ní neurychlovala činnost a prakticky byla stejně náročná jako při použití hovorových tabulek. V roce 1972 jsme dostali další variantu Jednotné formalizované dokumentace.

Tuto variantu jsme přezkoušeli při cvičení ŠTÍT-72. Má řadu předností a je krokem vpřed v oblasti velení. Rozložení a označení jednotlivých statí textu dovoluje rychlou orientaci o druhu bojové činnosti. Obsah jednotlivých statí zahrnuje logické a metodické výrazy, které adresát potřebuje k získání údajů o tom, co má splnit (bojová nařízení), nebo o tom, co splnil (bojová hlášení). Další přednost je v tom, že nedovoluje zpracovateli opomenout předat některé důležité údaje. To se při textovém zpracování nařízení (hlášení) občas pod tlakem času stává, nebo se různé údaje mohou opomenout z důvodů ne dobré připravenosti pracovníka štábu.

Práce s touto dokumentací po krátkém zacvičení je poměrně jednoduchá, hlavně však ve srovnání s tradičním předáváním nařízení (hlášení) je časově mnohem hospodárnější. Nám se tato dokumentace osvědčila na stupni armáda—svazek, což je v našich podmínkách podmíněno možnostmi použití k předání zprávy prostředky utajeného velení.

Tato varianta Jednotné formalizované dokumentace obsahuje předběžná bojová nařízení, bojová nařízení, bojová hlášení a u druhů vojsk odborná nařízení.

Je nám jasné, že použití formalizované dokumentace přesahuje rámec naší armády a je to úkol koaliční. Proto zavedení této dokumentace, kromě jiných kladů, značně usnadní součinnost mezi armádami Varšavské smlouvy, protože dokumenty lze podle jednotného systému zpracovávat v národním jazyce a bez jazykových potíží je předávat pomocí čísel další národní armádě. Proto i my věnujeme tomuto problému velkou pozornost. Přitom víme, že nová formalizovaná bojová dokumentace v práci našich štábů jak se říká ještě „nezdomácněla“. V čem jsou důvody tohoto stavu?

Jednu z příčin vidíme v tom, že jako každá nová věc vyžaduje počáteční zvýšené úsilí příslušníků štábů při jejím zvládnutí a zavedení. Každá nová metoda totiž potřebuje, abychom ji precizně zvládli. Práce s ní pak není pro štáb přítěží, ale pomocí.

Nový způsob velení pomocí Jednotné formalizované bojové dokumentace naráží i na některé objektivní důvody. V rozhodovacím procesu je třeba „jazyk“ přizpůsobit obsahu slov formalizované dokumentace. Při tvorbě rozhodnutí je třeba upustit od tendence a zvyku dělat slohová cvičení. Praxe totiž ukazuje, že štáby z obavy před nižším hodnocením textové dokumentace, zpracovávají základní dokumenty tradičním způsobem a pak pracně z nich vytvářejí nařízení pro podřízené pomocí formalizovaných formulářů. Tím práci nejen nezrychlují, ale v podstatě si ji ztěžují. Z toho pak vzniká kritika na údajný nedostatek výrazů v této dokumentaci a v celku i určitá nechuť k jejímu zavedení a použití.

Jsme svědky, že hlavně na stupni svazek—útvár musíme z hlediska utajení při přenosu informací po současných pojítkách všechno zakódovat pomocí hovorových tabulek. Toto je značně pracné a zdlouhavé, přitom i přesnost a srozumitelnost není vždy zaručena. Proto v důsledku časové tísně dochází k narušování zásad utajeného velení. Ani praxe, kdy svazky pod tlakem již uvedené situace, si zpracovávají své „tabulky velení“ není cestou, kterou bychom měli dále pokračovat. Tyto prostředky jsou z hlediska utajení většinou značně nedokonalé a hlavně pak mají jen místní platnost bez možností vzájemné součinnosti se sousedy.

Jsou i další „připomínky“, které jakoby mají zdůvodnit, proč formalizovanou dokumentaci zatím v širokém měřítku nepoužíváme. Hlavním důvodem dnešního stavu není obsah a formy práce s tzv. Expres formou, ale to, že u našich štábů jsme neudělali vše pro to, abychom tuto dokumentaci řádně ověřili v polních podmínkách a postupně zavedli. Přesvědčili jsme se, že tato dokumentace má řadu kladů a její rychlé zavedení považujeme za nezbytné.

Náš štáb se blíže zabýval formalizovanou dokumentací s cílem dosáhnout toho, aby svým obsahem i formou práce byla pro naše štáby skutečným pomocníkem. Hlavně pak jsme vycházeli z konkrétních možností utajeného velení na jednotlivých stupních, abychom ji mohli univerzálně použít na všech stupních velení a abychom při předávání zpráv mohli použít třeba i jen obyčejného telefonu.

Při plnění tohoto úkolu jsme se řídili těmito zásadami:

— nutnost formalizování podle jednotných principů štábu Spojených ozbrojených sil pro plné využití v rámci koalice i národních sil, tj. možnost práce

s nimi v národních jazycích, při zachování stejného významu pro urychlení činnosti při menší znalosti ruského jazyka, hlavně na nižších stupních;

- snížení pracnosti a časové náročnosti při zpracování bojové dokumentace, určené k velení vojskům;

- jednoduchost při manipulaci s dokumenty při přípravě k odeslání, při předávání pojítky s požadavkem zachovat maximální úplnost, srozumitelnost a jasnost předávaných a přejímaných informací;

- rychlost předání přenášených informací snížením počtu slov a tím uvolnění přenosových cest po technických pojítkách a podstatné zrychlení a zkvalitnění procesu velení vojskům;

- v neposlední řadě by měla jednotná bojová formalizovaná dokumentace v perspektivě splňovat i požadavek na možnost zpracování výpočetní technikou a použití v procesu automatizovaného velení, hlavně na operačním stupni;

- jednotný systém formalizované dokumentace na všech stupních velení do útvaru vto.

Zpracovaná varianta Jednotné bojové formalizované dokumentace do značné míry tyto požadavky splňuje.

Pokusím se na jednom příkladu porovnat doby potřebné pro zpracování a předání pomocí formalizované dokumentace a tradičním způsobem (viz tabulka 1). Doba potřebná k rozkódování nedosahuje délku doby pro zpracování a nejčastěji je prakticky ihned zahrnuta v době pro předání, protože zápis zprávy dává hned celý její smysl.

Příklad sám markantně ukazuje na časové možnosti jednotlivých forem bojového dokumentu. Dále chci zdůraznit to, že při tradičním způsobu se zapisuje celé znění nařízení doslova, u formalizované dokumentace převážně jen čísla, názvy nebo hesla. Při nutnosti zakódovat tuto zprávu je čas opět v poměru 3 : 1 ve prospěch formalizované dokumentace.

V uvedeném příkladu jsem vzal předběžné nařízení, které je svým obsahem většinou z bojových dokumentů nejkratší. Např. při bojovém nařízení pro útok je to již v průměru 250—300 slov — tudíž dvojnásobný čas. V práci štábu tento čas musíme brát v úvahu, protože doručení k vykonavateli se podstatně zkracuje a zbývá více času pro vlastní rozhodovací činnost velitelů a štábů.

A to je klad, který nemůžeme opomenout. Naopak požadavek na kvalitu informace podle zásad velení, včasnost, přesnost a úplnost je zde splněn. A o to v současných bojových podmínkách jde.

Ukázal jsem současný stav u nás. Problém však z hlediska velení v rámci koalice bude do zavedení automatizace velení ještě stále aktuální. Jeho vyřešením i v rámci naší armády značně může stoupnout úroveň předávání informací v procesu velení vojskům.

Vyšší stupně velení mají dostatek prostředků pro utajení velení. Zde tedy problém úpravy navrhované formalizované dokumentace pro předání zakódované není tak výrazný. Na nižších stupních je však značně zvýrazněn, protože pro předávání nařízení a hlášení musíme informace utajit, tudíž zakódovat. V současné době je při přenosu zpráv nejlépe pracovat s čísly. Ta lépe zakódujeme, protože můžeme použít více variant, než u slovních výrazů nebo formulací. A jistě bude i v budoucnu využití čísel pro strojně početní zpracování výhodnější.

Přikročili jsme proto k rozpracování návrhu na možný způsob úpravy této formalizované dokumentace. Princip zůstává zachován jako u Jednotné bojové

a) Tradičním způsobem	Čas	b) Pomocí formalizované dokumentace	Čas
— počet slov průměrně 160 sestavených, napsání od vydání pokynů (index vel. A)	20—30'	— počet slov k předání průměrně 50 (většinou čísel nebo jen názvů), sestavení, napsání	6—10'
— předání po ZAS slovem	7—10'	— předání po ZAS slovem	2—3'
— předání šifr ZAS	10—15'	— předání šifr ZAS	3—5'
— předání šifr strojem	10—15'	— předání šifr strojem	3—5'
Celkem: slovem otevřeně	27—40'	Celkem: slovem otevřeně	8—13'
šifr ZAS	30—45'	šifr ZAS	10—15'
šifr stroj	30—45'	šifr stroj	10—15'

formalizované dokumentace. Stylovačně navrhuje úpravu tak, aby pro předání zůstala prakticky jen čísla, která ve spojení s předtištěným textem dávají dohromady celou informaci pro velení.

Dále chci zdůraznit ještě několik myšlenek k problematice jednotné bojové formalizované dokumentace. Nutnost jejího vytvoření a zavedení je eminentní. Současně prostředky přenosu informací pro velení nezabezpečují v plné míře rychlé a přesné předání a převzetí zvláště v pohyblivých fázích bojové činnosti, při rychlých a nenadálých změnách situace. Tím také nemáme v dostatečné míře zabezpečeno plnění ustanovení Vševojsk-1-1, čl. 54 — „Bojové úkoly podřízeným přiděleným a podpůrným útvarům stanoví velitel divize osobně nebo písemnými bojovými rozkazy a nařízeními. Rozkazy a nařízení se vydávají stručně, nesmí to však být na úkor jejich srozumitelnosti.

V průběhu boje se úkoly obvykle stanoví dílčími bojovými nařízeními.

Všechny rozkazy a nařízení vydané ústně musí být zapsány“.

Obdobně hovoří i článek 23 Oper-1-1. Zde chci navíc zdůraznit: „... Při rychlých a nenadálých změnách, má v řízení vojsk prvořadý význam rychlá činnost velitelů a štábů. Za takových podmínek není možno ztrácet čas déle, než je nezbytné pro rychlé přijetí rozhodnutí a stanovení jasných úkolů vojskům.“

Dále čl. 62 Vševojsk-1-1 — „Rádiových, směrových, linkových a pohyblivých pojítek a signálních prostředků i automatických zařízení pro velení vojskům se musí používat komplexně a musí zabezpečovat spolehlivé, rychlé a utajené předávání bojových rozkazů, nařízení a různých informací za každé situace.

Rádio je nejdůležitějším pojítkem...“.

Zavedení a prosazení jednotné bojové formalizované dokumentace by tento problém pomohlo řešit. Zvláště markantně by to pomohlo při součinnostních cvičeních v rámci vojsk Varšavské smlouvy.

K tomu, abychom vykročili důrazněji vpřed v dokončení vývoje a zavedení jednotné bojové formalizované dokumentace a tím vytvořili podmínky pro zlepšení velení v rámci koalice i národních armád, bude třeba:

— do práce na zlepšení této dokumentace zapojit široké kolektivy štábů na všech stupních velení a tím vytvořit předpoklad pro zlepšení způsobu velení;

— aby i vojenské akademie se zabývaly touto problematikou v rámci vědeckého bádání. Do výuky těchto škol zavést seznámení s jednotnou bojovou formalizovanou dokumentací a požadavky na práci s ní;

— v neposlední řadě posoudit možnosti strojového zpracování v strojně početních stanicích a zajistit tak možnost využití této dokumentace i pro automatizované velení, hlavně na vyšších stupních velení.

Uvedl jsem jen několik pohledů na problematiku, která vyžaduje, abychom se důkladně s ní zabývali.

Zavedení jednotné bojové formalizované dokumentace bude jistě výhodné pro zkrácení doby pro zpracování dokumentace a pro předávání informace [nařízení, hlášení].

Zavedení této dokumentace vyžaduje i zájem koaličního charakteru, protože ve všech ozbrojených silách Varšavské smlouvy by byl jednotný systém velení i v této oblasti.

Zavedení jednotné bojové formalizované dokumentace bude nutné až do stupně útvar. Jistě to bude mít i určitý vliv na úpravu současných řádů.

POZNATKY Z PRÍPRAVY A RIADENIA DIVÍZNYCH TAKTICKÝCH CVIČENÍ

V poslednom období dochádza u vojsk k zvýšenej pozornosti v oblasti prípravy veliteľov, štábov a jednotiek pre plnenie úloh v poli v súčasných podmienkach vedenia boja.

Veliteľsko-štábne cvičenia a taktické cvičenia s vojskami sú hlavnou previerkou pripravenosti veliteľov, štábov a jednotiek pre plnenie úloh v poli.

Úspech a dosiahnutie dobrých výsledkov pri taktických cvičeniach závisí na pripravenosti veliteľov, štábov a jednotiek k plneniu požiadaviek súčasného boja.

Nemalý vplyv na priebeh cvičenia má dôsledná príprava taktického cvičenia a spôsob jeho riadenia. Každá nepresnosť, nedôslednosť pri spracovaní, rozohre a riadení cvičenia sa môže negatívne prejavíť v plnení jednotlivých plánovaných úloh a v niektorých prípadoch môže zapríčiniť i mimoriadnu udalosť.

Dobre pripravené cvičenie, premyslená a zabezpečená rozohra a riadenie vytvára lepšie podmienky pre splnenie stanovených cieľov a učebných úloh cvičenia.

V príprave a riadení cvičení sme získali niektoré poznatky a skúsenosti, ktoré môžu prispieť ku skvalitneniu celkovej úrovne divíznych taktických cvičení. Preto pokladáme za účelné zhrnúť naše skúsenosti a poznatky z ich prípravy a riadenia.

Príprava taktických divíznych cvičení

Rozsah každého druhu cvičenia je daný tématom a pokynmi veliteľa, ktorý cvičenie riadi. Súčasťou prípravy cvičenia môže byť spracovanie idey zámyslu u divíznych taktických cvičení a u plukových taktických cvičení schéma zámyslu. Idea sa môže spracovávať v období plánovania na výcvikový rok na všetky plánované divízne cvičenia.

Schéma zámyslu plukového cvičenia sa spracováva spravidla pred vlastným cvičením. Idea zámyslu môže byť spracovaná na mape 1 : 500 000 a môže obsahovať:

- druh, téma a priestor cvičenia,
- učebné ciele,
- obdobia cvičenia,
- učebné úlohy rozdelené do jednotlivých období,
- východziu situáciu pre cvičenie,
- hrubý zámysel plnenia úloh oboch strán,
- časový priebeh cvičenia.

Ideu zámyslu môže spracovávať jeden z hlavných funkcionárov, ako pokyny pre prípravu cvičenia. Keď sú vydávané pokyny písomnou formou (ktoré v podstate obsahujú rovnaké otázky ako idea zámyslu) potom ideu spracováva vedúci spraco-

vateľskej skupiny a schvaľuje veliteľ zväzu, ktorý cvičenie riadi.

K príprave cvičenia a k spracovaniu materiálov pre rozohru a riadenie cvičenia sa určuje spracovateľská skupina. Skúsenosti ukazujú, že vedúci spracovateľskej skupiny s pomocníkom musia byť príslušníci operačného oddelenia. V spracovateľskej skupine sú dôstojníci jednotlivých oddelení druhov vojsk a služieb. Zloženie spracovateľskej skupiny je výhodné uverejňovať v rozkaze veliteľa zväzu. Príslušníci spracovateľskej skupiny pred zahájením spracovania cvičenia musia preštudovať a zoznámiť sa s ideou zámyslu cvičenia (pokynmi), preštudovať príslušné ustanovenia predpisov a poriadkov. Ďalej sa zoznámiť s dosiahnutými výsledkami z predchádzajúcich cvičení.

Vedúci spracovateľskej skupiny vyhotoví plán prípravy cvičenia, ktorý schváli veliteľ alebo náčelník štábu. Plán prípravy a spracovania cvičenia je podkladom pre orientáciu spracovateľov na plnenie úloh spojených s prípravou cvičenia. Plnenie hlavných spracovateľských úloh, na ktorých sa podieľajú oddelenia druhov vojsk, sa môže uverejňovať v mesačnom pláne štábu zväzu.

Činnosť spracovateľskej skupiny je zahajovaná na spoločnom zhromaždení, ktorého sa zúčastňujú i náčelníci druhov vojsk a služieb. Zhromaždenie je riadené jedným z hlavných funkcionárov štábu zväzu. Účastníci sú zoznámení s tematikou cvičenia, učebnými úlohami, s ideou zámyslu cvičenia, s plánom prípravy a spracovania cvičenia, s úlohami, ktoré musí spracovateľ a príslušné oddelenie splniť. Náčelníci majú možnosť sa zoznámiť s úlohami na prípravu cvičenia a osobne ovplyvňovať prácu spracovateľov po jednotlivých odbornostiach.

Vedúci spracovateľskej skupiny v súčinnosti so zpravodajským oddelením spracuje uhlom na mape vševojskový zámysel cvičenia „Červenej“ a „Modrej“ strany a doplní ho so spracovateľmi druhov vojsk o najnutnejšie údaje druhov vojsk. Takto pripravený zámysel konzultuje s náčelníkom operačného oddelenia a náčelníkom zväzu.

Po konzultácii zámyslu s hlavnými funkcionármi zväzu, na rekognoskácii, sa upresnia konkrétne údaje zámyslu. Na overení a zladených údajoch zámyslu v teréne sa tento rozpracováva do potrebných podrobností po jednotlivých druhoch vojsk a služieb a v čistopise sa predkladá k schváleniu.

Zámysel je základným dokumentom pre rozpracovanie cvičenia. Po jeho schvá-

lení veliteľom zväzu sa môže prikróčiť k rozpracovaniu vlastného cvičenia.

Zámysel musí vytvárať podmienky pre rozpracovanie zložitých, dynamických a poučných situácií, zabezpečujúcich splnenie stanovených učebných úloh a cieľov cvičenia. Nesmú sa v ňom podrobne rozpracovávať jednotlivé situácie, aby sa nezduvoval plán prevedenia cvičenia. V zámysle sa uvádza len základná situácia a jedna až dve ďalšie situácie, ktoré sa v pláne prevedenia rozpracovávajú podrobne.

Niekoľko poznámok k niektorým dokumentom pre rozohru a riadenie cvičenia.

Plán prevedenia cvičenia sa spracováva na mape 1:100 000. Mapa obsahuje jednotlivé situácie strán v časových intervaloch. Podľa skúseností sa javí výhodné hlavné situácie rozpracovávať po 12 až 24 hodinách vedenia boja. Vševojskové medzisituácie rozpracovávať po 6-tich hodinách najoptimálnejšieho vývoja boja. Hlavné situácie sa uvádzajú na riešenie zásadných rozhodnutí podľa rozohry boja obidvoch cvičiacich strán. Predpokladané rozhodnutie do plánu prevedenia nezakresľujeme.

U taktických cvičení s vojskami sa spracováva plán prevedenia cvičenia s vojskami a naviac sa určuje priestor, kde vojská vedú boj priamo v teréne. Spravidla to býva vo výcvikových priestoroch. Tento dokument sa spracováva graficky na mape malého merítka (1:25 000).

Tento plán je rozpracovaný v súlade s plánom značkovania boja nepriateľa a s imitáciou palieb. Situácia cvičiacich sa môže rozpracovávať do stupňa rota, čata.

Rozsah dokumentácie pre rozohru a riadenie taktických cvičení je uvedený v predpise Pech-51-6. Rozsah a obsah jednotlivých dokumentov sa môže podľa nášho názoru upravovať podľa doby, ktorá je daná k dispozícii pre prípravu cvičenia. Niektoré dokumenty sa môžu vzájomne dopĺňať a spojovať.

Príprava riadiacich orgánov

Podmienkou úspešného riadenia cvičenia je zladená a dobre organizovaná práca štábu riaditeľstva cvičenia a rozhodčej služby.

Pre riadenie cvičenia je výhodnejšie mať riadiaci aparát v malom počte osôb. O to však musia byť jeho príslušníci viac a dôkladnejšie pripravení na cvičenia. Osvedčilo sa nešetrit časom ani úsilím pri spoločnej a individuálnej príprave na pochopenie a zvládnutie úloh cvičenia.

Kolektív rozhodčej služby sa musí za dobu prípravy zladit' a vytvorit' jednotliaty celok.

Skúsenosti potvrdili, že dobre pripravený kolektív i keď je početne menší, zvládne lepšie úlohy riadenia cvičenia, než veľký kolos rozhodcov. Takto organizovaná rozhodčia služba nevyžaduje veľké množstvo dopravných prostriedkov a techniky na zabezpečovanie úloh riadenia.

Jedným z dôležitých predpokladov dobrej pripravenosti na cvičenie je dať príslušníkom riaditeľstva cvičenia a rozhodčej služby materiály k riadeniu cvičenia ešte pred vlastnou spoločnou prípravou. Takto si môžu včas preštudovať dokumenty k riadeniu cvičenia.

Najvýhodnejšia doba na spoločnú prípravu je podľa našich skúseností 4—5 dní. Túto dobu je možné rozdeliť na:

- teoretickú prípravu rozhodčej služby v trvaní troch dní;

- na prípravu v teréne v trvaní jedného až dvoch dní.

Prípravu je účelné prevádzkať týždeň pred vlastným cvičením a tým vytvorit' podmienky pre osobnú prípravu každého príslušníka rozhodčej služby.

Jeden deň teoretickej prípravy môže byť venovaný spoločnej príprave riaditeľstva cvičenia a rozhodčej služby. Na tejto spoločnej príprave sa rozoberú v prvej časti organizačné otázky prípravy, riadenia a rozboru cvičenia, otázky zabezpečenia rozhodčej služby dopravnými a spojovacími prostriedkami.

V druhej časti riadiaci cvičenia rozoberie zámysel cvičenia, postupné učebné ciele a úlohy v jednotlivých obdobiach cvičenia.

V tretej časti riadiaci cvičenia spolu s náčelníkmi druhov vojsk a služieb podrobne rozoberie vševojskovú situáciu a situáciu druhov vojsk a služieb v jednotlivých obdobiach cvičenia.

Ďalší deň teoretickej prípravy je venovaný príprave vševojskových rozhodčích a vševojskových plukov pod vedením vedúceho spracovateľskej skupiny a príprave rozhodcov po druhoch vojsk a služieb pod vedením rozhodcov u odborných náčelníkov a náčelníkov druhov a služieb u štátu zväzku.

Súčasne v priebehu prípravy rozhodcovia druhov vojsk, vojsk a služieb upresňujú u vševojskových plukov odborné otázky druhov vojsk a služieb zapracovaných v cvičení.

Na záver tohto dňa sa rozhodčia služba sústreďí a riadiaci cvičenia upresní a ujasní problémy, ktoré sa vyskytli v priebehu prípravy, a vydá úlohy pre prípravu v teréne.

Tretí deň spoločnej prípravy prebieha po útvaroch. Na tejto príprave hlavný rozhodca u pluku (u útvaru) rozoberie konkrétne otázky rozohry jednotlivých situácií a prípravu rozohry v teréne.

Rozhodcovia u útvarov, kde nie sú cvičiace vojská a príslušníci riaditeľstva cvičenia, sa v tejto dobe venujú osobnej príprave na cvičenie.

Príprava v teréne u taktických cvičení s vojskami prebieha za prítomnosti celej rozhodčej služby. U taktických cvičení a čiastočným vyvedením vojsk prípravy v teréne sa môže zúčastniť len časť rozhodčej služby tých útvarov, ktoré cvičia s vojskami a úseková rozhodčia služba.

Prípravu v teréne riadi hlavný rozhodca. Príprava sa prevádza postupne na miestach, ktoré sú najdôležitejšie pre upresnenie situácie vojsk a k splneniu plánovaných učebných úloh.

Cieľom prípravy v teréne je dokonalé zoznámenie rozhodčej služby s priestorom cvičenia, aby sa v ňom dokázali správne orientovať vo dne i v noci a boli pripravení na riešenie všetkých možných variant rozhodnutí a činnosti cvičiacich.

Riadenie cvičenia

Pred zahájením vlastného cvičenia cvičiaca divízia obdrží najmenej mesiac predom organizačnú smernicu, v ktorej sú zadané úlohy k príprave na cvičenie a údaje k zaujatiu východzieho priestoru k cvičeniu. Ukazuje sa výhodné týždeň pred zahájením cvičenia preveriť zadané úlohy a pripravenosť štábov a jednotiek na cvičenie. Takto si riadiaci cvičenia overí, či boli splnené všetky opatrenia v príprave na cvičenie.

Štáb riaditeľstva cvičenia sa rozmiestňuje v blízkosti cvičiaceho veliteľského stanovišťa divízie. So štábov divízie musí byť zabezpečené nepretržité linkové, rádiové a smerové spojenie.

K dobe pohotovosti k cvičeniu preverí riadiaci cvičenia a rozhodčia služba pripravenosť štábov, jednotiek a bojovej techniky.

V prvý deň cvičenia keď sa plánuje základná úloha, pri ktorej sa zpravidla spracováva všetka dokumentácia pre vedenie vojskám, je potrebné poskytnúť cvičiacim štábov čas na plánovanie, spracovanie úplnej dokumentácie, prípravu techniky podľa stanovenej úlohy a doručenie rozhodnutí k vykonávateľom.

Podľa skúseností na splnenie týchto úloh je potrebné pri zabezpečení súbežného plánovania s plukmi ponechať pre štáb zväzku 8 hodín a 4 hodiny pre plá-

METODIKA RIADENIA A ROZOHRY DIVÍZNEHO VŠC PRI PLÁNOVANÍ ÚLOHY Z VÝKÁVACIEHO PRIESTORU DO PRIESTORU ZASADENIA

Tabuľka 1

Hodina	Riaditeľstvo cvičenia a RS u štábu zväzku	Štáb divízie	Štáby útvarov	Rozhodčí u útvarov	Hod.
08	Kontrola pohotovosti štábov a zabezpečovacích jednotiek	Zaujatie priestorov cvičenia	Zaujatie priestorov cvičenia	Presun na VS útvarov	08
09	Vydať predbežné vševojskové a odborné nariadenia	Hlásenie pohotovosti	Hlásenie pohotovosti	Kontrola pohotovosti k cvičeniu	09
10	Kontrolná činnosť	Plánovanie podľa metodiky a predbežných nariadení	Vydať predbežné nariadenia číslo 1	Kontrola prenikania úloh a plánovania podľa predbežných nariadení	10
11	Vydať vševojskové a odborné nariadenia	Vydanie predbežných nariadení	Plánovanie podľa predbežných nariadení – vydať úlohy vojskám – príprava jednotiek a techniky		11
12		Plánovanie podľa metodiky práce v poli	Vydať predbežné nariadenia číslo 2		12
13	Účast riadiaceho cvičenia a rozhodčích druhov vojsk a služieb na dokladoch	Informácie náčelníkov druhov vojsk k zabezpečeniu rozhodnutia veliteľa divízie	Zahájenie súbežného plánovania so štábom divízie	Kontrola opatrení u vojsk a bojovej techniky	13
14					14
15		Príprava rozhodnutia veliteľa divízie	Príprava jednotiek a techniky k presunu		15
16	Vypočít a schváliť rozhodnutie veliteľa divízie	Prednesenie rozhodnutia veliteľovi armády v uhlí	Veliteľ, ZVP, PNS, účast na vyhlásení rozhodnutia veliteľa divízie a organizácii súčinnosti	Hlavní rozhodcovia, účast na rozhodnutí a organizácii súčinnosti	16
17	Účast RC a RS na rozhodnutí a organizácii súčinnosti	Vyhlasenie rozhodnutia, organizácia súčinnosti na mapách, plastických stoloch			17
18		Časové upresnenie presunu	Doplňovanie úlohy, vydanie rozkazov a nariadení jednotkám. Plánovanie na stupni prapor, rota, čata, osádka	Zhromaždenie na RC – informácia	18
19	Zhromaždenie RC, RS upresnenie rozohry-vyhadn. dňa	Doplňovanie (dopracovať dokumentáciu, vydať vševojskové a odborné nariadenia)		Kontrola pochopenia a zabezpečenia úlohy	19
20	Kontrolná činnosť u štábu divízie, útvarov, upresnenie situácie v dotyku	Kontrolná činnosť a pomoc pri plánovaní	Schváliť rozhodnutie veliteľom divízie		20
21		Kontrola vyvážania na osy	Vyvážanie útvarov na osy do východných miest		21
22	Presun zabezpečovacích jednotiek RC	Presun PVS	Presun prieskumu PO, POZ, delostrelectva k zabezpečeniu zasadenia	Presun a kontrola presunu na osách	22
23	Presun RCa RS, kontrola presunu na osách	Presun VS	Presun hlavných síl podľa plánu		23
24		TVS do priestoru zasadenia	Presun do priestoru zasadenia		24
01					01
02		PVS riadi presun hlavných síl			02
03	Riadiaci cvičenia a odbor. nač.	Zaujatie pozorovateľne veliteľom divízie		Hl. rozhod. účast na rekognoskácii a organizácii súčinnosti	03
04	Rozohra situácie v dotyku	PVS + hlav. funkcionári	vel. 1. sled. plukov		04
05		Rekognoskácia a organizácia súčinnosti v teréne s 1. sled. plukmi		Rozohra sit. v dotyku	05
06	Časť RC na VS, časť na PVS, kontrolná činnosť	Zaujatie VS v priestore zasadenia – upresnenie úloh a pomoc jednotlivým plukom pri zasadení	Organizácia súčinnosti a upresnenie úloh pri zasadení	Účast na organizácii súčinnosti a upres. úloh	06
07	Kontrolná činnosť na VS a PVS pri zasadení divízie	PVS riadi zasadenie 1. sledov VS – velenie 2. sledu a zálohám	Zasadenie vojsk do boja na čiare zasadenia	Kontrolná činnosť pri zasadení	07

METODIKA RIADENIA A ROZOHRY DIVÍZNEHO VŠC V PRIEBEHU VEDENIA BOJ. ČINNOSTI

Tabuľka 2

Hodina	Riaditeľstvo cvičenia	Štáb divízie	Štáby útvarov	Rozhodčí u útvarov	Hod.
15		V dobe od 13.00 do 17.00 podľa situácie a priebehu boja – premiestnenie VS (1 až 2krát denne)	Premiestňovanie VS podľa situácie a so zvolením vel. divízie tak, aby sa neodtrhlo od vojsk		15
16				Rozohra situácie k 16.00 hod.	16
17	↓	Spracovanie súhrnného operačného hlásenia, upresnenie rozhodnutia pre noc			17
18	↓	Príprava rozhodnutia veliteľa divízie	↓		18
19	↓	← Hlásenie situácií Výdať predbežné nariadenie	Upresnenie rozhodnutia pre plnenie úloh na noc		19
20	Vypočít a schváliť rozhodnutie veliteľa divízie	Schválenie rozhodnutia veliteľom armády	Súbežné plánovanie s divíziou na základe predbežného nariadenia		20
21	Zhromaždenie RC a RS. Upresnenie rozohry na druhý deň – vyhodnotenie dňa	Yhlásiť rozhodnutie na druhý deň	Veliteľ pluku, PNS – účasť na vyhlásení rozhodnutia veliteľa divízie	Rozohra situácií k 20.00 hod. Účasť na vyhlásení rozhodnutia	21
22	↓	Doplňovanie – vydať vševojskové a odborné nariadenia	Spracovanie rozhodnutia – splánovanie na druhý deň	Zhromaždenie na RC – k rozohre cvičenia na ďalší deň	22
23	Časť RC a RS presun na nové VS	Doplňovanie – kontrolná činnosť u útvarov	Schválenie rozhodnutia veliteľom divízie		23
24	Prijat' hlásenie – upresniť situáciu	Hlásenie o situácii a splnenie úlohy	Výdať úlohy príporom Hlásiť splnenie úloh plánovania	Poznámka:	24
01	↓	Presun VS podľa situácie a vývinu boja – zaujatie nového VS	Poznámka:	RS u plukov rozohrávať situáciu po 2 hodinách vedenia boja, podľa plánu rozohry a riadenia cvičenia	01
02	Časť RC a RS odpočinok, časť prevádzať kontrolnú činnosť	Poznámka:	Pluky hlásia situáciu veliteľovi divízie každé 2 až 4 hodiny. Hlásia všetky údaje, rozkazy a rozhodnutia podľa zásad Oper-2-1 čl.80-88, so susednými plukmi nadväzuje sa súčinnosť a prevádza sa vzájomná informovanosť		02
03					03
04		V priebehu cvičenia je možné uskutočniť 1-2krát rýchle opustenie VS (vo dne, v noci)			04
05					05
06	Rozohra situácie susedov k 06.00 hod.		Upresnenie úloh príporom a jednotkám	Rozohra situácie k 06.00 hod.	06
07		Upresniť rozhodnutie podľa situácie	Hlásenie situácie k 06.00 hod.		07
08	Prijat' a schváliť rozhodnutie veliteľa divízie	Hlásiť situáciu a rozhodnutie veliteľovi armády	Podľa situácie prijíma rozhodnutie a upresňuje úlohy		08
09	↓	PVS – vel. divízie Z PVS zasadenie 2. sledu divízie	Zasadenie 2. sledu Upresnenie úlohy		09
10	Časť RC a RS účasť pri zasadení 2. sledu	Riadi boj Dáva úlohy plukom			10
11					11
12	Rozohra situácie susedov k 12.00 hod.	Upresniť rozhodnutie podľa situácie	Hlásiť situáciu k 12.00 hod. a podľa situácie prijat' rozhodnutie	Rozohra situácie k 12.00 hod.	12
13					13
14	Prijat' a schváliť rozhodnutie veliteľa divízie	Hlásiť situáciu a rozhodnutie veliteľovi armády			14

novanie u plukov a praporov a doručenie rozkazov k jednotlivcom.

Celková doba plánovania u zväzkov bude spravidla od 10 do 12 hodín. Táto doba môže byť upresnená podľa situácie pri zahájení cvičenia a podľa postavených úloh cvičiacim štábom.

V období plánovania u plukov štáb divízie kontroluje a pomáha podriadeným a časť štábu dokončuje spracovanie dokumentácie pre velenie a pomocné dokumenty.

V dobe prípravy rozhodnutia sa riadiaci cvičenia a rozhodčia služba zúčastňujú plánovania. Pribeh plánovania nie je vhodný zbytočne narušiť. Riadiaci cvičenia počas plánovania si spravidla vyčleňuje jednu hodinu pre vypočutie a schválenie rozhodnutia veliteľa divízie, pri tom dbá, aby nebol narušovaný celkový rytmus cvičiaceho štábu.

Riadiaci cvičenia, rozhodcovia u štábu divízie a spracovateľ rozboru sa okrem toho zúčastňujú vypočutia informácií u veliteľa divízie k zabezpečeniu rozhodnutia. Prednášania informácií odborných náčelníkov veliteľovi divízie sa účastní rozhodcovia, ktorí sú u nich zaradení.

V priebehu boja je plánovanie na jednotlivé dni časovo obmedzené a v podstate je v súlade so spracovanou metodikou štábu zväzku a útvarov. Divízia na plánovanie úloh a prípravu boja spotrebuje 4 hodiny, pri zabezpečení súbežného plánovania a pluk 2 hodiny.

Zásady riadenia cvičenia musia byť v súlade s metodikou práce štábom a s požiadavkami súčasného boja.

Rozohru úloh na jednotlivé dni upresňuje riadiaci cvičenia vydaním vševojskových a odborných nariadení. V priebehu boja riaditeľstvo cvičenia upresňuje po 6 hodinách situáciu susedov.

Rozhodčia služba u plukov a útvarov rozohráva situáciu po 2–3 hodinách boja. Z toho sú po 12 až 24 hodinách rozohrávané situácie, ktoré vyžadujú zásadné rozhodnutie veliteľov a prípadne i upresnenie základného rozhodnutia.

Po vydaní rozhodnutia veliteľa divízie na každý ďalší deň boja, sa zhromažďuje celá rozhodčia služba na štábe riaditeľstva cvičenia, kde riadiaci rozohráva situáciu na nasledujúci deň v súlade s rozhodnutím veliteľa divízie. Súčasne rozhodcovia hlásia poznatky z činnosti cvičiacich veliteľov, štábom a vojsk.

V priebehu plánovania boja rozhodčia služba nesmie v žiadnom prípade zdržovať prácu cvičiacich veliteľov a štábom. Poznatky získavajú sledovaním činnosti a práce cvičiacich veliteľov a štábom, ktorú môže usmeriovať podľa plánu rozohry, ale v súlade s rozhodnutím veliteľa.

Rozohru situácie a dielčie úlohy obdrží veliteľ a štáb divízie od skupiny rozohry, ktorá predstavuje štáb armády. Preto i všetky hlásenia a požiadavky odovzdáva štáb divízie tejto skupine.

Riadenie cvičenia rozhodčou službou musí vytvárať podmienky pre plynulé velenie v boji, splňovanie úloh na každý deň boja súbežne s plukmi, na kontrolnú činnosť u plukov, premiestňovanie VS 1–2krát za 24 hodín. Štáby súčasne musia mať možnosť pripraviť a spracovať všetky nariadené hlásenia podľa zásad Oper-2-1. Rozhodčia služba musí byť neustále schopná reagovať na požiadavky cvičiacich.

Možné metodiky riadenia a rozohry divízieho cvičenia sú v priložených tabuľkách.

Rozbor cvičenia je súčasťou vlastného cvičenia. Pri divíznych a plukových cvičeniach javí sa výhodné tento uskutočniť na záver cvičenia.

Podklady pre rozbor získava skupina rozboru priebežne po celú dobu cvičenia denne pri rozohre cvičenia od rozhodčej služby.

Spracovateľ rozboru na základe vlastných poznatkov, získaných kontrolou u štábu zväzku, záverov riadiaceho cvičenia k jednotlivým obdobiam cvičenia a poznatkov rozhodcov u štábu zväzku a útvarov spracováva rozbor priebežne po jednotlivých obdobiach cvičenia. Rozbor musí byť pripravený 2 hodiny po skončení cvičenia. Pritom je nutné teoretickú časť rozboru a zdôvodnenie jednotlivých učebných úloh v obdobiach spracovať predom v posádkach.

Rozhodčia služba u štábu zväzku v priebehu cvičenia spracováva poznatky z cvičenia ako podklad pre rozbor po druhoch vojsk a služieb.

Vševojskový rozbor prevedie riadiaci cvičenia v trvaní 60–90 minút za prítomnosti hlavných funkcionárov štábu zväzku a útvarov. Po jeho skončení prevedú rozhodcovia u štábu zväzku s príslušníkmi oddelení druhov vojsk a služieb rozbor po odbornostiach. Skončením rozboru končí cvičenie.

TECHNIKA STŘEDNÍ MECHANIZACE V POLNÍCH PODMÍNKÁCH

V současné době je nejúčinnější technikou střední mechanizace v armádě pro práci štábů v polních podmínkách **výpočetní automat Consul 261**. Nasvědčují tomu zkušenosti z praktického provozu zejména při cvičeních ŠTÍT-72 a MORAVA-73.

Poznanky z použití této techniky v činnosti štábu motostřelecké divize na cvičení ŠTÍT-72 jsme plně využili k dalšímu rozvoji uplatnění výpočetního automatu Consul 261 v ČSLA. Zkušenosti z ověřování vlastností automatu při cvičení ŠTÍT-72 jsme podrobně uvedli ve VM 2/1973.

Efektivnost výpočetního automatu Consul 261

Hlavní poznatek uplynulého roku je, že výpočetní automat Consul 261 je schopen s maximální efektivností zpracovávat úlohy z materiální oblasti. Výběr úloh k programování v roce 1973 jsme proto zaměřili již převážně na výpočty z úseku zásobování výzbrojí, PHM, proviantem, tankovým a automobilním materiálem.

Jedním ze základních kritérií při výběru úloh byl požadavek mechanizovat pouze ty činnosti, které trvají při běžném zpracování déle než 30 minut nebo se alespoň velmi často opakují. V ostatních případech jeden z rozhodujících racionalizačních momentů — úspora času — je nepatrný nebo žádný.

Dalším novým prvkem při projekci programů je komplexní pojetí úloh. Tzn., že programy zhotovujeme nejen pro vlastní výpočet úlohy, ale též pro účetní doklady i operativní evidenci skladu divize (viz Dodací list příkladu programu ROZDELOVNÍK PROVIANITU).

V neposlední řadě je velmi důležitý poznatek, že nejúčelnější bude autonomní využívání výpočetního automatu Consul 261.

V roce 1973 jsme v tomto smyslu zprogramovali řadu nových úloh:

- Přehled zabezpečení municí, číslo programu 32300.
- Výpočet spotřeby PHM, číslo programu 36350.
- Plán potřeby PHM, číslo programu 36351.
- Rozdělovník proviantu, číslo programu 36400.
- Výpočet předpokládaných ztrát tankové a automobilní techniky při bojové činnosti, číslo programu 32970.
- Výpočet náplně PHM pro tvorbu tabulek počtu (program pro mírové účely), číslo programu 36352.

Dále jsme zprogramovali úlohu operačně taktického rázu:

— Pravděpodobná dávka ozáření při překonávání zamořených terénů, číslo programu 31111.

Kromě toho jsme zpracovali učební pomůcku „Výpočetní automat Consul 261 — obsluha a programování“ jako příručku pro vojenské uživatele této techniky. Příručku vydáme tiskem v tomto roce.

Výpočetní automat Consul 261 na cvičení MORAVA-73

Na cvičení MORAVA-73 jsme zasadili již dva výpočetní automaty Consul 261. Jeden působil na VS motostřelecké divize a druhý na jejím TVS. Využili jsme programového díla zpracovaného již dříve a z nových programů hlavně výpočty pro výzbrojní a proviantní službu divize.

Přehled programů pro výpočetní automat Consul 261 použitých při cvičení MORAVA-73 — viz tabulka 1.

Tabulka 1

Poř. číslo	Číslo programu	Název	Uživatel	Doba výpočtu v min.		Četnost využití	Poznámka
				ručně	strojem		
1	36400	Rozdělovník proviantu	PN	300	100	5	TVS
2	36353	Výpočet náplně PHM	NZ PHM	60	10	4	TVS
3	32300	Přehled zabezpečení municí	NVS				VS
4	32841	Palebné možnosti dělostřelectva	NRVD	15	5	2	VS
5	31110	Přesuny	oper. odd.	90	90	2	VS

Poznámka:

Uvedené údaje jsou orientační. Délka programu se mění podle počtu uvažovaných jednotek, zbraní apod. Při ručním zpracování úlohy záleží také na zkušenostech zpracovatele dokumentu a jeho schopnosti kvalifikovaně odhadovat.

Pojetí komplexního zprogramování úloh z oblasti materiálního zabezpečení se plně osvědčilo. Pracovníci štábu divize přijali všechny použité programy kladně. Nejúspěšnější však byly programy ROZDĚLOVNÍK PROVIANTU (viz Příklad) a PŘEHLED ZABEZPEČENÍ MUNICÍ, protože odstranily z velké části nejpracnější činnost proviantního náčelníka a náčelníka výzbrojní služby divize v poli, spojenou s rozpočítáváním materiálu a výpisem dodacích listů. Oba funkcionáři mohli nyní zpracovat pouze vstupní údaje a z výpočetního automatu Consul 261 obdrželi kompletně hotové dokumenty.

Také při cvičení MORAVA-73 se ukázalo, že výpočetní automat Consul 261 pracuje spolehlivě i v polních podmínkách.

Perspektiva rozvoje prostředků střední mechanizace

Výpočetní automat Consul 261 se osvědčil pro armádní účely z ověřovaných prostředků střední mechanizace nejlépe. Přesto již dnes je jasné, že jeho schopnosti nestačí na úplné vyřešení problematiky operačně taktického charakteru. Řešení úloh z této oblasti — i nepřítis složitých — lze uskutečnit vždy jen na hranicích jeho možností.

Příklad komplexně zprogramované úlohy
ROZDĚLOVNÍK PROVIANTU

Vstupní údaje pro rozdělovník proviantu

Datum: 20. 11. 73

Zásobovací útvary

Útvar	1 msp	2 msp	3 msp	4 tp
Počet strážníků	1450	1180	1275	760

Denní dávka potravin

Druh	Chléb	Mouka hlad.	Mouka hrubá	Rýže	Maso vepř.	Maso hov.	Slanina	Bram- bory	Cukr	Koření
množství (g)	400	20	50	50	100	45	25	250	18	2,5
Druh	Sůl	Fazole	Cibule	Čaj	Ocet	Mrkev				
množství (g)	12	75	5	1,5	8	15				

PŘÍKLAD VÝSTUPNÍ SESTAVY

DÚD

Datum 19. 11. 73

Tajné - Cvičné!

Výtisk č.:

Počet listů:

Rozdělovník proviantu na den 20. 11. 73

Počet VÚ 4	Počet strav.	Chléb 400	M. hl. 20	M. hr. 50	Rýže 50	Mas. v. 100	Mas. h. 45	Slanin. 25	Bramb. 250	Cukr 18	Koř. 2,5	Celkem v kg
		Sůl 12	Fazole 75	Cibule 5	Čaj 1,5	Ocet 8	Mrkev 15					
1. msp	1450	580,00 17,40	29,00 108,75	72,50 7,25	72,50 2,18	145,00 11,60	65,25 21,75	36,25	362,50	26,10	3,63	1561,66
2. msp	1180	472,00 14,16	23,60 88,50	59,00 5,90	59,00 1,77	118,00 9,44	53,10 17,70	29,50	295,00	21,24	2,95	1270,86
3. msp	1275	510,00 15,30	25,50 95,63	63,75 6,38	63,75 1,91	127,50 10,20	57,38 19,13	31,88	318,75	22,95	3,19	1373,20
4. tp	760	304,00 9,12	15,20 57,00	38,00 3,80	38,00 1,14	76,00 6,08	34,20 11,40	19,00	190,00	13,68	1,90	818,52
Celkem 4665 strážníků												
Celkem pro. v kg		1866,00 55,98	93,30 349,88	233,25 23,33	233,25 7,00	466,50 37,32	209,93 69,98	116,63	1166,25	83,97	11,66	5024,23

Proviantní náčelník

PŘÍKLAD DODACÍHO LISTU

DÚD Výdejce

DÚD Příjemce

Datum 20. 11. 73

Přeúčtovací doklad

příjemce: 1. msp

výdejce: 1. msd

Poř. číslo	Název proviantu	Jedn. množ.	Vydejte	Vydáno
1	Chléb	400	580,00	
2	M. hl.	20	29,00	
3	M. hr.	50	72,50	
4	Rýže	50	72,50	
5	Mas. v.	100	145,00	
6	Mas. h.	45	65,25	
7	Slanin	25	36,25	
8	Bramb.	250	362,50	
9	Cukr	18	26,10	
10	Koř.	2,5	3,63	
11	Sůl	12	17,40	
12	Fazole	75	108,75	
13	Cibule	5	7,25	
14	Čaj	1,5	2,18	
15	Ocet	8	11,60	
16	Mrkev	15	21,75	

Podpis výdejce

Podpis příjemce

S obdobnými problémy se potýká výpočetní automat Consul 261 při řešení některých úloh pro civilní účely. Nestačí plně zpracovat dokumenty při mechanizaci fakturace středně velkých skladů, pro které je však samočinný počítač neúnosný cenově a svou velkou kapacitou.

Proto výrobní podnik přistoupil v roce 1973 k vývoji nového výpočetního automatu řady Consul (3. generace), který bude mít požadované schopnosti v plném rozsahu.

Trend rozvoje této techniky střední mechanizace je v souladu se současným vývojem ve světě. Ten sleduje — kromě velkých počítačů — vývoj malých zařízení specializovaných pro administrativní řídicí práce. Pro tyto práce ani malý univerzální samočinný počítač není vždy vhodný právě proto, že je univerzální. Programování na něm je obtížnější, forma dokumentů neodpovídá běžným zvyklostem (manipuluje zpravidla s velkými písmeny, bez háčků a čárek nad nimi) a je dosud drahý. Jeho kapacita možností jako automatizačního prostředku při realizaci řešení úloh je ale mnohem rozsáhlejší, než u výpočetních automatů.

Vývoj prostředků střední mechanizace jde tedy po cestě rozvoje výpočetních automatů, které jsou vlastně teprve na počátku svých možností.

Výpočetní automaty Consul 261 se budou vyrábět beze změn asi do roku 1977.

V roce 1975—1976 bude zahájena výroba výpočetního automatu 3. generace řady Consul. U tohoto výpočetního automatu bude použita:

- nová výpočetní jednotka, vybavená potřebnou vnitřní a vnější pamětí,
- rychlejší a spolehlivější psací jednotka,
- středně rychlé snímače a děrovače děrné pásky.

Tento výpočetní automat bude vybaven:

- kazetovou magnetickou páskou s kapacitou 300 000 znaků,
- nebo floppydiskem (jednoduchý magnetický disk z umělé hmoty) s obdobnou kapacitou,
- možností připojit vnější velkokapacitní diskovou paměť.

Jeho provozní spolehlivost a stejně tak i operační rychlost bude nesrovnatelně vyšší, než u výpočetních automatů druhé generace.

Jeho cena bude mnohem nižší, než cena malého samočinného počítače (do 300 000 Kčs). Velkokapacitní disková jednotka samozřejmě zvýší jeho cenu o svou hodnotu.

Podle předběžných údajů z konzultací s výrobcem bude zajištěna kompatibilita jeho výstupních zařízení (děrné pásky, kazetové magnetické pásky) se vstupem počítačů RJAD.

Dalším vývojovým typem bude řídicí automat řady Consul s diskovou pamětí a pravděpodobným předurčením pro automatizované řízení provozu skladů, ale i s širší možností využití jeho schopností. Bude to završující prostředek celého výrobního programu n. p. Zbrojovka Brno pro léta 1975—1980. Se zahájením jeho výroby se počítá od roku 1979.

Všechny technické prostředky systému Consul 3. generace budou vyráběny v první kategorii s velkou pravděpodobností v nomenklatuře JSEP a v programu RVHP.

Vzhledem k celkovému světovému trendu v oblasti mechanizace a automatizace je žádoucí ověřovat z vojenského hlediska současně i možnosti některého z malých univerzálních samočinných počítačů, vhodného pro ČSLA. Je to zapotřebí zejména pro praktické porovnání jeho vlastností paralelně s výpočetním automatem 3. generace řady Consul a pro posouzení vhodnosti zařazení těchto prostředků mechanizace a automatizace velení pro účely ČSLA.

Zkušenosti z využívání prostředků střední mechanizace v Německé lidové armádě

Výměna zkušeností mezi spojeneckými armádami má pro zúčastněné strany velký význam. Je tomu tak i v oblasti mechanizace a automatizace velení. Výměna zkušeností na tomto úseku s Německou lidovou armádou bývá pro ČSLA vždy velmi plodná. V průběhu jedné z posledních konzultací na toto téma mezi představiteli obou armád se účastníci setkání z ČSLA seznámili také s koncepcí praktického zavádění a používání prostředků střední mechanizace v činnosti štábů Německé lidové armády v polních podmínkách.

Německá lidová armáda při řešení této otázky vychází z těchto zásad:

1. Orientovat se až do roku 1980 na národní techniku Německé demokratické republiky.

2. Využívat tuto techniku v poli autonomně, protože přenosová síť dosud neza-
ručuje včasný a bezchybný přenos dat.

3. Programovat úlohy stejným způsobem jak pro stupeň divize, tak i pro stupeň
armády (obsahem i formou).

Orgány mechanizace a automatizace v Německé lidové armádě na základě několika-
letých zkušeností a při respektování uvedených zásad dospěly k závěru, že nejvhod-
nější technikou pro tyto účely na VS armády a divize je malý samočinný počítač
CELLATRON 8205 a pro TVS armády a divize výpočetní automat SOEMTRON 385.

Každý z těchto dvou prostředků výpočetní techniky je zabudován vždy do jednoho
štábního automobilu, který se neliší vnějším vzhledem od ostatních vozidel, které štáby
dotyčných stupňů běžně používají. Štábní automobil s výpočetní technikou a její
obsluhou se nazývá výpočetní středisko, které mají již zakotveno v tabulkách počtů.

Programové dílo pro VS je zaměřeno na řešení úloh dělostřeleckých a PVO
a z operačně taktických úloh vševojskových na přesuny, poměr sil a některé úlohy
vyhodnocování úrovně radiace. Na TVS se prostřednictvím uvedeného výpočetní tech-
niky řeší úlohy zabezpečení munice, PHM a proviantu, zdravotnické ztráty a týlové
přesuny.

Německá lidová armáda učinila při praktické realizaci zavádění prostředků střední
mechanizace do štábů další krok vpřed.

Poznatky z konzultace v NDR a dosavadní vlastní zkušenosti s touto technikou
potvrzují, že i v ČSLA koncepce jejího využití má správný směr.

Z á v ě r.

Výpočetní automat Cosul 261 je nyní nejefektivnějším prostředkem střední me-
chanizace v ČSLA pro práci štábů v poli.

Jeho uplatnění se ukázalo nejúčelnějším pro autonomní řešení úloh z oblasti
materiálního zabezpečení na týlovém velitelském stanovišti divize.

Podle předpokládaných charakteristik výpočetního automatu 3. generace řady Consul
tento další vývojový typ bude moci vytvářet také základní informační masív. Proto
bude možné zaměřit se po jeho zavedení již i na úlohy zrychlující kalkulační propočty
v oblasti operačně taktické na VS divize.

Přitom je však třeba doporučit souběžné ověřování schopností některého z malých
samočinných počítačů, vhodného pro ČSLA a rozšířit tak možnost výběru účelné
techniky pro mechanizaci a automatizaci činnosti štábů různých míst a stupňů velení.

ROZBOR INFORMACÍ PŘI ROZHODOVÁNÍ O JADERNÝCH ÚDERECH

V článku rozebírám základní informace, které potřebuje vševojskový štáb při rozhodování o jaderném úderu prostředky jaderného napadení. Přitom vycházím z uznávané metodiky rozhodování, kdy potřebné informace o vlastních prostředcích a objektu úderu shromažďuje vševojskový štáb, který je vyhodnotí a využije k návrhu jaderného úderu. Návrh schvaluje vševojskový velitel. Po schválení přichází ve formě rozkazu k vykonavatelským složkám.

Informace o vlastních prostředcích jaderného napadení

O těchto prostředcích je nutné znát vždy údaje, které umožňují objektivně zhodnotit jejich možnosti a rozhodnout o jejich palebném využití. Půjde zejména o informace o prostředcích raketového vojska a letectva. Vzhledem k jejich charakteru můžeme informace rozdělit do čtyř hlavních skupin:

- informace o prostorovém rozmístění palebných jednotek (útvářů) v operační (bojové) sestavě vševojskového svazu (svazku);
- informace o situaci (stavu) palebných prostředků, v tom zejména pohotovost těchto prostředků k úderu;
- parametry jaderné nálože a nastavení zapalovače;
- bojeschopnost obsluh (osádek)

Znalost **rozmístění v operační (bojové) sestavě** je podkladem pro stanovení hloubky ničení — rozhodujícího činitele při hodnocení prostorových možností (dosahu) každého z prostředků napadení. Informace udává vzdálenost prostoru bojového rozmístění útvarů (jednotky) od významného bodu na mapě nebo obsahuje přímo souřadnice středu bojové sestavy (raketového oddílu, letiště, letky nosičů). Lze využít i údaje kódované mapy. Znalost hloubky ničení daného palebného prostředku (jde jak o raketový, tak i letecký prostředek) spolu se znalostí takticko-technických charakteristik umožňuje odpovědět na otázku, je-li objekt ničení v dosahu vlastních prostředků ničení.

Údaj o prostoru rozmístění předáváme na vševojskové středisko velení (operační správu, oddělení) předem, v průběhu bojové činnosti pak okamžitě při každé změně dřívějšího stavu.

Informace o pohotovosti k úderu ukazuje na časové možnosti prostředků jaderného napadení. Znalost stupně pohotovosti je předpokladem pro rozhodnutí o době úderu, popř. slouží ke zjištění včasnosti úderu. Zpravidla stačí údaj o tzv. taktické nebo technické pohotovosti prostředku ničení. Tento však nesmíme zaměňovat za celkovou reakční dobu palebného podsystemu velení, která je delší, neboť obsahuje kromě taktické či technické pohotovosti palebné jednotky ještě do doby na zpracování a přenos informací (povelu, rozkazu) mezi jednotlivými složkami podsystemu velení. Např. celková reakční doba u raketového vojska představuje interval od obdržení rozkazu vševojskového velitele, přes zpracování povelu na štáby RVD, přenos povelu a jeho úpravu na štábech palebného svazku k veliteli palebné jednotky, až do opálení rakety.

Parametry jaderné nálože a nastavení zapalovače jsou určující informace pro stanovení ničivých účinků jednotlivých palebných prostředků. Umožňují předběžně vypočítat ničivé možnosti a vzhledem k danému objektu předběžně zhodnotit účinnost úderu. Z tohoto hlediska pak řešit i otázku vykonavatele. Jsou základem pro vyloučení palebných prostředků, jejichž ničivé účinky nedostačují na splnění úkolu, který dá vševojskový velitel. Jde o informace, které zásadně ovlivňují rozhodovací proces při volbě optimálního prostředku.

Informace o bojeschopnosti palebné jednotky (útvary) obsahuje stručné zhodnocení její možnosti plnit požadované úkoly zejména z hlediska stavu obsluh či osádek a velitelských orgánů. Na úrovni těchto možností se podílí mnoho činitelů, např. morální a politický stav, početní stavy, stupeň výcviku, zkušenosti z předcházející bojové činnosti, stupeň ozáření apod., z nichž každý může tuto úroveň snížit až na stav nevyhovující. Přisoudíme-li každému z těchto činitelů číselnou hodnotu v rozsahu 0 až 1, pak celkovou bojeschopnost lze vyjádřit součinem těchto hodnot. Jednotka nemusí být tedy bojeschopná a použitelná k úderu přesto, že ostatní informace o ní (časové a prostorové možnosti) jsou příznivé.

Na cvičení zpravidla předpokládáme, že jednotky jsou vždy bojeschopné a připraveny splnit bojový úkol v požadovaných normách. V polních podmínkách budeme tyto informace brát v rozhodovacím procesu vždy v úvahu.

Z hlediska snadného přenosu informací o stavu bojeschopnosti jednotky, nebudeme-li přihlížet k požadavku vysoké přesnosti, můžeme přistoupit na tuto zjednodušenou stupnici hodnocení bojeschopnosti:

- bojeschopnost není narušena — jednotka (úvar) může plnit hlavní úkoly (v našem případě palebné) v předpokládaných normách;
- bojeschopnost je zčásti narušena — palebné úkoly lze plnit, avšak méně kvalitně, hodnocení časové a technické přípravy je pouze vyhovující;
- ztráta bojeschopnosti jednotky — bojeschopnost jednotky (útvary) je na tak nízké úrovni, že předpokládané palebné úkoly nemůže plnit.

To jsou hlavní nutné informace o vlastních prostředcích jaderného napadení, bez kterých nemůžeme rozhodovací proces o jaderném úderu objektivně ukončit. U raketového vojska můžeme tyto informace shrnout do tabulky hlášení od podřízených, z níž se snadno sestaví pozičně příznakovým způsobem kódogram pro přenos technickými spojovacími prostředky.

Zámysl vševojskového velitele o použití jaderných zbraní

V podmínkách, kdy možnosti ničení objektů protivníka jadernými zbraněmi nemohou zcela pokrýt požadavky na takové ničení, je zámysl vševojskového velitele jedním ze základních podkladů pro rozhodnutí o úderu. Tento zámysl má jako hlavní myšlenku prosazovat **úkoly v boji o palebnou převahu** vlastních prostředků jaderného napadení, v dalším **úkoly při dezorganizaci velení** vojskům protivníka a konečně **boj o dosažení změn v poměru sil** v náš prospěch. Praktickým vyjádřením zámyslu může být tedy:

- potvrzení priority konkrétních úkolů při ničení prostředků jaderného napadení protivníka s delimitací podle stupňů velení nebo druhů objektů;

- konkrétní úkoly při zjišťování a ničení velitelských stanovišť různých typů, rozdělené podle prostředků ničení i stupně velení;

- určení vševojskových svazků (útvárů) protivníka, které máme vyjádřit (zničit, umlčet) přednostně, k tomu i úkoly zpravodajských prostředků;

- určení jiných objektů, důležitých z hlediska úspěšného vedení operace (boje), po obdobích, popř. i prostorech, pro jednotlivé vykonavatele.

Zámysl vševojskového velitele o použití jaderných zbraní souvisí ve svém základě s kategorizací objektů protivníka, vhodných ke zničení jadernými údery. Tuto kategorizaci však konkretizuje a rozšiřuje. Zatímco rozdělení objektů do skupin podle důležitosti, jež je známo předem, vytváří obecné východisko pro řešení velitele, zámysl již jasně charakterizuje vztah určitých objektů protivníka k plnění cílů operace (boje), stanovuje nejvýhodnější dobu ničení, prostor jejich rozmístění i vlastní prostředek, vydělený k úderu, popř. předpokládané pořadí použití těchto prostředků.

Jde pochopitelně i zde o předběžné rozdělení povinností, které nelze chápat jako trvalé a neměnné.

Zámysl vševojskového velitele se zpravidla vyjádří graficky do plánu operace (boje), nebo se uspořádá do tabulky, obsahující název objektu, prostor rozmístění, pořadí zasazení vlastních prostředků ničení a dobu (období operace, boje), skupinu cílů a stupeň důležitosti. Tabulka může sloužit jako podklad pro plánování součinnosti různých složek i pro zpracování jejich plánů použití. To platí zejména pro RVD, letectvo a průzkum.

Z hlediska rozhodovacího procesu můžeme zámysl vševojskového velitele o použití jaderných zbraní hodnotit jako důležitou vstupní informaci, která urychluje zejména rozhodnutí o důležitosti objektu protivníka, pořadí vykonavatelů úderu a době úderu.

Informace o objektu protivníka

Informacím o objektu protivníka věnujeme větší pozornost zejména proto, že na nich závisí počátek cyklu velení, v dalším pak včasnost, účinnost a hospodárnost vlastního úderu. Z těchto hledisek posuzujeme u nich zejména:

- dobu získání informace a z ní vyplývající interval od okamžiku zjištění objektu k době využití informace;

- úplnost;

- věrohodnost;

- přesnost.

Interval mezi dobou získání a využití informace vytváří předpoklady pro včasnost úderu. Ukazuje na stupeň organizovanosti ve zpravodajském podsy-

stému velení, na kvalitu spojovacích prostředků a organizace spojení v tomto podsystemu. Může být ztotožněn s jeho reakční dobou. Poněvadž tvoří součást cyklu velení a leží na jeho kritické vazbě, budeme usilovat o jeho maximální zkrácení. Důležitost velikosti tohoto intervalu vyniká při úderech na cíle pohyblivé a pohybující se. Ke zjištění jeho délky vždy vyžadujeme, aby informace o objektu protivníka obsahovala také dobu zjištění s přesností na minuty.

Informaci o objektu můžeme z hlediska jaderných úderů považovat za úplnou jen tehdy, odstraňuje-li nejistotu o druhu objektu, jeho charakteristice (činnost objektu, rozměry, ženíjná ochrana, PVO, zranitelné prvky, druh bojové techniky apod.) a prostoru rozmístění. Pro potřebu raketového vojska upřesníme požadavek na úplnost tak, že informace o objektu protivníka bude obsahovat:

- druh objektu (např. baterie řízených střel, typu PERSCHING, technické postavení operačně taktických raket, letiště s nosiči, velitelské stanoviště armádního, sborového, divizního typu, mechanizovaný, tankový prapor, sklad jaderné munice apod.);

- stručnou charakteristiku nebo činnost objektu a jeho rozměry (např. na přesunu, odpalovací zařízení s raketou ve vodorovné poloze, v prostoru soustředění, živá síla v obrněných transportérech, v tancích, v zákopech, apod.);

- prostor rozmístění (u jednotlivých cílů pravoúhlé nebo polární souřadnice, u skupinových cílů významnými body v terénu a na mapě, u lineárních cílů čelo proudu a jeho délku);

- jiné údaje.

Věrohodnost údajů spočívá zejména ve spolehlivosti zpravodajského prostředku, době od zjištění do předání a v ověření informací jinými druhy průzkumu. Informace o objektu protivníka musí proto obsahovat i prostředek, který objekt zjistil. Pro plánování a vedení úderu prostředky raketového vojska požadujeme dosažení vysokého stupně věrohodnosti informace. V opačném případě vedeme další přímý průzkum objektu.

Také přesnost informace patří k hodnotám, které nelze zanedbat. Pro raketové vojsko dodržujeme zejména požadavek na přesnost rozmístění objektu. Úroveň požadované přesnosti udávají předpisy a závisí na druhu prostředku jaderného napadení a mohutnosti jaderné nálože. V informaci o objektu protivníka přesnost zjištění uvádíme a odvozujeme ji od druhu zpravodajského prostředku a počtu zjištění.

Požadované údaje o objektu mohou mít formu hlášení. Formu předem domluvíme a k rychlému přenosu využíváme opět pozici příznakového kódování. Typické objekty protivníka se všemi svými charakteristickými znaky (zranitelnost, rozměry, ráz činnosti apod.) je výhodné předem modelovat, takže při jejich zjišťování a přenosu informací o nich postačuje jednoduchý kód. Kromě toho umožňuje takový model objektu připravit několik variant ničení na nejpravděpodobnějších dálkách střelby s nejvhodnější mohutností a druhem výbuchu. Tím usnadníme a zrychlíme práce na podkladech pro rozhodnutí vševojskového velitele.

Informace o objektech protivníka patří k základním informacím v rozhodovacím procesu o jaderných úderech. Jejich kvalita a včasnost rozhoduje o účinnosti úderu.

Paměťové informace

Pro kvalitu rozhodovacího procesu o použití jaderných zbraní mají velký význam i paměťové informace. Tyto uchovávají složky, které se podílejí na rozhodování. Dále rozebíráme zejména paměťové informace na zpravodajské složce, vševojskové řídicí složce, na řídicích složkách palebného podsystemu RVD i letectva a pochopitelně i u vševojskového velitele.

K paměťovým informacím na zpravodajské složce počítáme informace, které s větší či menší trvanlivostí na složce zůstávají, aby usnadnily a zkvalitnily rozbor nových zpráv, umožnily doplňovat zprávy neúplné, vylučovat klamné a falešné informace, konfrontovat nové údaje s dříve získanými a přidělovat zpracovaným údajům hodnoty hodnověrnosti. Patří k nim zejména:

- informace, získané z řádů a předpisů protivníka o způsobech vedení boje (operace), používání bojové techniky, o organizační struktuře vojsk, zásadách rozmístování objektů vzhledem k bojové (operační) sestavě, terénním předmětům, roční době či jiným podmínkám a další informace; jejich forma může být různá, od originálních dokumentů protivníka, přes připravená hodnocení, stručné výtahy a tabulky k harmonogramům, grafům, schémátům, případně i programům samočinných počítačů;

- znalosti a zkušenosti příslušníků zpravodajské složky, rozlišené v horizontální rovině zaměřením jednotlivého pracovníka na určitou oblast činnosti protivníka nebo druh bojové techniky, ve vertikální rovině úrovní kvalifikace nebo rozhodovací pravomoci; k těmto informacím řadíme i různé pracovní metody, logické postupy a návyky při analýze informací každého pracovníka. případně skupiny;

- zásady zpracování informací o protivníkovi, uplatňované v rámci zpravodajské složky jako celku, popřípadě u všech řídicích složek zpravodajského podsystemu velení.

Na vševojskové řídicí složce zkoumáme ty paměťové informace, které souvisejí s rozhodovacím procesem o použití jaderných zbraní. S ohledem na současnou organizační strukturu této složky a uznávanou praxi půjde o paměťové informace skupiny pracovníků, jejichž pracovní náplní je příprava návrhu vševojskovému veliteli. Za takové informace pokládáme

- znalosti a zkušenosti příslušníků skupiny z dosavadních jaderných úderů, diferencované podle funkčního zařazení, délky pracovního zasazení na tomto úseku, podle předcházejících školení, organizačních schopností apod.;

- informace trvale platné a zafixované ve vlastních řádech a předpisech a týkající se hlavních zásad použití jaderných zbraní, jakož i směrnice a nařízení nadřazeného stupně velení; sem zařadíme také nejrozličnější pracovní pomůcky skupiny, zpracované v soulase s těmito řády a směrnicemi;

- metodiku práce skupiny i jednotlivých pracovníků při zpracování získaných nebo předložených informací a vyhotovení návrhu vševojskovému veliteli;

- formu návrhu vševojskovému veliteli;

- vzhledem k relativně dlouhým intervalům mezi hlášeními podřízených štábů můžeme do paměťových informací zahrnout i údaje o situaci na předním okraji apod.; tyto informace se zčásti překrývají s operačními (taktickými) znalostmi jednotlivých příslušníků skupiny, jejichž charakter je rovněž zařazuje k typickým paměťovým informacím.

K paměťovým informacím na štábech RVD patří zejména tyto hlavní sou-
bory údajů:

- odborné znalosti příslušníků štábu RVD o použití raketových jaderných zbraní, o jejich bojovém nasazení, zabezpečení i velení (v tom hlavně znalosti problematiky řízení palby RV); tyto odborné znalosti chápeme komplexně, tzn. včetně znalostí technické přípravy nosičů a hlavic, možností vzdušného průzkumu ve prospěch RV atp.;

- komplexní znalosti o použití jaderných zbraní vlastními prostředky dopravy na cíl a nutné informace o prostředcích jaderného napadení protivníka, jakožto podklad pro řízení činnosti vlastních jednotek, útvarů a svazku RV;

- zkušenosti a návyky jednotlivců, skupin (oddělení) i štábu RVD jako celku při přípravě podkladů a návrhů na použití jaderných raketových zbraní;

- znalosti zásad vševojskového boje (operace);

- metodiku práce jednotlivců, skupin i celého štábu RVD při řešení otázek použití RV jako vykonavatele jaderného úderu.

Obdobné informace budou i **ve štábu letecké armády** s tím, že jsou zaměřeny na použití leteckých prostředků jaderného napadení.

Vševojskový velitel již v období přípravy operace (boje) formuloval svůj zámysl na použití jaderných zbraní v operaci (boji). Přesto předpokládáme, že každý další konkrétní návrh vševojskové řídicí složky na úder v průběhu operace (boje) bude předmětem nového posouzení. Rozsah i kvalita tohoto posuzování budou závislé zejména na druhu objektu ničení (význam a důležitost byly naznačeny již předem) a na konkrétní situaci vojsk. Čím více se bude tato situace blížit plánu operace (boje), tím kratší bude rozhodování vševojskového velitele a naopak. Ke všestrannému posouzení by však mělo dojít vždy. Proto můžeme tvrdit, že paměťové informace vševojskového velitele sehraji při každém rozhodování o jaderném úderu svoji úlohu. K nim můžeme přičíst:

- původní zámysl použití jaderných zbraní v operaci (boji), popř. hlavní zásady tohoto použití;

- znalost konkrétní situace vojsk vlastních i protivníka a tendence jejího vývoje;

- operační znalosti (taktické znalosti) vševojskového velitele, doplněné o praktické zkušenosti s hlavním zřetelem na dovedné použití jaderných zbraní;

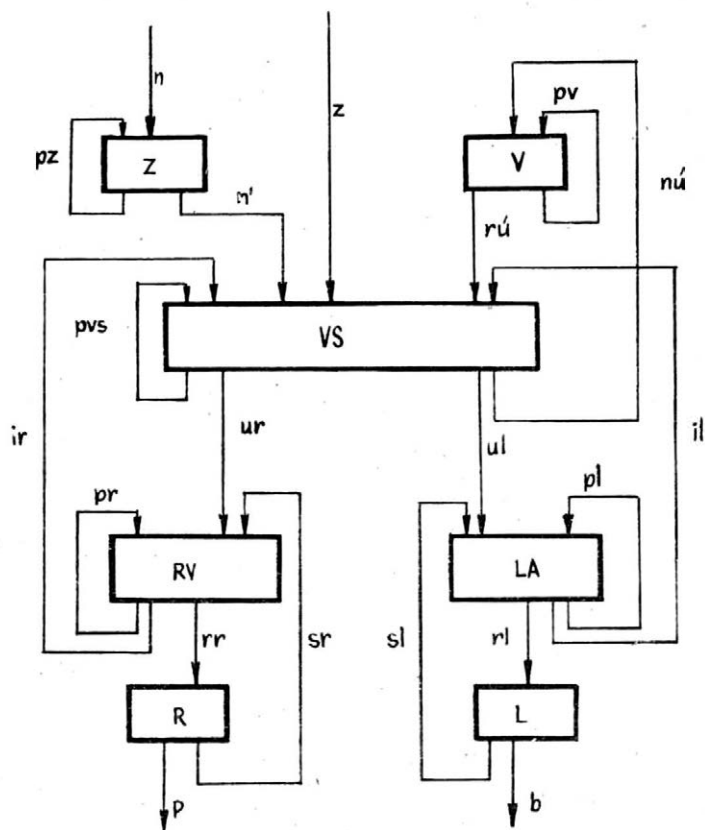
- algoritmus konfrontace původního zámyslu s nově vytvořenou situací a možností využít jaderné zbraně pro splnění cílů operace (boje).

Závěrem k paměťovým informacím můžeme uvést, že patří k důležitým údajům, zkvalitňujícím proces rozhodování o jaderných úderech. V mnohých případech tvoří předpoklad k dosažení očekávaných výsledků. V současné době, kdy převládá manuální práce na štábech, je představují zejména znalosti a zkušenosti jednotlivých pracovníků, skupin nebo celých štábů u těchto složek, které se na rozhodování podílejí. Kromě toho mohou mít tvar nejrůznějších pomocných dokumentů, pracovních pomůcek a pracovních postupů či metodik. Mají vliv na kvalitu zpracování a zkrácení reakční doby odpovídající složky.

Řídící informace po rozhodnutí vševojkového velitele

K řídicím informacím v rozhodovacím procesu započítáme hlavně konečné rozhodnutí vševojkového velitele, rozkaz vykonavatelským složkám a povel (rozkaz) palebným jednotkám — viz obr. 1.

Rozhodnutí vševojkového velitele můžeme označit za vyvrcholení rozhodovacího procesu, nemůžeme však je považovat za jeho ukončení. Vševojkový velitel stanoví s konečnou platností palebný úkol a cíl, který máme úderem dosáhnout (zničit, umlčet, zabránit zasazení do sražení apod.), kdo a kdy úder uskuteční, ev. upřesní některé součinnostní otázky pro případ, že se

Obr. 1 — Hrubé schéma rozhodovacích složek a jejich informačních vazeb

Symbole složek: Z — zpravodajská složka; VS — vševojková složka; V — vševojkový velitel; RV — štáb RVD; LA — štáb LA; R — palebný útvar RV; L — letecký útvar. *Symbole vazeb:* z — zámysl; n — nepřítel; n — zpracování údaje o objektu; pz, pv, pvs, pr, pl — paměťové informace složek; rú — rozkaz k úderu; nů — návrh; ir — informace o RV; il — informace o letectvu; ur — úkol pro RV; ul — úkol pro letectvo; sr — stav RV; sl — stav letectva; rr — rozkaz (povel) RV; rl — rozkaz letectvu; p — povel; b — rozkaz k úderu.

úderu zúčastní více složek. Forma jeho rozhodnutí může být různá. Pro další proces je upravíme do tvaru obvyklých rozkazů pro podřízené. Toto je povinností řídicí složky vševojskového štábu.

Rozkazy vykonavatelským složkám musí obsahovat všechny informace potřebné ke splnění palebného úkolu. Měly by mít dohodnutou formu, která by vyloučila různost pochopení. Předpokládáme-li, že zpracování návrhu vševojskovému veliteli se zúčastnily i štáby vykonavatelských složek, pak rozkaz k úderu bude pro ně zejména definitivní stanovení jedné z navrhovaných variant použití palebného prostředku, popř. upřesnění některých částí (doby, způsobu apod.). Nemůže být pravidlem, aby rozkaz k úderu přinášel pro vykonavatele zcela nové podklady, zejména podklady pro palbu.

Rozkaz může být úplný, takže můžeme ihned přistoupit k přípravě palebného prostředku, nebo je palebný úkol podmíněn splněním dalších činností, které jsou mimo systém vykonavatelských složek. Pro RV to můžeme např. vyjádřit termínem „po přímém průzkumu“, „po přísunu hlavic“ apod.

Úplný rozkaz k úderu obsahuje:

- objekt úderu, jeho charakteristiku a prostor rozmístění;
- palebný úkol nebo cíl, jehož máme palebným působením dosáhnout;
- kdo úder vykoná (vykonavatel);
- mohutnost jaderné nálože a druh výbuchu;
- doba zahájení;
- další upřesnění pro přípravu a vedení úderu (součinnostní otázky).

Objekt protivníka můžeme určit stručně uvedením typu dohodnutým názvem (baterie RS PERSCHING, oddíl HONEST JOHN atp.), stejně jako jeho charakteristiku činnosti (v palebném postavení, v prostoru soustředění atp.). Smyslem tohoto určení je nedopustit záměnu s jiným objektem. Prostor rozmístění je třeba u jednotlivých cílů určovat souřadnicemi, u skupinových cílů dvěma a více výraznými body z mapy.

Palebný úkol musíme stanovit zcela jasně a konkrétně. Nejlépe je používat obvyklých termínů řízení palby (zničit, umlčet, zbořit apod.), jejichž obsah je jednoznačný.

Stanovení vykonavatele odstraňuje nejistotu nejen pokud jde o druh vojska (RV, letectvo), ale zpravidla již i o palebný svazek či dokonce jednotku. Při zpracování návrhu vševojskovému veliteli má řídicí složka vševojskového štábu k dispozici informace o stavu palebných prostředků zpravidla až do útvaru, popř. hotovostní jednotky.

Také mohutnost jaderné nálože a druh výbuchu vyplynou ze zpracovaného návrhu a kromě toho jsou tyto informace svázány s útvarem či jednotkou, kterou navrhujeme jako vykonavatele.

Zatímco vševojskový velitel může dobu úderu formulovat takticky (při zasazení druhého sledu, po překročení řeky atp.), v rozkaze ji stanovíme jednoznačnými termíny, nejlépe opět termíny řízení palby RVD.

Zvláštní případ bude úder RV po přímém průzkumu. Např. zpravodajské prostředky zjistily objekt úderu s přesností, která neumožňuje využít získané podklady pro výpočet prvků střelby. Je třeba vést ještě přímý průzkum. K tomuto účelu vyčleníme pro RV část vzletů průzkumného letectva.

Při úderech RV po přímém průzkumu může mít rozhodovací proces u náčelníka RVD různý směr i obsah. Buď se rozhodne pro předání nepřesných údajů s předpokladem, že zjištěná chyba nebude mít takovou hodnotu, aby-

chom museli přenést palbu, nebo čas na přenos bude kratší, než příprava z pohotovosti 2 (2a). Jinak nařídí dosáhnout pohotovost 2 (2a) a úplný povel předá až po výsledku přímého průzkumu. Rozhodující zřejmě bude hledisko časové.

Úplný povel (rozkaz) palebným jednotkám musí obsahovat všechny informace, které potřebuje k úderu palebná jednotka. U RV to znamená:

- číslo cíle;
- vykonavatel;
- souřadnice záměrného bodu;
- index rakety (mohutnost jaderné nálože);
- nastavení zapalovače (výška výbuchu);
- výkonný povel.

Takový povel zpracovává v této formě štáb RVD, proto je rozhodování nižších raketových štábů již velmi jednoduché a rychlé a omezuje se jen na některé technicko-taktické otázky.

U letectva můžeme v některých případech přímý rozkaz k úderu ještě zestručnit. Jde o úder na objekt, jehož přesná poloha není známa (nebo se mění) a letec jej musí nejdříve vyhledat.

Závěrem k řídicím informacím chci uvést, že úkolem řídicích informací je odstranit nejistotu u vykonavatelů v tom, kdo, kam, kdy a čím, jakým způsobem vede úder. Zásadně rozhoduje vševojskový velitel, ostatní složky v rámci své rozhodovací pravomoci postupně zvyšují obsah informace tohoto rozhodnutí až na míru, kterou požadují palebné jednotky (přímí vykonavatelé). Povel pro palebnou baterii (rozkaz osádce) je konečným produktem rozhodovacího procesu.

Z á v ě r

Rozhodovací proces o jaderných úderech patří k důležitým činnostem při velení vojskům. Jeho kvalita, zejména přesnost informací a rychlost jejich přenosu, ovlivňuje zásadně průběh operace (boje). Je ukazatelem úrovně součinnosti různých složek vševojskového štábu, organizace velení a spojení v palebných podsystémech velení a organizovanosti práce na štábu vůbec.

Ukázal jsem na hlavní složky, které se tohoto procesu zúčastňují, informační vazbu mezi nimi i logický sled činností při zpracovávání informací k rozhodnutí. Dosavadní způsoby zpracovávání informací jsou pro použití jaderných zbraní zdlouhavé. Avšak každý pokus o strojové zpracování bude narážet na těžkosti, které vyplývají ze skutečnosti, že rozhodovacího procesu se zúčastňují složky různých podsystémů velení. Má-li tedy dojít k integraci při zpracování informací, nutných k rozhodnutí o jaderném úderu, je třeba její počátek hledat ve vševojskovém středisku řízení. Možným řešením může být integrovaný systém zpracování informací, označený v ČSLA jako GOLIÁŠ, který využívá tzv. banku dat a obsahuje vybrané informace z různých podsystémů velení.

K PRŮZKUMU Z HLEDISKA POTŘEB RVD

V článku chci ukázat na jednu z cest, která vede k zlepšení činnosti průzkumu. Zlepšení si vynucuje mimo jiné neustálý proces zvětšování dostřelu raketového vojska a dělostřelectva a složitost získávání podkladů k efektivnímu zabezpečení palby a úderů. Hlavní pozornost věnuji řešení některých problémů v duchu ustanovení platných řádů a předpisů při současném využívání dosavadní techniky. Na závěr naznačím možný směr rozvoje dělostřeleckého vzdušného průzkumu.

K tomuto závěru vybízí jednak poznatky získané zkoumáním uvedených disproporcí, a jednak opatření zakotvená v předpisu Dě1-6-5 (Vzdušný průzkum a řízení palby raketového vojska a dělostřelectva), vydaném v roce 1972.

Klíčem k řešení prvního problému je zejména důsledné plnění součinnosti. Její zlepšení ukládá rozkaz ministra národní obrany na výcvikový rok 1973—1974.

Především chci poukázat na některé principy, jež umožní pochopit komplex jednotlivých faktorů, které ovlivňují úspěšnou funkci součinnosti.

Základním předpokladem efektivního využití úderů raketového vojska a palby dělostřelectva je včasné získání dostatečného množství hodnotných průzkumných údajů o vhodných nepřátelských objektech.

Průzkumu tedy připadá odpovědný úkol nepřetržitě a systematicky pátrat po nepřátelských cílech, shromažďovat o nich údaje, vyhodnocovat je, určovat stupeň je-

jích nebezpečnosti a popř. navrhnout dobu a nejvhodnější prostředek k jejich zničení.

Přitom rozhodujícím kritériem hodnocení účinnosti průzkumu je včasné dodání přesných a úplných průzkumných údajů k zabezpečení maximálního účinku úderů (palby) v cíli. Toho dosáhneme jedině účelným a důsledným uplatňováním zásad centrálního řízení průzkumu, uvážlivým centrálním sběrem, cílevědomou evidencí a komplexním vyhodnocováním zpráv.

Je třeba zdůraznit, že tyto zásady nejsou ničím novým v pojetí správné činnosti průzkumu. Ovšem neustálé zavádění další techniky přináší i některé změny v jejích náplni. V současné době nemůžeme totiž realizovat úspěšnou řídicí činnost bez potřebných technických znalostí. To však nezabezpečíme zvládnutím jen hlavních takticko-technických údajů. Tím si neosvojíme účelné použití nové techniky.

Šablonovité a mechanické používání norem či takticko-technických dat bez přihlídnutí ke konkrétní situaci a podmínkám, bez znalostí výhodných i nevýhodných vlastností jednotlivých průzkumných prostředků, vede k zužování a zjednodušování problému. Pouhé zakreslení čar či prostorů rozvinutí a možného dosahu či pásma činnosti průzkumných prostředků na plánu průzkumu není a nemůže být smyslem; tím je cíl, kterého máme dosáhnout. A je nasnadě, že úloha

centrálního řízení se přenáší z jednotlivých druhů a stupňů průzkumu až do vševojskových štábů — na příslušného zpravodajského náčelníka, jemuž náleží i komplexní vyhodnocování zpráv.

To vyžaduje zabezpečení centrálního informačního toku. To předpokládá předávat včas cestou nadřazeného štábu na příslušná pracoviště potřebné a přitom co nej přesnější a ne úplnější údaje. Ve štábech raketového vojska a dělostřelectva tuto činnost usměrňují nové předpisy dělostřeleckého průzkumu (Děl-6-3 a Děl-6-4 z roku 1972) „Řádem rozboru zpráv“. Stanoví, za jaký druh zprávy v závislosti na stupni velení vzhledem k jeho vybavení palebnými prostředky (jimiž disponuje) odpovídá ten či onen štáb s konečnou platností, jak co do rozboru, tak i využití zprávy. Takový systém zabezpečuje okamžitou informovanost a včasné zpracování i exploataci zprávy. Nedochází k zbytečnému přetěžování spojovacích kanálů a ve vyšších štábech k přetížení z přemíry informací, jež nelze ani náležitě využít.

Komplexní vyhodnocování zpráv spotřebuje velké úsilí, důslednost a dovednost zvláště ve štábech, které plánují úder. Průzkum totiž musí zabezpečit podklady zejména k volbě epicentra (centra), mohutnosti a doby úderu. To předpokládá znát v první řadě přesnou polohu nepřátelského cíle. V souvislosti s tím nemůžeme tvrdit, že určování polohy (souřadnic cíle — x, y, h) je věcí jen důstojníků dělostřeleckého průzkumu. Je třeba, aby všichni zpravodajští orgány při vyhodnocování zpráv, zvláště jde-li o možný úder, se zabývali uvedeným požadavkem — zejména však stanovením souřadnic, byť by i byly vzhledem k kvalitě zpráv nepřesné. Jinak dochází k ztěžování „doplňkového průzkumu“ a tím i ke zbytečným časovým ztrátám. Mnohdy je to jen proto, že všechny získané podklady nebereme v úvahu. A to ve svých důsledcích může i zmařit požadovanou efektivnost úderu.

Centrální řízení průzkumu a komplexní vyhodnocování zpráv nemůžeme však uskutečnit bez náležité organizace součinnosti, zvláště mezi vševojskovými zpravodajskými a dělostřeleckými průzkumnými orgány. Přitom tu nejde o jednorázový, samoúčelný akt, ale o nepřetržitou, cílevědomou a velmi odpovědnou činnost. Nebude proto na škodu uvést konkrétní její hlavní obsah v jednotlivých údobích operace.

Prvotním požadavkem je, aby náčelník dělostřeleckého průzkumu dostal co nejdříve od příslušného zpravodajského or-

gána vyhodnocené závěry o operační stavě, číslování, posílení, o předpokládaném a zjištěném počtu a rozmístění prostředků jaderného napadení, hlavního uskupení dělostřelectva, tanků a protitankových zbraní a o možném zámyslu protivníka i jeho silných a slabých místech. To však neznamená, aby náčelník dělostřeleckého průzkumu čekal trpně, až dostane potřebné údaje. Musí se jich sám domáhat aktivně a neopomenout si upřesnit i možnou činnost protivníka v průběhu boje (operace). Zejména jde o jeho předpokládané protiúder. Často věnujeme pozornost jen výchozí situaci. Ovšem vzhledem k správnému použití protitankových záloh je třeba znát pravděpodobný čas, směry, prostory rozvinutí i hodnotu protiúderného uskupení, zvláště počet jeho tanků a dále i prostředků jaderného napadení a dělostřelectva, jež je budou zabezpečovat.

Rovněž je třeba vyvodit konkrétní závěry o eventuelní obranné sestavě nepříteli, o její hodnotě obranných pásem, opevněných rajónů, umístění a použití záloh v operační hloubce apod.

Dále v souladu se stanoveným cílem průzkumu je nutné upřesnit a sladit zásadní otázky účelného použití sil a prostředků průzkumu. K splnění tohoto úkolu dochází při plánování průzkumu. Tu je třeba dohodovat zabezpečení hlavních úkolů, stanovit pásma a hloubku (zadní hranici) průzkumu, prostory a směry zvláštní pozornosti, lhůty předkládání průzkumových hlášení a náplň i systém realizace vzájemných informací.

V počátečním období války při přechodu na použití prostředků jaderného napadení je zvlášť důležité předem zplánovat zabezpečení prvního jaderného úderu, které v žádném případě nelze ponechat náhodě a improvizaci. Na základě součinnosti jednání je třeba důsledně stanovit úkoly a s nimi konkrétně i činnost jednotlivých průzkumných sil a prostředků. Při tom je nutné sjednat i přesný způsob předávání zpráv, jež by umožnil včasné vedení úderů.

Konečně nelze zanedbat i řešení utajení činnosti některých průzkumných prostředků. Zvláště to bude nutné v období příprav operace. Jde hlavně o počet a způsob obsazení pozorovatelů a o zasažení radiolokátorů, eventuálně jiných svojí činností se prozrazujících prostředků.

V průběhu operace musíme na základě součinnosti řešení určit stupeň snížení živé síly a bojové techniky protivníka a upřesnit požadavky na další zprávy např. k zabezpečení přechodu vodních

toků, dobytí velkých měst, obklíčení a zničení protivníka apod.

Daleko náročnější je však součinnost při vyhodnocování a včasné výměně zpráv i řízení „doplňkového průzkumu“, zvláště k zabezpečení jednotlivých úderů.

Je na místě připomenout, že dosažení splnění tohoto úkolu je zkušenostmi ověřené vybudování a využívání přímého telefonického spojení mezi pracovištěm náčelníka dělostřeleckého průzkumu a příslušného zpravodajského orgánu. Takovéto spojení usnadňuje beze ztráty času a zbytečné energie získat potřebné údaje.

Je na místě připomenout, že dosažení správné funkce součinnosti vyžaduje, aby byla oboustranná. To předpokládá, aby zainteresovaní orgány znali a dovedli pochopit principy plnění společných úkolů. Přitom je třeba stále mít na paměti, že posláním dělostřeleckého průzkumu není jen zjišťovat včas přesnou polohu nepřátelských objektů, ale podílet se aktivně na vedení palby. Jsou to i její potřeby a zejména potřeby úderů, jež určují stupeň centralizace řízení průzkumu, požadavky na jeho kompletnost, na sběr, vyhodnocování zpráv a ve svých důsledcích i na stupeň zpravodajské odpovědnosti. V souvislosti s tím nemůžeme tvrdit, že palba a především úder bude jen problémem palného systému raketového vojska a dělostřelectva. V procesu jejich přípravy se na něm podílí více složek, zvláště však zpravodajská, letecká, operační a vševojsková. A každá z nich musí nést svůj díl odpovědnosti.

Dalším uzlovým problémem k zlepšení stavu průzkumu a k postupné likvidaci stále se rozvírajícího rozporu mezi možnostmi palby a průzkumu je bezpodmínečně nutné dále kvantitativně a kvalitativně posilovat činnost vzdušného průzkumu.

Realizace tohoto požadavku představuje i pro budoucnost jedno z rozhodujících opatření k zabezpečení účinné palby dělostřelectva.

Při tom v důsledku toho, že letadlo řízené člověkem ve srovnání s bezpilotními prostředky zůstane asi ještě dlouho autonomnějším, pružnějším a mobilnějším zařízením, orientuje se současné zabezpečení úderů raketového vojska na přímý a kontrolní průzkum průzkumného letectva.

Naproti tomu bude výhodné z hlediska zabezpečení palby dělostřelectva (ve smyslu ustanovení předpisu Děl-6-5) řešit tento problém v budoucnu na bázi vojskového letectva.

V současné době k tomuto účelu (k průzkumu a řízení palby) vyčleňujeme z divizních a armádních letek vzlety vrtulníků typu Mi-1. Při tom systém tohoto zabezpečení se opírá v podstatě o činnost osádky tj. pilota a pozorovatele. Toho představuje řádový důstojník dělostřelectva, který v rámci daných možností má základní znalosti k plnění tohoto úkolu. Vybírá se případ od případu z počtu příslušné jednotky (nebo z dělostřeleckého štábu).

I když tento způsob podle vyhodnocených zkušeností nedává vzhledem k omezeným možnostem přípravy osádek plné záruky důsledného splnění spolupráce za jakýchkoli podmínek, přesto se ukazuje, že i za dané situace jsme nevyčerпали všechny formy její realizace do všech důsledků. Konkrétně jde o vedení průzkumu v noci s využitím dosavadních prostředků. V souvislosti s tím může však vyvstát otázka, zda je to i z hlediska ustanovení předpisu možné? Odpověď je jednoznačná.

Předpis Děl-2-1 „Pravidla střelby pozemního dělostřelectva“ uvádí ve stati pojednávající o střelbě v noci, že není-li cíl pozorován z pozemní pozorovatelné, můžeme se (nejsou-li k dispozici jiné vhodné prostředky dělostřeleckého průzkumu) zastřílet i pomocí vrtulníku. Obdobně v předpise Děl-2/3-1 v kapitole o řízení palby v noci se konstatuje, že — při protínání a zjišťování souřadnic cílů v noci jsou nejspolehlivější a neefektivnější (kromě radiolokátorů a zvukoměrnických prostředků) průzkumné letouny a vrtulníky. Je tomu tak proto, že optické prostředky i s dobrými pozorovacími vlastnostmi (zvětšení a světelnost) umožňují i při výhodném osvětlení terénu pozorovat a zabezpečovat zastřílení jen na dálku do 3 km. Nad tuto vzdálenost můžeme pozorovat toliko předměty se značně svislými obrysy (rozměry), jež se rýsují ostře na pozadí.

Porovnáme-li tuto dálku s maximálním dostřelem dělostřelectva, jasně nám vyplyne, jak málo účinný je tento druh průzkumu (nehledě na jeho omezené možnosti s přihlédnutím k členitosti a pokrytosti terénu).

Vzhledem k významu boje v noci i možnosti využití vrtulníků k zabezpečení dělostřelecké palby pokusím se nastínit způsob, který je proveditelný i proto, že bylo povoleno vrtulníkům spolupracujícím s dělostřelectvem plnit v případě potřeby úkoly i za letu nad sestavou protivníka až do hloubky 20 km od čáry dotyku.

Především chci uvést, že dělostřelecká palba s použitím vrtulníků v noci je vázána na několik faktorů. Prvním z nich je osvětlení v prostoru cíle. Může to být — v rámci vybavenosti dělostřelectva — osvětlovací raketa na dálku do 5000 m, nebo osvětlovací granát ráže 122 mm na dálku střelby 1300 až 11 300 m. Jestliže odečteme v uvedených případech vzdálenosti palebného postavení osvětlovacích prostředků, ukazuje se, že nejvýhodnějším bude využití jednotky (čtyři nebo baterie) 122 mm houfnic, jež dovoluje ve spolupráci s vrtulníkem střelbu na hloubku do 8000 m za přední okraj.

Dále použití vrtulníku bude závislé na příznivých povětrnostních podmínkách — na oblačnosti, spodní základně mraků, dohlednosti, směru a síle větru; dále na vyčíslenosti a přípravě osádky, na ráži a počtu děl, druhu použitých osvětlovacích prostředků a na roční době i charakteru noci.

Nemám v úmyslu rozvádět do podrobnosti podmínky uvedených faktorů, poněvadž se týkají ryze technické stránky. Proto poukážu jen na hlavní problémy spojené s úspěšným splněním úkolu, jež obohaceny o další možná opatření mohou přispět i k eventuálnímu zabezpečení jiných, zejména průzkumných činností.

Při střelbě na cíl budeme používat ráže 122 mm, aby je mohl pozorovatel z vrtulníku vidět. Kromě toho bude výhodné při dopadu střel na mokrou půdu a porostlý terén začlenit do každé salvy jeden dýmový granát, jenž usnadní pozorovateli určit lépe místo dopadu. V takovém případě při výbuchu dýmové střely, v závislosti na jejím druhu (plnění) se vytvoří na dobu 3–5 vteřin jasný plamen či sloupec jisker, provázený dále hořící dýmotvornou směsí či oblakem světlého dýmu. To umožní výbuch lépe pozorovat (což nezabere bezpečně krátkodobý záblesk výbuchu tříštivotrhavého či tříštivého granátu).

Dále vzhledem k omezeným navigačním možnostem vrtulníku bude vhodné, aby v případě potřeby spolupracující dělostřelectvo vytvořilo určité předem domluvené „světelné orientační body“, nepozorovatelné ze strany protivníka. Takové body přispějí k navedení osádky vrtulníku k letu ve směru na cíl a k odhadnutí správné polohy. Při tom, aby osádka nebyla uvedena eventuálně v omyl jinými světly, sdělíme jí předem, jaké světelné znaky (např. ve formě jednoduchých geometrických obrazců) budou vytvořeny na orientačních bodech.

Posléze při plnění úkolu budeme dbát na přesné časové sladění součinnosti mezi

osvětlovací a palebnou jednotkou i spolupracující osádkou vrtulníku. A jestliže není známa přesná poloha cíle, osvětlí se předem předpokládaný prostor jeho umístění. Toho dosáhneme vystřelením potřebného množství osvětlovacích střel po dobu, jež by zabezpečila upřesnění souřadnic cíle.

Vlastní střelbu je nutné vzhledem k zajištění dobrých pozorovacích podmínek osvětlovat časově tak, aby světlice osvětlovací střely vzplanula dříve, než nastane výbuch granátů.

Pokud jde o střelbu na pohyblivé cíle, třeba je nepřetržitě osvětlovat po celou dobu plnění úkolu.

Konečně počet děl pro osvětlování závisí na velikosti prostoru a na osvětlovacích možnostech jedné střely (osvětlí úsek v průměru 700–1000 m na dobu 30–40 vteřin).

Nezanedbatelným požadavkem úspěšného vedení palby bude i připravenost zdrojů (akumulátorových baterií) rádiových stanic, určených pro spolupráci s vrtulníkem (neboť vlivem denního provozu může navečer dojít k značnému snížení nebo vyčerpání jejich kapacity). A dále vysílač vyžaduje nesrovnatelně většího napětí, nežli přijímač, čili slyšitelnost u osádky pozemní rádiové stanice může být dobrá, ale slyšitelnost pozemní rádiové stanice u spolupracující osádky ne.

Přesto hlavním a prakticky jediným výkonným spojovacím prostředkem mezi štáby raketového vojska a dělostřelectva s jednotkami vzdušného průzkumu (jejich VS) a zvláště se spolupracujícími osádkami ve vzduchu je rádiové spojení. To lze realizovat úspěšně vzhledem k nutnosti plnit bojové úkoly letem v malých a přizemních výškách v důsledku činnosti nepřátelské PVO a vybavení letounů i vrtulníků VKV rádiovými stanicemi využitím retranslačních vrtulníků nebo s určitým zpožděním předáním zprávy při letu nad prostorem VS příslušného štábu raketového vojska a dělostřelectva. Přitom první způsob vyžaduje zplánovat časovou a prostorovou činnost retranslačního vrtulníku tak, aby zajišťovala spojení v požadované době s přihlédnutím k rozmištění spolupracujících štábů. A v druhém případě je účelné zabezpečit vyzkoušení osádek o přesném prostoru umístění a volacích znacích VS příslušných štábů raketového vojska a dělostřelectva, umožňující (osádky) zvolit takovou trať letu, jež poskytne neselehávající slyšitelnost (geometrickou viditelnost) po dobu předávání zpráv (vyloučením vlivu elektromagnetických stínů).

Rovněž je třeba organizovat spolehlivé rádiové spojení mezi štáby raketového vojska a dělostřelectva armády i frontu a průzkumného leteckého pluku k zabezpečení předávání požadavků na vzlety (přímého eventuálně kontrolního vzdušného průzkumu). Ty je nutné uskutečnit zpravidla ihned po upřesnění informace vydané o nepřátelském objektu zpravodajskými orgány. Dále toto spojení zabezpečí předávání zpráv (získaných zejména z výslechu příslušných osádek po přistání) a výsledků vzdušného fotografického průzkumu (který vždy upřesňuje vizuálním průzkumem stanovené souřadnice cíle a v důsledku okamžitého předání může zkvalitnit efektivnost úderu). Takové spojení realizujeme v rádiovém směru výkony KV rádiovými stanicemi (typu R 118), které má jak štáb raketového vojska a dělostřelectva armády a frontu, tak i průzkumného leteckého pluku.

Pamatujeme i na organizaci nepřetržitého spojení v době přemísťování VS. U raketového vojska a dělostřelectva toho dosáhneme tak, že na starém VS ponecháme jednoho styčného důstojníka s přenosnou rádiovou stanicí typu R 809 (má ve výbavě v rádiovém voze) k zabezpečení spojení s osádkou ve vzduchu. Pro spojení s letištěm využijeme KV rádiovou stanicí (R 118) a na nové VS se přesune druhý styčný důstojník s rádiovým vozem, který je osazen jak VKV, tak i KV leteckou rádiovou stanicí k zabezpečení obou druhů spojení.

Pokud jde o výzvu ke startu průzkumného letounu k realizaci přímého průzkumu ve prospěch úderu taktickou raketou, zabezpečuje to příslušné oddělení raketového vojska a dělostřelectva armády. Ovšem naléhavost předání požadavku vyžaduje okamžité spojení. To lze uskutečnit využitím rádiových stanic typu RM 31 M, jež má měřický dělostřelecký oddíl. Tyto stanice slouží zejména k řízení a materiálně technickému zabezpečení topografických a povětrnostních jednotek (měřického dělostřeleckého oddílu).

Jelikož v době vedení operace dochází zpravidla k decentralizaci v řízení obou druhů příprav, můžeme prakticky z celkového počtu stanic přidělit po jedné třem divizím a zbývající ponechat — jednu VS oddílu, druhou fotogrammetrické baterii, jež se rozvíjí u VS spolupracujícího průzkumného letectva (poblíž letiště) a třetí týlu. Vzhledem k umístění VS měřického dělostřeleckého oddílu poblíž VS oddělení raketového vojska a dělostřelectva armád, k němuž buduje linkové spojení, je nanejvýš účelné touto cestou dosáhnout při dobrém anténním

systému rychlého předání či převzetí naléhavých zpráv (na vzdálenost okolo 50 km).

Takto vyřešená organizace spojení je však jednou stránkou věci; druhou třeba vidět v přednostním předávání neodkladných zpráv v případě, že bude více osádek ve vzduchu a budou předávat získané zprávy takřka ve stejné době. Tu bude nejhodnější určitě heslo, kterým se osádka bude domáhat přednostního předání zprávy.

Konečně je nutné, aby uvedené zásady organizace a návrhy na spojení se staly v prvé řadě náplní funkčních povinností příslušných orgánů a k udržení potřebných návyků byly periodicky procvičovány formou speciálních rádiových nácviků za účasti příslušných rádiových stanic i spolupracujících osádek. Přitom by nebyla na škodu i účast zpravodajských orgánů, jež by jim umožnila lépe proniknout do mechaniky celého procesu.

Zaměřil jsem se na problémy, jež jsou proveditelné za současné organizační struktury a technické vybavenosti příslušných štábů a jednotek. Nejde tedy o teoretické názory, jež by postrádaly být i jen částečně omezené materiální zabezpečení. Uskutečnění však mnohdy naráží na neujasněné znalosti a vhodnou aplikaci. Příčinou může být i povrchní připravenost, zejména z hlediska zvládnutí všech potřebných ukazatelů, zvláště možností techniků. Řada obtíží pramení i z nevhodného výkladu a prosazování ustanovení našich řádů a předpisů.

Proto musíme využívat každé příležitosti k praktickému ověřování všech teoretických názorů ke zkvalitnění průzkumu. V mírových podmínkách můžeme získat cenné poznatky jen ze cvičení. Proto bude žádoucí je přibližovat co nejvíce skutečnosti. Při tom je třeba přibírat na cvičení maximální počet průzkumných sil a prostředků a jejich činnost zabezpečovat náležitým značkováním (umožní to přiblížit výcvik co nejvíce realitě).

Chci poukázat i na možný rozvoj dělostřeleckého vzdušného průzkumu. Realizace tohoto problému je bezpodmínečná z několika důvodů.

Zavedením bojových vozidel pěchoty, umožňujících střelbu na pozorované cíle, se zvýší význam palby na objekty, jež nelze snadno zjistit pozemními prostředky přímého pozorování. Tento jev ve svých důsledcích bude rozhodujícím kritériem významu dělostřelectva, jež bude i v budoucnu představovat hlavní palebný prostředek k zabezpečení bezprostředního doprovodu pěchoty a tanků, jakož i boje s nepřátelským dělostřelectvem a mino-

metry. Tuto skutečnost potvrzují i nové aspekty „strategie pružné reakce NATO“, která zdůrazňuje zvyšování počtu a významu konvenčních palebných prostředků.

Ovšem k tomu, aby dělostřelectvo mohlo plnit náležitě své úkoly a spolehlivě ničit nepřátelské cíle, musí mít o nich dostatek zpráv. Přitom požadavky kladené na bojovou činnost pozemního dělostřelectva si vynucují zabezpečení vysoce pohyblivou, výkonnou průzkumnou technikou, jež by byla s to kromě průzkumu i řídit (opravovat) palby.

K tomu s přihlédnutím ku svým parametrům se ukazují výhodné moderní prostředky vojenského letectva.

Avšak jejich možnost překonání nepřátelské PVO bude ovlivněna činností zejména lehkých mobilních PLRS s poloautomatickou naváděcí soustavou (např. typu ROLAND) malorázového samohybného protiletadlového dělostřelectva, jehož řízení palby je plně automatizováno a rychle reaguje na vzdušný cíl.

V důsledku toho bude nutné, aby se dělostřelectvo ve svém vlastním zájmu zaměřilo více na umlčování a ničení zvláště těchto nepřátelských prostředků PVO. Činnost příslušného vojenského letectva můžeme usnadnit i volbou vhodné trati a typu letounu či vrtulníku jak z hlediska letových, tak i bojových vlastností.

Přesto však nesporné vysunutí ekvivalentní části průzkumných prostředků do vzduchu vyžaduje organizovat na bázi jednotek vojenského letectva i roje vzdušného průzkumu dělostřelectva. Tímto opatřením dojde k celkovému odstranění vážné bariéry ovlivňující nepříznivě efektivní plnění palebných úkolů.

Na základě analýzy možností pozemních a vzdušných prostředků průzkumu i palebných a s přihlédnutím k počtu zabezpečovaných oddílů bude účelné mít kdykoliv k dispozici na jeden den operace hodnotu vzletů jednoho roje pro dě-

lostřelectvo každého prvosledového vševojskového svazku a taktéž na každou armádní či frontovou dělostřeleckou brigádu.

Letouny či vrtulníky těchto rojů musí vést bojovou činnost i za ztížených povětrnostních podmínek v přifrontovém pásmu do hloubky minimálně 20 km od předního okraje. Měly by mít speciálně připravenou osádku (pilot, kádrový pozorovatel), optický pozorovací přístroj se stabilizovaným zorným polem, panoramatický fotografický přístroj (nejlépe typu POLAROID), poskytovat osádce, zejména pozorovateli dobrý výhled v přední a též v zadní polosiřce. Kromě letecké rádiové stanice měly by mít i rádiovou stanici stejných parametrů jako zabezpečené palebné jednotky a štáby pozemního dělostřelectva.

V případě, že při dalším rozvoji bude využitelnost bezpilotních letounů vyhovující požadavkům dělostřelecké palby (zejména z hlediska včasného získání a přenosu měřičských podkladů), můžeme se zaměřit i na tyto prostředky a plánovat asi 2–3 odpalovací zařízení s 10–12 bezpilotními letouny v každém roji.

Nakonec chci zdůraznit, že je uměním zvolit v konkrétní situaci takové formy, způsoby i prostředky, jež by zabezpečily splnění stanoveného cíle a úkoly průzkumu. A ty musí v prvé řadě směřovat k tomu, aby zajistily vybojování palebné nadvlády, jež má rozhodující význam pro zdar operace.

Prospělo by i společné věci, aby zpravodajští orgány se více podíleli na akcích dělostřeleckého průzkumu (včetně účasti na taktických cvičeních s bojovou střelbou), těžili z nich pro svoji činnost a pomáhali dělostřeleckým průzkumníkům ze své funkce plnit jejich úkoly, při nichž nesmíme nikdy podceňovat „efekt maličkosti“. Praxe potvrzuje, že malá příčina může mít někdy i velké následky. Dokonalost není maličkostí, ale maličkosti dělají dokonalost!

OCHRANA VOJSK PŘED ZÁPALNÝMI PROSTŘEDKY

S rozvojem bojové techniky a způsobů jejího použití nabývá v soudobém boji stále větší význam ochrana vojsk před účinky zápalných prostředků a před požáry. Silné ničivé a psychologické účinky ohně již dávno vyvolávaly pozornost vojenských teoretiků, kteří se snažili využít ohně jako zbraně.

Na počátku druhé světové války měly všechny vyspělé země ve výzbroji různé zápalné prostředky. Nejvíce je používalo letectvo. Tak např. v polovině roku 1942 spojenci svrhli nejvíce leteckých zápalných pum na německá města a takřka úplně je zničili (DRESDEN, HAMBURG, KASEL). Podle amerického tisku svrhlo americké letectvo v Koreji na vojska a týlové objekty 200 000 pum plněných napalmem, což představuje 1/3 z celkového počtu svržených pum. Rozsáhlé použití zápalných prostředků bylo i ve Vietnamu. Koncem roku 1961 Američané zničili zápalnými prostředky více než 1000 vesnic. Zkušenosti, které získali Američané ve Vietnamu využil izraelský agresor ve válce proti arabským zemím v roce 1967. Napalmem způsobil 75 % z celkových arabských ztrát.

Z těchto příkladů je zřejmé, že armády agresivního bloku zemí NATO mohou v příští válce ve velké míře používat zápalných prostředků. Proto i ministr národní obrany ČSSR nařídil, aby vojska věnovala pozornost ochraně před zápalnými prostředky a prakticky zvládla v plném rozsahu ochranná opatření ve složitých bojových podmínkách.

Rozsah a vliv zápalných prostředků nepřítele

Podle názorů velení armád hlavních zemí NATO mohou tyto armády zápalných prostředků používat k plnění těchto úkolů:

- k ničení, vyřazení a demoralizaci živé síly protivníka,

— k ničení bojové techniky, materiálů a různých objektů,
— ke zřizování průchodů v terénu zamořeném otravnými látkami nebo bojovými biologickými prostředky,

- k osvětlování terénu při špatné viditelnosti,
- k vytváření polí zápalných fúgasů ve spojení s ženijními zátarasy,
- k podpoře vojsk ničících opěrné body protivníka,
- k zastírání činnosti útočných skupin,
- k vytvoření lesních požárů v prostoru rozmístění protivníka.

Ve značném rozsahu může nepřítel použít zápalných prostředků zejména při zahájení bojové činnosti bez použití ZHN.

Hlavním prostředkem k napadení vojsk zápalnými prostředky je letectvo. Jeden taktický stíhač s nákladem 9—11 zápalných nádrží může způsobit ztráty živé síle na ploše 1,1 až 4,4 ha. Roj strategických stíhačů (4 letouny) může vyřadit zápalnými látkami živou sílu na ploše 24 až 200 ha.

Vševojsková armáda se může setkat při vedení útočné operace s nepřítelem v hodnotě do jednoho armádního sboru. Orientačně můžeme předpokládat, že v obranném pásmu armádního sboru může působit až 75 taktických stíhacích bombardovacích letounů. Na základě zkušeností z bojové činnosti v Koreji a ve Vietnamu můžeme předpokládat, že nepřítel může pro použití zápalných prostředků vyčlenit 30—40 % letectva, které působí v obranném pásmu armádního sboru. Bojové úsilí taktických stíhačů při podpoře pozemních vojsk činí v první dny operace dva vzlety za den. Z toho vyplývá, že nepřítel může při přípravě a v průběhu prvního dne útoku použít v pásmu armády až 60 letounů, přičemž hlavní úsilí může soustředit proti svazku na směru hlavního úderu.

Letecké údery zápalnými prostředky mohou jít na pochodové proudy, na prostory soustředění vojsk a na bojová uskupení vojsk. K úderům zápalnými prostředky na letiště, základny, sklady a železniční dopravu může použít i strategického bombardovacího letectva. K dosažení většího efektu zvláště na živou sílu ukrytou v polních zařízeních, proti palebným postavením dělostřelectva a proti soustředění bojové techniky používá nepřítel zápalných prostředků v kombinaci s tříštivotrhavými pumami.

V obraně může nepřítel kromě letectva použít i přenosné ohňomety, zápalné prostředky dělostřelectva a ohňometné fúgasy. Při obraně zvláště opevněných osad mohou být jednotky zesíleny i ohňometnými tanky.

Vliv použití zápalných prostředků nepřítel hodnotíme s cílem určit ztráty na živé síle a bojové technice, možnosti vzniku požáru a jejich vliv na bojovou činnost vojsk, určit nebezpečné prostory a cesty k vyvedení jednotek.

Rozsah možného použití zápalných prostředků určujeme na základě zpráv vlastního průzkumu a informací nadřazeného štábu. Zprávy o nepřátelském použití zápalných prostředků získáváme od pozorovacích stanovišť všech druhů vojsk a průzkumných hlídek.

Po použití zápalných prostředků zjistíme nejdříve orientační rozměry zasažených prostorů. Údaje si upřesníme ze zpráv průzkumu.

Při hodnocení rozmístění a charakteru činnosti vojsk určujeme rozsah ženijního vybudování prostoru, tudíž i stupeň ochrany živé síly, množství a kvalitu cest pro vyvedení napadených jednotek.

Ztráty na živé síle a bojové technice mohou způsobit přímé i nepřímé účinky. V prostorech rozmístění nebo při bojové činnosti v osadách, lesích, neskližených polích a v prostorech se suchou trávou mohou zápalné prostředky vyvolat ohniska požárů, které způsobí nepřímé ztráty na živé síle, vyřazení bojové techniky a tím zpomalit tempo útočících vojsk.

Rozbor poznatků ukazuje, že největší ztráty při použití zápalných prostředků budou mít vojska za pochodu. V prostoru soustředění bude ztráta bojeschopnosti techniky následkem bezprostředního působení kousků hořící směsi mnohem menší v důsledku decentralizovaného rozmístění a využití ochranných vlastností terénu.

Velké nebezpečí hrozí vojskům při požárech, které nejčastěji vznikají a rychle se šíří v lesích a osadách. Při bojové činnosti ve velkých osadách má značný význam průchodnost vojsk úseky požárů. Při tom musíme počítat s tím, že při požárech vzniká dým, který vytváří nebezpečná pásma, kde viditelnost nepřevyšuje 10 m.

Při rozmístění vojsk v lesích musíme si odhadnout rychlost šíření požárů. Tato rychlost při závislosti na rychlosti větru bude různá. Např. při rychlosti větru 10 m/s se bude šířit požár po větru v lese rychlostí 360 m za hodinu.

Z rozboru možností letectva USA v použití zápalných prostředků vyplývá, že nepřítel může používat tyto prostředky ve značném rozsahu a do celé operační hloubky. Nejeftektivnějším prostředkem k zasažení živé síly a bojové techniky jsou zápalné nádrže a k vytvoření velkých prostorových požárů zápalné kazety.

Zvláště složitá situace může vzniknout při použití zápalných prostředků v lesích a osadách. Zde bude zachování bojeschopnosti vojsk závislé na včasné organizaci a přípravě ochranných opatření proti zápalným prostředkům a znalosti vojsk správně se chránit a vést boj s ohněm.

Ochranná opatření vojsk a týlových objektů před účinky zápalných prostředků

Ochrana vojsk před účinky zápalných prostředků je neoddelitelnou součástí zabezpečení bojové činnosti vojsk. Organizujeme ji současně s ochranou proti ZHN a zaměřujeme ji především na zachování bojeschopnosti hlavního uskupení. Organizují a řídí ji velitelé útvarů. Určují dobu přípravy a způsob použití sil a prostředků k odstranění následků vzniklých použitím zápalných prostředků, dále určují rozsah, pořadí a dobu vykonání protipožárních opatření.

Nejsložitější podmínkou pro organizaci ochranných opatření je vysoká aktivní činnost nepřátelského letectva, holý a rovinatý terén a existence velkých prostorů se snadno zápalnými předměty a porostem, jakož i suché a horké počasí.

Ochranná opatření rozpracováváme na základě zhodnocení nepřítelů, vlastních vojsk, terénu a počasí. Při hodnocení nepřítelů chceme znát vybavení jeho vojsk, především letectva zápalnými prostředky a způsoby jejich použití. Na základě těchto znalostí si určíme zámysl a možnosti nepřítelů v použití zápalných prostředků.

Při hodnocení vlastních vojsk musíme znát, jaké mají vojska bojové zkušenosti v ochraně před účinky zápalných prostředků a jak jsou v těchto otázkách vycvičena. Současně zhodnotíme, jak jsou zabezpečena prostředky pro boj s ohněm.

Terén v prostoru předpokládané bojové činnosti hodnotíme jak ulehčuje nebo ztěžuje ochranu vojsk.

Při hodnocení počasí stanovíme, jaký vliv mají teplota vzduchu, směr a rychlost větru a srážky na ochranu vojsk před účinky zápalných prostředků, na vznik a šíření požárů.

V souladu se závěry ze zhodnocení situace vydává velitel pokyny pro organizaci ochrany proti zápalným prostředkům, které obsahují:

- úkoly průzkumu a pozorovacího systému ke zjištění příprav nepřítele k použití zápalných prostředků;

- jaké jednotky vyčleňuje k ničení nepřátelských zápalných prostředků, jejich úkoly a způsob činnosti;

- pořadí a doba ochranných opatření;

- jaká opatření přijímá k výcviku vojsk a jednotek k ochraně proti zápalným prostředkům;

- jaké prostředky a síly budou vyčleněny k odstranění následků napadení zápalnými prostředky, pravděpodobné prostory a způsob činnosti těchto vyčleněných sil.

Na základě pokynů velitele organizuje štáb ve spolupráci s náčelníky druhů vojsk a služeb praktická opatření k ochraně proti zápalným prostředkům.

Štáb divize organizuje

- protipožární opatření,

- průzkum prostorů (ohnísek) požárů,

- varování vojsk o použití zápalných prostředků nepřítelem,

- odstraňování následků po použití zápalných prostředků,

- přípravu a využití jednotek pro likvidaci požárů,

- činnost vojsk v prostorech požárů,

- kontrolu plnění opatření ochrany vojsk před zápalnými prostředky.

Zástupce velitele pro týl

- určuje pořadí protioperačních opatření v prostorech činnosti týlových jednotek,

- zabezpečuje vojska předepsaným protipožárním materiálem,

- podílí se na vytváření a přípravě požárních skupin,

- organizuje impregnaci stanů a plachtovin,

- použije-li nepřítel zápalných prostředků, řídí odstraňování následků u týlu.

Zástupce velitele pro technické věci

- vybavuje bojové a dopravní prostředky ochrannými soupravami,

- organizuje odsun a opravy poškozené techniky.

Ženíjní náčelník

- předvídá vznik a šíření požárů,

- organizuje průzkum v prostorech požárů,

- řídí vybudování ženíjních zařízení na ochranu proti zápalným prostředkům,

- podílí se na výcviku a technickém vybavení požárních skupin,

- řídí impregnaci maskovacích ochranných prostředků,

- podílí se na odstraňování následků zápalných prostředků nepřítele.

Chemický náčelník

- podílí se na výcviku jednotek v ochraně proti zápalným prostředkům,
- zabezpečuje vojska individuálními ochrannými prostředky,
- podílí se na technickém vybavení požárních skupin.

Náčelník zdravotnické služby

- řídí přípravu jednotek při poskytování první pomoci a vzájemné pomoci zasažených zápalnými prostředky,
- řídí léčebné odsunové práce,
- zabezpečuje vojska léky na léčení popálenin.

K řešení otázek ochrany proti zápalným prostředkům nezpracováváme samostatný dokument. Veškerá opatření zahrneme do nařízení pro průzkum, ochranu proti ZHN, ženíjní zabezpečení, týlové zabezpečení atd. Např. v nařízení pro ochranu proti ZHN uvedeme, jaká profylaktická protipožární opatření musíme učinit a jak použijeme prostředků ochrany jednotlivce. V „Nařízení pro ženíjní zabezpečení“ uvedeme pořadí a dobu vybudování objektů, přípravu ženíjní protipožární výbroje a terénu (zatření dřevěných částí nehořlavými látkami, vytvoření protipožárních průseků, pásem atd.). V „Nařízení pro týlové zabezpečení“ stanovíme pořadí v ochraně materiálních prostředků jakož i léčebné odsunové opatření při zasažení živé síly.

Souhrn opatření k ochraně proti účinkům zápalných prostředků zahrnuje:

- přípravu a včasné využití ženíjních zařízení, ochranných vlastností bojové techniky, dopravních prostředků, terénu a ochranných prostředků jednotlivce;
- protipožární opatření;
- průzkum prostorů (ohnisek) požárů a varování vojsk;
- odstranění následků po použití zápalných prostředků.

Při budování prostorů soustředění (obran) zhotovujeme na palebných staništích překrytí z různých materiálů, které omazáváme hlinou nebo zasypáváme pískem, zeminou, drny, sněhem atd. Obložení zákopů, odkryté dřevěné prvky v krytech a úkrytech omazáváme nehořlavými látkami. K ochraně raket a odpalovacích zařízení budujeme v prostorech bojového rozmístění kryty.

Pořadí přípravy a využití ženíjních zařízení určí velitelé. Při přesunech a za útoku, kdy nemají vojska možnost budovat úkryty, využíváme k ochraně proti zápalným prostředkům přirozených vlastností terénu.

Protipožární opatření mají omezit vznik a šíření požárů a vytvořit nejvýhodnější podmínky pro jejich likvidaci v samém počátku. K protipožárním opatřením patří:

- vybavení bojové a speciální techniky předepsanými prostředky pro hašení ohně;
- odstranění snadno hořlavých látek z bezprostřední blízkosti rozmístěných jednotek, ženíjních zařízení a skladů vojenského materiálu;
- příprava protipožárních výbuchů při činnosti vojsk v lese i osadách;
- příprava zásob vody, písku, drnů a jiných výpomocných materiálů;
- příprava cest pro vyvedení jednotek z prostorů soustředění v případě vzniku požáru;

— použití jednoduchých prostředků k ochraně snadno hořlavých částí ženijních zařízení;

— použití málo hořlavých zastíracích (maskovacích) materiálů.

Při rozmístění vojsk v lesích připravujeme průseky pomocí trhavin, v osadách vytváříme ochranná pásma ze zeminy a odstraňujeme snadno hořlavé stavby.

Lesní průseky musí být dvakrát širší než je šířka stromů a v délce 2—4 km. Přehradní pásma ze zeminy vytváříme obnažením půdy v šířce 4—5 m.

V obranných prostorech, v prostorech rozmístění jednotek, v prostorech velitelských stanovišť a jiných objektech připravíme prostředky k hašení z místních zdrojů (vodu, písek, mokrou hlínu, drny apod.).

Nepřetržité **pozorování a průzkum** má za cíl včas zjistit začátek a prostory napadení zápalnými prostředky, začátek tvoření ohnisek požárů, jejich velikost, směr a rychlost jejich šíření, jakož i stupeň zasažení bojové techniky a materiálu.

Pozorování zabezpečují pozorovatelé (pozorovací hlídky) všech druhů vojsk a speciálních vojsk. V obraně a v prostorech obsazených vojsky půjde o celý systém pozorovacích stanovišť. Ve zvláštních případech na směry šíření požáru nebo do prostorů uhašených požárů vysíláme speciální pozorovatele z vytvářených neorganických požárních skupin.

Průzkum v prostorech požárů vedou ženijní jednotky s cílem zjistit potřebné údaje k rozhodnutí pro hašení nebo lokalizaci požáru. Zde pracují na vozidlech s větší průchodností. Průzkum vedou po obvodě požáru s využitím komunikací s cílem zjistit rozsah požáru, směr a rychlost šíření požáru, cesty obejít, vodní nádrže, potoky, příkopy a zavodňovací zařízení, která můžeme využít k hašení nebo lokalizaci požáru.

Za útoku vedeme průzkum na komunikacích (směrech) určených k přesunu, na čarách rozvinutí a zasažení druhých sledů a záloh. To si zabezpečují jednotky vlastními prostředky.

Při rozsáhlých požárech můžeme k průzkumu použít vrtulníků (letounů). Pomocí speciálních přístrojů, kterými jsou vybaveny vrtulníky (letouny), můžeme i v nevýhodných podmínkách zjistit a ofotografovat rozsáhlé požáry (300 ha i více). Průzkum terénu vedeme před použitím zápalných prostředků s cílem určit možný rozsah požárů a způsob boje s nimi.

Odstraňování následků nepřátelského použití zápalných prostředků zahrnuje záchranné práce v ohniscích požárů a hašení (lokalizaci) požárů. Po použití zápalných prostředků organizují velitelé útvarů obnovu narušeného velení, poskytují pomoc zasaženým, organizují záchranné práce, hlásí starším náčelníkům následky použití zápalných prostředků a přijatá opatření. Záchrana výzbroje, bojové techniky a dopravních prostředků z úkrytů a ohnisek požárů spočívá v tom, že osádky včas uhasí oheň předepsanými a výpomocnými prostředky.

V prostorech rozmístění a bojové činnosti útvarů, skladů a základen musíme učinit všechna opatření k organickému hašení požárů. Nejdříve lokalizujeme a likvidujeme požáry, které ztěžují plnění bojových úkolů, ohrožují živou sílu, výzbroj, bojovou techniku, dopravní prostředky a materiál.

K hašení rozsáhlých požárů použijeme všechny jednotky, které jsou mimo boj. Podle situace půjde o úplné uhašení nebo pouze lokalizaci požáru.

V soudobých podmínkách budou často vojska bez ohledu na nebezpečí nucena překonávat ohniska požáru z chodu.

U svazků (útvárů, jednotek) vytváříme k likvidaci požáru a k poskytnutí pomoci zasaženým jednotkám požární skupiny nebo pohotovostní jednotky. U svazků a útvarů jsou tyto skupiny zpravidla součástí odřadů pro odstraňování následků použití ZHN. U jednotek vytváříme pohotovostní četu (družstvo) ze zálohy. Velikost a vybavení těchto jednotek bude záviset na situaci a úkolech, které jí stanovil velitel. U motostřeleckého (tankového) pluku vyčleňujeme 1—2 čety, u motostřelecké divize 2—3 čety. Tyto jednotky mají dopravní prostředky, zemní stroje s velkou průchodností, speciální vozidla na hašení vodou nebo pěnou. Mohou mít rovněž motorové pily, hasící přístroje, izolační přístroje apod.

Po obdržení smluveného signálu se požární skupiny soustředí v určených prostorech. Při stanovení úkolu jim určujeme předpokládané prostory činnosti, přístupové cesty k nim, pořadí činnosti a signály velení.

Požární skupina u svazku ve složení jedna motostřelecká četa, jedna ženijní četa a vozidlo ARS-12 DC může za hodinu vytvořit ochranné pásmo ze zeminy široké 5 m a dlouhé 4—6 km.

Závěrem chceme podtrhnout, že zápalné prostředky při nenadálém a hromadném použití jsou efektivní zbraní.

V armádách vojenského uskupení NATO, zvláště v americké armádě, usilovně pracují na zdokonalení zápalných prostředků a způsobu jejich použití. Proto je nutné, abychom dokonale zvládli ochranu před účinky zápalných prostředků ve všech druzích boje. Při výcviku v ochraně vojsk proti zápalným prostředkům budeme tyto otázky řešit komplexně s otázkami ochrany proti zbraním hromadného ničení.

Teorie velení

Předmět teorie velení

Schopnost jakékoliv vědy nebo teorie určit v nejširší míře svůj předmět je ukazatelem její vyspělosti. S postupným rozpracováním teorie velení rozšiřují a prohlubují se i představy o jejím předmětu. V současné době, kdy probíhá proces ustavení této teorie, je zvláště důležitá metodologická analýza předmětu teorie. Zahrnuje především určení objektu zkoumání. Tímto objektem je oblast velení ve všech způsobech činnosti.

Velení má různé aspekty: v něm působí obecné zákonitosti materiálního světa a vědomí, zákonitosti společenského života, ozbrojeného zápasu, výstavby ozbrojených sil a obecné zákonitosti řízení. Každý z těchto aspektů zkoumá příslušná věda — filosofie, sociologie, kybernetika a vojenská věda jako celek. A přesto ani jeden z těchto aspektů není specifickým pro daný objekt zkoumání a neurčuje ani předmět teorie velení.

K tomu, abychom určili předmět teorie velení, je zapotřebí stanovit specifickou stránku objektu zkoumání a taktéž jeho abstraktní stránky. Je nutné přesně určit, čím se liší daná teorie od věd, které se v různé míře zabývají velením jako objektem svého zkoumání.

Objektivní podstatou objasnění specifické stránky předmětu teorie velení je existence dvou principiálně rozdílných skupin vztahů ve vojenských systémech. Jsou to především vztahy mezi prvky a stránkami složitých objektů velení, kterými jsou podřízená vojska, dále mezi

těmi objekty a prvky vnějšího prostředí, mezi které patří zejména nepřítel. Zkoumání těchto vztahových skupin nám umožňuje poznat a zformulovat zákony „chování“ objektu, tj. zákony boje. Charakter těchto zákonů i jimi podmíněných procesů určuje cíle velení. Znalost a využití jsou jejich základními stránkami. A přesto zákony „chování“ objektů nevyčerpávají všechnu specifiku procesu velení. V systémech velení existuje i druhá velmi důležitá skupina vztahů, a to mezi centrem velení (orgánem velení) na jedné straně a objektem (podřízenými vojsky) a prvky vnějšího prostředí na straně druhé, dále i mezi prvky a stránkami centra velení.

Zkoumání poslední skupiny vztahů určuje směr potřebné činnosti, abychom mohli zformulovat zákony velení. Představují podstatné, nutné, pevné a opakující se vztahy mezi orgánem velení a podřízenými vojsky, vnějším prostředím a taktéž mezi jednotlivými stránkami činnosti orgánů velení.

Poznání objektivních zákonů velení a formulace zkoumaných zákonů se může uskutečnit na základě zkoumání a zobecnění praxe. Metodologickým základem řešení tohoto úkolu jsou zákony marxisticko-leninské filosofie a sociologie, dále kybernetiky, vědeckého řízení společnosti a vojenské vědy.

Mezi specifické zákony velení je možné zařadit: zákon jednoty vojenskopolitické a vojenskotechnické stránky velení, zákon závislosti procesu velení na bojové situaci a stavu vlastních vojsk, zákon

závislosti operativnosti velení na čase toku informačních procesů.

Specifické zákony jsou podstatou předmětu jednotlivých vědních oborů nebo teorií. S pomocí poznancích zákonů se objasňují jednotlivé skutečnosti zejména nových jevů a určují se tendence rozvoje jevů, procesů, vědecky se předvídá a předpovídá. Takový přístup k řešení otázek o předmětu vědy nebo teorie je založen na marxisticko-leninských metodologických principech.

Zákony nepůsobí samy od sebe v „čistě“ podobě, protože nejsou ničím jiným než objektivními, podstatnými, nezbytnými a opakujícími se spojeními a vztahy předmětů, jevů a procesů, mimo které zákony neexistují. Bez hlubokého studia

není možné poznat tyto zákony ani mechanismus jejich působení. Z toho vyplývá, že předmět jakékoliv vědy, v tom i teorie velení, nemůžeme omezovat jedněmi zákony. Specifická stránka výstavby, života a bojové činnosti ozbrojených sil, zejména procesy a jevy velení, cílevědomá struktura orgánů velení, jejich rozvoj, funkce a způsoby činnosti se rovněž vztahují k předmětu studované teorie.

Z toho vyplývá, že předmětem teorie velení jsou specifické objektivní zákony, které působí jen ve sféře velení — struktura, funkčnost a rozvoj orgánů velení a způsoby jejich činnosti. Ve středu pozornosti teorie velení jsou otázky obsahu, metod a stylu činnosti velitele.

Pojmy teorie velení

Zvláštnosti předmětu teorie velení určují obsah jejich pojmů. Základem jejich tvorby jsou hlavní myšlenky dialektického materialismu o podstatě pojmů a zvláštnostech procesu jejich rozpracování. Pojmový aparát teorie velení zahrnuje jak specifické pojmy, které jsou zvláštní jen této teorii, tak i pojmy z filosofie, sociologie, kybernetiky a vědy o řízení společnosti v jejich specifickém a konkretizovaném obsahu s přihlédnutím ke zkoumané oblasti. Důležitý metodologický význam k jejich formulaci mají filosofické kategorie, protože zkoumaná teorie má komplexní charakter a široce využívá výsledků jiných vědních oborů. Pojmy teorie velení jsou součástí pojmů vojenské vědy. Především tímto je určována jejich podstata a zvláštnosti. Pojmy vojenské vědy zakotvují různé momenty dvoustranného protikladného procesu ozbrojeného zápasu. Např. pojem „vítězství“ pro jednu bojující stranu je nerozlučně spojen s pojmem „porážka“ pro druhou stranu.

Pojmy vojenské vědy jsou charakterizovány tím, že v nich zobrazené obecné rysy, stránky jevů, procesů možné války (např. odolnost bojových sestav) nejsou vždy pochopitelné. Proto při rozpracování takových pojmů v jejich obsahu jsou zahrnuty i některé hypotetické momenty jevů ozbrojeného zápasu. Rozpracování některých pojmů (např. raketová jaderná válka a všechny druhy boje v ní) předchází jevům, které odrážejí. V tomto případě pojmy představují ideální modely a vzory; v souladu s nimi mohou probíhat skutečné jevy. V praxi (na cvičeních se značkováním použitím nových zbraní v boji s reálným jeho použitím)

se budou pojmy teorie velení upřesňovat a zdokonalovat.

Využití jiných odvětví vědy, zejména však kybernetiky, matematiky a biologie, umožnilo hlubokou analýzu takových pojmů jako jsou „informace“, „matematická pravděpodobnost“, „matematické očekávání“ atd. Uvedená odvětví postupně našla uplatnění i ve vojenství např. ve „zhodnocení situace“, „rozhodnutí velitele“ apod.

Uvedené změny je zapotřebí brát v úvahu, protože ve vojenství v současné době dochází k zásadním změnám v pojmech, které jsou vyvolány vojensko-technickou revolucí. Proto je vždy nutné řídit se leninskými zásadami o tom, že současné pojmy a naše představy nejsou neměnné. Jejich obsah je nutné upravovat a přizpůsobovat vzniklé situaci.

Pojmy teorie velení mají své zvláštnosti, které spočívají v tom, že zkoumané pojmy zahrnují určité stránky pojmů teorie vojenského umění a jiných součástí vojenské vědy a formují se na základě těchto pojmů. Pojmy jako „velení vojskům v boji“, „velení vojskům v operaci“ funkčně působí na základě pojmů teorie vojenského umění „boj“, „operace“ a zahrnují kromě „velení“ určité stránky operačně taktických pojmů. Současně teorie velení obsahuje pojmy, které registrují specifické stránky jen samotného velení. Mezi ně patří „vojenské informace“, „zhodnocení situace“, „rozhodnutí velitele“ a jiné. To znamená, že pojmy teorie velení mají své kvalitativní určení. Odrážejí podstatné stránky návaznosti a vztahů, které jsou vlastní velení.

Pojmy teorie velení mohou být klasifikovány takto: pojmy, které odrážejí

podstatné stránky velení a které zahrnují rovněž jak jevy objektivní reality, tak i prvky vědomí (např. „systém velení vojskům“); pojmy, které zakotvují různé momenty sociálně politického charakteru velení („cíl velení“, „metody velení“) a nakonec pojmy, které odrážejí určitá stránky, momenty poznávací činnosti při velení (např. „zhodnocení situace“).

Ke stanovení pojmu „velení“ není ještě vykonáno zdaleka všechno. Vyskytují se různé těžkosti, protože není dosud dostatečně rozpracován ani pojem „řízení“ a „řízení společnosti“. Dopouštíme se přitom chyby zejména metodologického charakteru. Vyskytují se takové formulace pojmů velení, ve kterých není odražena specifika oblasti vojenství. Není výjimkou ani pokus o přechod od kybernetického pojmu „řízení“ ihned k „velení“ a přitom vynechat pojem „řízení společnosti“.

To znamená, že k objasnění pojmu „velení“ nepostačuje jen vycházet z kybernetických pozic. Je potřebný také sociologický přístup. Přitom však není možné klást jedno proti druhému. Oba přístupy se musí zkoumat v celku.

Velení má sociálně politický a třídní charakter, protože jeho cíle, způsoby a také složení orgánů velení, směr a hlavní obsah jejich činnosti jsou podmíněny existujícím společenským zřízením, zájmy vládnoucích tříd a činností vedoucích politických stran. Vzhledem k tomu má velení i sociálně politické, ekonomické, právní, estetické a etické aspekty.

Spolu s tím je potřeba vidět i specifické stránky velení, které se liší od jiných druhů řízení sociálních procesů. K nim patří:

- nutnost velení v podmínkách dvoustranného ozbrojeného zápasu a nepřetržitého hodnocení nepřítelů;
- systém velení je v neustálé stresové situaci;
- je nedostatek informací a nepřítel používá dezinformaci;
- vysoká úroveň organizovanosti a přísná centralizace;
- operativnost orgánů velení.

Podstata velení spočívá v uvedení veškeré činnosti velitelů, štábů a politických orgánů do souladu s požadavky objektivních zákonů společenského života, ozbrojeného zápasu a výstavby ozbrojených sil k dosažení vítězství nad nepřítelem. V současných podmínkách musí mít velení vědecký charakter, tj. ve své teoretické a praktické činnosti všestran-

ně brát v úvahu zákony společenského rozvoje, zejména zákony třídního boje v mezinárodním měřítku, zákony i zvláštnosti soudobé války a výsledky vědeckotechnického pokroku.

Nejdůležitějším prvkem obsahu pojmu „velení“ je řízení bojové činnosti vojsk, protože umění velet v procesu ozbrojeného zápasu vytváří předpoklad zabezpečit realizaci těch materiálních, bojových, morálně politických a psychologických možností, které byly vytvořeny v míru při výstavbě ozbrojených sil, při výcviku a výchově vojsk. Dovedné velení v boji je jednou z rozhodujících podmínek k dosažení vítězství nad nepřítelem.

Velení je komplexní pojem, který zahrnuje různé stránky činnosti velitelů a náčelníků štábů a politických orgánů. Velení tvoří jednotu poznávací činnosti orgánů velení (zahrnující také předvádění) a jejich praktické (organizátorské) činnosti. Velení je postavené na přesném vymezení, koordinaci a podřízenosti orgánů velení.

Při zevšeobecňování všech aspektů zkoumaného pojmu a vyčleněním nejpodstatnějšího v něm, je potřeba zdůraznit, že velení vojskům je specifickým druhem sociálního řízení. Představuje uvědomělé působení velitelů, štábů a politických orgánů na podřízená vojska. Je uskutečňováno v zájmu určitých tříd a existujícího společenského zřízení, které zabezpečuje funkčnost a rozvoj vojenských systémů v souladu s objektivními zákony ozbrojeného zápasu k dosažení vítězství nad nepřítelem.

Při rozboru obsahu pojmu „velení“ je důležité správně pochopit i termín „zpětná vazba“. Ve své podstatě je to působení řízeného objektu na středisko řízení, které má informační charakter.

Zpětná vazba vystupuje jako informace o stavu objektu, o působení vnějšího prostředí na něj a o výsledcích splnění povelů (řízeného působení): do začátku daného cyklu řízení (tj. po předcházejícím cyklu), v průběhu činnosti a po splnění povelů (jako ukazatel výsledného cyklu).

Při velení je nutné brát v úvahu zvláštnosti zpětné vazby v sociálních systémech velení. Informuje, jak objekt splnil stanovený úkon, jaký je jeho stav ve spojitosti s vykonanou činností a jak na něj působí vnější prostředí, které zahrnuje zprávy o náladách a potřebách vojsk vzniklých v důsledku určitých řídicích činností.

Zpětná vazba má velký význam ve vojenských systémech velení, protože tyto

systémy působí v konfliktních situacích a v podmínkách dvoustranného procesu ozbrojeného zápasu, který neustále vnáší úpravy do velení a do činnosti vojsk. V takové situaci velitelé, štáby a poli-

tické orgány musí neustále znát činnost a stav podřízených vojsk. Je důležité zlepšovat způsoby předávání informací, zpětné vazby a zejména se snažit zkracovat čas na jejich tok.

Místo teorie velení v systému vojenskoteoretických znalostí

Struktura teorie je určována obsahem předmětu teorie, řešenými úkoly a zvláštnostmi používaných metod vědeckého poznání. To znamená, že základem struktury teorie velení jsou tyto faktory:

- systém objektivních zákonů, které působí ve sféře velení;

- obsah pojmu „velení“ (jako základního pojmu této teorie);

- funkce a úkoly teorie velení, které slouží k vyzbrojení orgánů velení vědeckými znalostmi;

- metody výzkumu velení — dialektikomaterialistické, sociologické, kybernetické a vojenské vědy, specifické metody samotné teorie velení a taktické využívané metody jiných věd (matematické, technické, biologické, psychologické a ekonomické).

K tomu, abychom správně rozebrali vnitřní strukturu teorie velení, je nutné stanovit její místo ve vojenské vědě a vzájemný vztah s jinými součástmi vojenské vědy.

Teorie velení je součástí vojenské vědy a ne teorie vojenského umění. Velení zahrnuje nejen sféru vojenského umění, ale i všechny ostatní odvětví vojenství, včetně výstavby ozbrojených sil. V každém odvětví (příprava velitelů, kompletace vojsk, výcvik a výchova vojáků, materiálně technické zabezpečení vojsk, exploatace techniky a jiné) jsou specifické otázky velení. Teorie velení vybírá všechno obecné, co je vlastní všem odvětvím, slučuje je a odhaluje obecné zákonitosti. Proto teorie velení vyzbrojuje všechny ostatní součásti vojenské vědy znalostmi všeobecných zákonitostí, principů a způsobů velení.

Z toho je jasné, že není možné postavit do protikladu teorii velení s ostatními součástmi vojenské vědy. Teorie velení je s nimi v těsné spojitosti a součinnosti při zachování své specifiky a kvality. Projevuje se v ní proces diferenciací a integrace součástí vojenské vědy.

Zvláštní význam má otázka vztahu teorie velení a teorie vojenského umění. Tento vztah je dán tím, že obě teorie zkoumají různé stránky funkcí a rozvoje

vojenských systémů. Teorie velení se zabývá problémy působení na podřízená vojska a vzájemnými vztahy vojsk s orgány velení. Teorie vojenského umění zkoumá problematiku působení vlastních vojsk na nepřítel a problémy boje jako dvoustranného procesu (vlastní vojska — nepřítel). Protože obě teorie mají jeden objekt zkoumání — vojenské systémy — vzájemně se prolínají, jedna teorie doplňuje druhou a vzájemně se propělťují.

Velení v procesu bezprostřední přípravy k boji i v jeho průběhu je nejdůležitější a nepostradatelnou součástí (stránkou) vojenského umění. Je pochopitelné, že teorie a praxe velení vůbec a na bojišti zvláště závisí na jiných stránkách vojenského umění, na stupni rozvoje jeho teorie. Konkretizace funkcí i úkolů orgánů velení probíhá především v odpovídajících oblastech vojenského umění — ve strategii, operačním umění a taktice — s uvážením jeho zvláštností v každém druhu ozbrojených sil.

Teorie velení vojskům může taktéž působit na řešení otázek teorie i praxe vojenského umění. Projevuje se v tom, že bojové možnosti vojsk se určují s přihlédnutím k velení; jejich realizace v průběhu boje je závislá na umění velet. Proto při rozpracovávání otázek vojenského umění je potřeba brát v úvahu, v jaké míře jsou orgány velení schopny působit na podřízená vojska ve všech etapách přípravy, při vedení a zakončení boje.

To znamená, že teorie velení a vojenská věda mají jak částečný, tak i úplný vztah. Dialektika vztahu mezi částí a celkem je v tom, že část se podřizuje celku, zákonům jeho rozvoje (v našem případě zákonům ozbrojeného zápasu, které se odrážejí ve vojenské vědě), ale současně si ponechává svou specifiku, má své zákonitosti a liší se od jiných částí celku. Proto teorie velení, která je součástí vojenské vědy, vychází ze zákonů ozbrojeného zápasu, které zkoumá teorie vojenské vědy. Využívá kategorie, principy a zásady vojenské vědy a na základě jejich použití na specifické oblasti vojenství (velení) zkoumá a formuluje zákony, které odpovídají této oblasti, rozpracovává vlastní pojmový aparát.

Určit vnitřní strukturu teorie velení znamená objasnit, jaké části zahrnuje a zejména jaké jsou mezi nimi vzájemné vztahy. Na základě zkoumaných faktorů, které určují strukturu teorie, je možné stanovit tuto strukturu následovně.

První část, kterou můžeme nazvat „Předmět a metody teorie velení“, její místo a úloha v systému vojenskovědeckých znalostí, zkoumá otázky vlivu sociálních a přírodních faktorů na obsah i rozvoj teorie velení, a dále specifické zákony velení jako základní prvek jeho předmětu a vztahu se zákony ozbrojeného zápasu, zákony války a zákony společenského rozvoje. Spolu s tím zkoumá i dialektické spojitosti teorie velení s jinými částmi vojenské vědy — s kybernetikou, matematikou, s přírodními a společenskými vědami (věda o řízení společnosti a jiné). Tato část rovněž analyzuje pojmový aparát teorie velení a některé jiné obecné zásady teorie.

V jedné části teorie velení musí být zkoumány problémy orgánů velení jako složitý několikastupňový autonomní supersystém, který zahrnuje různé systémy a podsystémy; dále musí být vyjasněna dialektika jejich součinnosti.

Studium organizace velení a struktury systému velení zahrnuje zkoumání otázek o rozdělení funkcí mezi orgány velení a funkcionáře v obecném a zásadním postavení, o vzájemném vztahu práv a povinností, o vysoké odpovědnosti orgánů velení. Proto charakteristika zvláštností a úloh velitelů, orgánů velení v ozbrojených silách, jejich funkcí a úkolů předpokládá také rozbor otázek o požadavcích, které jsou kladeny na velitele a všechny orgány velení, o speciální ideologické a psychologické přípravě těchto kádřů, o principech jejich výběru a rozmístování.

V těsné návaznosti s touto částí je i komplex otázek o technice velení, který je potřeba vyčlenit do samostatné části. Úkolem této části bude rozpracování otázek o prostředcích spojení, mechanizace a automatizace velení. Dále bude rozebírat exploatační techniky, otázky míst velení a jejich využívání. Bude studovat problémy optimálních spojitostí možností člověka a strojů v systému velení a jiné.

Jedním z hlavních problémů teorie velení je rozpracování systému metod velení. Ve spojitosti s tím jedním z hlavních jeho částí musí být otázky specifiky použití dialektickomaterialistické metody ve sféře velení, využití metod sociologie, kybernetiky, obecné teorie systémů, psychologie, matematiky a biologie. Hlav-

ním úkolem této části je rozpracování specifických metod velení: obecných metod velení, metod používaných na jednotlivých etapách vývoje velení, při řízení různých oblastí vojenství a taktéž při automatizaci velení a metodách rozřídění toku informací.

Povinnosti teorie velení je formulovat principy použití obecných zásad na různých stupních velení (strategickém, operačním nebo taktickém) v oblastech vojenství a v různých druzích ozbrojených sil. Těmito otázkami by se měla taktéž zabývat určitá část teorie.

Samostatná část by se měla zabývat analýzou stavu velení a tendencemi jeho rozvoje v ozbrojených silách pravděpodobného nepřítele. Bez tohoto nemůžeme řešit všechny problémy teorie a praxe velení.

Samostatná část by měla rozpracovat úkoly optimalizace velení s přihlédnutím k rozvoji vojenských systémů řízení u nás a v kapitalistických státech na základě využití údajů všech ostatních částí teorie.

Obecné zásady teorie sloučí všechny podklady, které vyplnou z jednotlivých částí a budou plnit ve vztahu k nim funkci obecné teorie a metodologie; obohacuje je znalostmi specifických zákonů, pojmů a principů. V obecných zásadách teorie velení (zejména, které se vztahují k první části a k části o systému metod) se musí odrazit zákony, principy a zásadách marxisticko-leninské metodologie a s jejich pomocí se musí důsledně uplatňovat dialektickomaterialistické metody ve všech ostatních částech.

Na základě rozebraných metodologických otázek můžeme vyvodit závěr, že teorie velení je součástí vojenské vědy.

— Studuje zákony velení, funkce, rozvoj a strukturu orgánů velení a způsoby jejich činnosti.

— Formuluje principy velení, rozpracovává organizaci (funkce, strukturu a organizační formy) velení a jeho metody.

— Určuje možnosti a konkrétní cesty použití matematických metod a využití prostředků automatizace a mechanizace při velení.

Určuje možnosti a konkrétní cesty použití matematických metod a využití prostředků automechanizace a mechanizace při velení.

Použití této teorie v praxi zvyšuje efektivnost velení.

Upraveno ze sovětského tisku

K problematice poziční a manévrové obrany

K objasnění tendence rozvoje pozičnosti a manévrovosti v obraně a rovněž vztahů mezi nimi v krátkosti rozebereme zkušenosti minulých válek. Prvním příkladem vytváření souvislých palebných postavení pěchoty zákopového systému byly okopy v délce 20 m; později po jejich propojení vznikl zákop 400–1000 m dlouhý.

Poziční obrana byla dále rozpracována v rusko-turecké válce (1877–1878), kdy se zvýšil význam hloubky obrany a manévr zálohami. Až do roku 1904–1905 se dělila bojová sestava na dvě části. Polovina sil byla vždy v záloze. Bojová část používala poziční formy boje. Manévr zálohami se uskutečňoval k doplňování bojových částí, k provedení protiztečí a ke zničení vklínivšího se nepřítele — v zásadě k zabezpečení poziční úpornosti obrany. Rusko-japonská válka ukázala, že vyčlenění poloviny sil a prostředků do zálohy neumožňuje vytvářet dostatečnou hustotu palby, protože velká část vojsk se nepodílela na odražení útoku nepřítele. Kromě toho nízká pohyblivost záloh nezabezpečovala jejich rychlý manévr. Proto v pozdější době tvořila zálohu třetina nebo čtvrtina sil a prostředků. Obrana v této době, v důsledku růstu mohutnosti zejména kulometné a dělostřelecké palby i v důsledku nízké pohyblivosti vojsk, nabývá neustále na pozičním charakteru.

Obranná postavení se zvětšovala jak do šířky, tak i do hloubky a zabezpečovala se různými druhy překážek a zátarasů.

V letech první světové války byla budována hluboce členěná obrana, která měla několik pásem o několika postaveních. Vzhledem k zavedení tanků a automatických zbraní do výzbroje největší odpor v obraně byl ve druhé linii. V první se bránily jen zabezpečovací jednotky. Začalo se používat tzv. „elastické“ nebo „pružné“ obrany. Např. „elastičnost“ francouzské obrany tvořilo pásmo překrytí (první linie), a pásmo odporu (druhá linie), kde byla soustředěna úporná obrana vojsk. Základem této obrany byl manévr zálohami, protizteče s protiúderem

z hloubky, tzn. že manévrovost převyšovala pozičnost obrany. Bojová sestava byla ještě více členěná do hloubky.

Pro boje se zahraničními interventy a pro boje v občanské válce je charakteristická jednak velká manévrovost, jednak pohyblivost všech operací. Neobjevují se souvislé fronty. Zálohy nebyly používány k narůstání úsilí bránících se vojsk v bezprostředním dotyku s nepřitelem, ale k rozhodným úderům do boků a týlu útočících vojsk nepřítele. Tak byla sloučena pozičnost s manévrovostí, s hlavním důrazem na manévrovost. Na zvýšení manévrovosti měly vliv zejména rozhodnost revoluční války, vysoký morální a bojový duch obránců sovětské republiky.

V období mezi první a druhou světovou válkou, v důsledku vyzbrojení armád moderní bojovou tematikou [zejména tanky, letadly, dalekonosným a protitančným dělostřelectvem] a vzniku mechanizovaných a výsadkových vojsk, bylo nutné budovat hluboce členěnou obranu. V závislosti na úkolech, silách a prostředcích, dělila se obrana na poziční (úpornou) a manévrovou (pohyblivou).

Cílem poziční obrany bylo odrazit útok nepřítele a udržet určený a k obraně připravený prostor. Úspěch obrany závisel na vytrvalosti vojsk, součinnosti systému palby všeho druhu se systémem zátarasů, rozhodnosti protiztečí a dovedném využití a vybudování terénu. Bojová sestava vojsk se skládala ze dvou i více sledů, rozmístěných do hloubky. První sled tvořila hlavní část sil a prostředků a jeho úkolem bylo pevně udržet bráněný prostor. Druhý a třetí sled byl určen k vytvoření hloubky obrany a k protiztečím a protiúderům. Poziční formy boje v této obraně převládaly nad manévrovými formami. Ke zvýšení poziční úpornosti vojsk se předpokládalo vybudování hluboce členěnou a po ženijní stránce připravenou obranu. Kromě hlavního pásma obrany, o hloubce 8–10 km, svazky připravovaly i druhé pásmo obrany a zabezpečovací pásmo vzdálené 10–15 km od postavení bojové zálohy.

Cílem manévrové obrany bylo zeslabit nepřítele a chránit vlastní síly, někdy i na úkor ztráty prostoru. Manévrovost obrany spočívala v postupných na sebe navazujících bojích v naplánovaných prostorech, sladěných s krátkými a neočekávanými protizáplemy v součinnosti s manévrem vojsk, palbou a s využitím všech druhů zátarasů. Z toho jasně vyplývá převaha manévrových forem boje, podřízení pozicičních forem zájmům manévru.

Teorie obrany rozpracovaná v míru prošla dokonalou prověrkou v letech Velké vlastenecké války a zaznamenala další rozvinutí. V bojích se odhalila slabá místa manévrové obrany, nebyly využity možnosti vojsk udržet bráněná postavení a připouštěla se ztráta velké části území. Proto charakteristické způsoby boje manévrové obrany byly použity jen v některých případech.

Válka ukázala, že dosažení úspěchu v boji se silnějším nepřítelem je možné jen za předpokladu vytrvalosti vojsk, dokonalého využití jejich manévrovacích možností a dovedného sladení pozicičních a manévrových forem boje.

V útočných operacích Velké vlastenecké války německá fašistická vojska vytvářela silná úderná uskupení a na směr hlavního úderu dosahovala vysoké hustoty. Např. v roce 1941 divize bojovala na 2–3 km. Na 1 km bylo zasazeno 60–75 děl a minometů, 50–80 tanků a samohybných děl. Operaci polní armády při půlomu obrany podporoval jeden letecký sbor. Odolat takovým úderům mohla jen úporná a manévrová obrana. V letech války dosáhla nejvyšší úrovně u Kurska, Budapešti a Balatonu. V této době, i když manévr sehrál významnou úlohu, cílem obrany bylo hlavně udržení obsazených postavení.

Bránící se motostřelecká vojska byla málo pohyblivá, s nízkým počtem tanků. Např. těsně před koncem války u Budapešti 1. ledna 1945 měla 4. gardová armáda při přechodu do obrany jen 77 tanků a samohybných děl. Proto obránce nemohl počítat s úspěchem proti značné přesile nepřítele aktivní manévrovací činností, ale byl přinucen v první řadě využít silných stránek poziciční obrany. Silné stránky spočívaly v dovedné volbě obranných postavení, ženijním vybudováním terénu, dobře organizovaném systému palby a zátarasů s cílem účinně použít vlastní síly a prostředky a kompenzovat převahu útočícího nepřítele, zejména v tancích, a tak vytvořit výhodné podmínky ke způsobení maximálních ztrát nepřítelem.

Kromě toho se často stávalo, že obránce při zahájení operace neměl ani dosta-

tek silných záloh a druhých sledů. Např. obranná operace vojsk 1. ukrajinského frontu na kyjevském směru, zahájená 13. 11. 1943, měla operační sestavu v jednom sledu, prakticky bez záloh. Ke konci listopadu a v průběhu prosince byl vytvořen druhý sled a zálohy z vojsk 1. gardové, 18. a 1. tankové armády, 4. gardového a 25. tankového sboru na základě směrnic hlavního velení. Z toho vyplývá, že v takových podmínkách bylo zásadně nutné vytvořit pevnou poziciční obranu prvního sledu k odražení úderů nepřítele.

Poziciční pevná obrana byla zabezpečena vytvořením hluboce členěné a ženijně připravené obrany.

Operační a bojová sestava v obraně vojsk na hlavních směrech byla obvykle ve dvou sledech. Druhé sledy se většinou nerozmísťovaly v prostorech soustředění, ale v ženijně vybudovaných postaveních, ze kterých byly připraveny k odražení nepřítele nebo k manévru silami a prostředky. Např. při obraně Kurského výběžku vojska včas obsadila čtyři obranná postavení: úplné hlavní pásmo obrany a většinu druhého pásma na předpokládaných směrech hlavních úderů nepřítele i týlové armádní pásmo a dále i první frontové postavení.

Zkušenosti z prvních operací ukázaly, že včasné vytvoření obranných uskupení a zvětšení hloubky obrany měly příznivý vliv na její pevnost. Proto v průběhu bojů se zvětšovala hloubka obranných sestav. Ke snížení ztrát osob a bojové techniky od úderů letectva, palby dělostřelectva i tanků a dále k účinnějšímu použití vlastních palebných prostředků a nakonec i ke zvýšení pevnosti obrany budovala se v příznivých časových podmínkách ženijní zařízení s vysokou hustotou.

Důležitou úlohu při zvyšování odolnosti poziciční obrany měla protitanková obrana. Její základ ve Velké vlastenecké válce tvořily rotní protitankové opěrné body spojené v paprpní protitankové uzly a dále protitankové rajóny v taktické a operační hloubce, vytvářené z jednotek a útvarů protitankového dělostřelectva, tanků a samohybného dělostřelectva. Např. v Balatonské obranné operaci byly protitankové rajóny vytvořeny již ve vzdálenosti 500–800 m od předního okraje obrany do hloubky 35 km. Na pravděpodobném směru hlavního úderu nepřítele bylo celkem 66 protitankových rajónů, z toho více než 70 % v taktické hloubce.

To znamená, že ve válce i při vytváření protitankové obrany byl položen

hlavní důraz většinou na poziční obranu a ne na manévrové formy boje s tanky. Bylo to podmíněno stavem protitankových prostředků, jejichž základem bylo tažené protitankové dělostřelectvo. Protitankové dělostřelectvo mělo největší účinky při boji s tanky nepřítel v tom případě, když mělo včas vybudovaná palebná postavení chráněná protitankovými zátaras-y. Při manévru bylo velmi zranitelné palbou dělostřelectva i údery letectva a při rozvíjení v průběhu boje na čarách, které nebyly ženijně připraveny, jeho účinnost při ničení tanků nepřítel se značně snižovala.

Ve Velké vlastenecké válce se zřetelně projevila tendence zvýšit hustotu a hloubku různých druhů ženijních zátarasů na nejdůležitějších tankových směrech. Snaha vytvořit vysoké hustoty zátarasů byla pochopitelná, protože ve spojení s dobře organizovaným systémem palby všeho druhu zátarasy zvyšovaly poziční odolnost obrany.

Rozhodující úlohu při dosahování vysoké odolnosti obrany mělo účinné použití všech palebných prostředků v boji za udržení obsazených postavení a pásem obrany.

Hlavní část dělostřelectva byla rozmístěna v taktické hloubce obrany k vytvoření vysokých operačních hustot v armádách prvního sledu a zejména na směru hlavního úderu nepřítel. Např. ze 6800 děl a minometů, které měl 3. ukrajinský front v Balatonské obranné operaci v pásmu širokém 83 km [29 % celkové šířky pásma obrany frontu], soustředil v taktické hloubce 4400 děl a minometů, tj. bezmála 65 %. Hustota protitankového dělostřelectva dosahovala 25 až 30 i více děl na jeden kilometr fronty.

Příprava hluboké, ženijně vybudované a palebně zabezpečené obrany na možných směrech úderů nepřítel značně zvyšovala její odolnost, ale přesto cíle obranné operace nebylo vždy dosaženo. Jak ukázala válka, je potřebný ještě i manévr silami a prostředky druhých sledů (záloh) z hloubky a z prostorů, na kterých nepřítel nevyvíjí aktivní činnost, nebo z druhořadých úseků.

V minulé válce se manévru široce používalo ve všech obranných operacích a mnohdy napomáhal k dosažení úspěchu. Rozsah manévru, uskutečňovaného ve Velké vlastenecké válce, můžeme posoudit z příkladu voroněžského frontu při obranné operaci u Kurska. Od 5. do 15. července 1943 druhé sledy a zálohy frontu, armád a zálohy hlavního velení, které byly přisunuty v průběhu operace, uskutečnily manévr v hodnotě dvou vševoj-

skových armád (ze zálohy hlavního velení), jednoho střeleckého sboru, dvou tankových armád (jedna ze zálohy hlavního velení), čtyř tankových sborů (dva byly přisunuty do sestavy frontu v průběhu operace) a šesti střeleckých divízi. Kromě toho na ohrožené směry uskutečnily manévr dvě protiletadlové dělostřelecké divize, čtyři samostatné tankové grigády, pět protitankových brigád, jedna kanónová dělostřelecká brigáda, dva samostatné tankové pluky a další útvary druhů vojsk.

Udržení taktické hloubky obrany a zejména hlavního pásma divízi prvního sledu mělo rozhodující význam pro průběh a výsledek obranné operace. Umožňovalo způsobit nepříteli maximální ztráty a často vedlo ke zmaření útoku. Proto v mnoha operacích minulé války obrance přijímal rozhodná opatření již při vstupu nepřítel do taktické hloubky, aby zesílil vojska na ohrožených úsecích manévrem armádních a frontových záloh a dále silami a prostředky z pasivních úseků fronty. Např. v obranné operaci sovětských vojsk severně Jassy hitlerovská vojska za první den útoku postoupila o 2 km. K zesílení ohroženého prostoru velitel 52. armády určil ze své zálohy jednu střeleckou divízi a velitel 2. ukrajinského frontu 5. mechanizovaný sbor 6. tankové armády, který společně s vojsky 52. armády zastavil útok nepřítel. V dalším, když německá fašistická vojska přenesla směr hlavního úderu do pásma 27. armády, sovětské velení zasadilo do sražení 5. gardovou armádu (druhý sled frontu), 2. tankovou armádu, 5. tankový sbor 6. tankové armády, řadu dělostřeleckých a ženijních útvarů a svazků. Za sedm dní bojů, i přes to, že nepřítel ztratil 315 tanků, 451 letadel a do 17 000 vojáků, nepodařilo se mu prolomit hlavní pásmo obrany.

Na tomto příkladě názorně vidíme dovedné spojování pozičních a manévrových forem boje, úlohu manévru k zesílení poziční pevnosti obrany. Rozhodný manévr snížil na minimum převahu nepřítel na směru hlavního úderu a vojska úspěšně odrazila útok nepřítel v průběhu bojů o taktickou hloubku obrany.

Důležitou úlohu měl manévr v obranných operacích při proniknutí nepřítel do operační hloubky obrany. V takových případech se manévru zúčastnily druhé sledy, zálohy a síly a prostředky z jiných směrů k zesílení obrany na ohrožených směrech, zřídka k provedení protiúderů. Bylo to podmíněno v první řadě nízkou naplněností tankových sborů a armád a značnou převahou nepřítel v tancích.

Ve výhodné situaci manévru se uskutečňoval s rozhodným cílem, zejména k provedení protitoku, zmaření útoku nepřítele a zničení jeho vklínivšího se uskupení. Např. v bitvě u Kurska uskutečnily manévry s tímto cílem 5. gardová armáda a 5. gardová tanková armáda, které zrána 12. 7. 1943 protiuđerem donutily útočícího nepřítele přejít do obrany.

V obranných operacích byl charakteristický manévry druhými sledy a zálohami z hloubky. Jeho organizace nebyla složitá. Rychle se uskutečňoval, protože druhosledové (záložní) svazky a útvary byly zavázány do boje a mohly brzy bez překážek a včas zesilovat úsilí obrany, stabilizovat frontu a vytvářet podmínky k vedení protiuđerů.

Manévry podél fronty uskutečňovaly svazky a útvary z pasívních nebo méně nebezpečných směrů a prostorů. Byl složitější a těžký. Přípravoval se v průběhu operace, ve velmi omezeném čase, s vysokým vypětím a jeho úspěch vyžadoval vysokou mobilitu.

Názory na spojitost pozičnosti a manévrovosti, které byly rozpracovány ve Velké vlastenecké válce, mají svůj význam i v současné době, tj. při zavedení jaderných zbraní do výzbroje vojsk.

Posižní obrana se rozvíjela ve směru

- zvyšování hloubky postavení a pásem, rozmísťování vojsk do několika sledů a nepřetržitěho růstu množství vojsk, určených k jejich udržení,

- stálého zvyšování mohutnosti palby všech prostředků k ničení nepřítele na přístupech k obranným postavením, k odražení útoku i ničení uskupení nepřítele, které se vklínilo do obrany,

- zvětšení hloubky zabezpečené postavení a pásem ženíjnými zátarasy i vojsky (zabezpečovací pásmo, postavení bojového zajištění),

- zvyšování síly palby na směrech hlavního úderu nepřítele manévrem palbou dělostřelectva, hustotou protitankových prostředků a výbušných zátarasů v průběhu boje a operace, manévrem protitankových záloh a pohyblivých odřadů zatarasování na nejvíce ohrožené prostory,

- zdokonalování ženíjního vybudování obrany (od samostatných okopů a nesouvislých postavení k souvislým a do hloubky připraveným postavením a pásmům).

Manévrovost v obraně se rozvíjela převážně ve směru zvětšování forem manévru silami a prostředky; manévry nabý-

val víceúčelového charakteru. To se projevovalo v tom, že např. ve Velké vlastenecké válce, zásluhou manévru byla

- zesilována vojska prvních sledů na nebezpečných směrech z počtu druhých sledů a různých záloh a rovněž z počtu vojsk stažených z prostorů, kde nepřítel neútočil nebo ze směrů, na kterých byl nepřítel odražen,

- vytvářena uskupení určená k protiuđerům, jejich přesun a rozvíňování na plánovaných čarách,

- vytvářena uskupení prostředků ničení k protipřípravě, hromadnému úderu letectva a palby v určenou dobu ke zničení nejdůležitějších uskupení nepřítele,

- konečně zabezpečen rychlý přesun vojsk do prostorů vysazení vzdušných výsadek nepřítele a jejich zničení.

Velké množství úkolů, které byly řešeny manévrem sil a prostředků, se zabezpečovalo tím, že množství vojsk určených do druhých sledů a záloh nepřetržitě, jak absolutně, tak i poměrně vzrůstalo a dosti často převyšovalo složení prvních sledů, které měly za úkol udržet obsazená postavení. Např. v bitvě u Kurska, z 35 divizí voroněžského frontu bylo 18 divizí (více jak polovina) ve druhém sledu a zálohách armád a frontu, připraveno k použití na nebezpečné směry.

Rozvoj obrany, zejména v minulé válce ukázal, že nehlédě na nepřetržitě absolutní i poměrně zvětšování sil a prostředků, určených do druhých sledů a záloh, jejich větší část uskutečňovala manévry ne k protiztečím a protiuđerům, ale k udržení vhodných prostorů na nebezpečnějších směrech. Bylo to vynuceno značnou převahou útočícího nepřítele, zejména v tancích. Proto v obraně, i když narůstala úloha manévru, byly i nadále v popředí poziční formy boje.

Spojitost pozičnosti a manévrovosti v soudobé obraně doznala velkých změn. To vyplývá z možností hromadného použití jaderných zbraní, úplné motorizace vojsk, velkého množství tanků ve výzbroji svazků a útvarů, vysoké mobility jiné obrněné techniky, dále v důsledku vzniku aeromobilních vojsk, schopných nejen k manévru vzduchem, ale i k úderům na pozemní objekty. V obranných sraženích jaderné války v důsledku toho zřejmě vzroste úloha manévru.

Značné zvýšení úlohy manévru je podmíněno tím, že i když obrana tak jako v minulosti bude vedena proti silnějšímu nepříteli, poměr sil se může rychle a pronikavě změnit v důsledku použití jaderných zbraní. To může změnit situaci natolik, že vojska v obraně mohou zahájit aktivní činnost. Zvětšil se i prostorový

rozmač činnosti, a proto bránící strana může změnit situaci ve svůj prospěch jen rychlým a smělym manévrem vojsk na potřebný směr. Rozhodující úlohu bude mít manévry úderu jaderných zbraní k rozhodnému zeslabení hlavního uskupení nepřítele na přístupech k obraně a nedopustit průlom obrany a proniknutí nepřítele do její hloubky.

V soudobé obraně bude mít manévry ještě větší a významnější poslání. Manévry se bude používat k

- soustředění jaderných úderů a palby na nejdůležitější uskupení nepřítele,
- zesílení svazků a útvarů prvních sledů na nebezpečných směrech z počtu záloh a vojsk stažených ze směrů, na které nepřítel neútočí, nebo ze směrů, kde byly útoky nepřítele odraženy,
- vytvoření úderných uskupení vojsk v obraně, jejich přesun a rozvinutí na plánovaných čarách,
- přesunu vojsk do prostorů vysazení nepřátelských výsadek.

Manévry silami a prostředky se bude uskutečňovat k přehrazení průlomů obraně, které byly vytvořeny jadernými údery nepřítele, k výměně nebojeschopných svazků a útvarů a dále k obnovení bojovosti vojsk a při změně prostorů rozmístění k zachování bojovosti.

Zvláště důležitý význam v obraně má rychlost manévru. Musí značně převyšovat tempo útoku nepřítele. Jen za těchto podmínek bude mít bránící strana možnost zmařit zámysl útočníka a vnutit mu svou vůli. Vysoká rychlost manévru je v současné době zabezpečena především úplnou motorizací a mechanizací pozemních vojsk. Velký význam k předejití nepřítele při manévru bude mít i zdržení jeho vojsk použitím zátarasů a všech prostředků ničení.

Použití jaderných zbraní v obraně zvyšuje možnosti útočných forem při řešení obranných úkolů. Časově se značně sblíží ničení útočícího nepřítele palbou, manévry, protizteče, protiúderu, které se dříve uskutečňovaly v průběhu dlouhé doby. Vzájemná spojitost obrany a útoku je užší, došlo k vzájemnému pronikání forem boje v těchto druhých bojové činnosti. Podle oficiálních názorů velení americké armády, s manévrem spojený útok má velký význam pro všechny druhy obrany; pro mobilní obranu má rozhodující význam.

Pozici obrana v současné době neztrácí na svém významu. K tomu abychom mohli vytvořit výhodné podmínky pro

úderu jadernými zbraněmi a palbu klasickými prostředky a pro protizteče a protiúderu je potřebné pevně držet určené čáry a prostory. Účinnost klasických druhů zbraní v mnohém závisí zejména na výběru a vybudování výhodných postavení a přirozených terénních prvků pro jejich použití.

Soudobá obrana, tak jako i dříve, se bude organizovat v těsné spojitosti manévrových a pozicičních způsobů činnosti. Jejich poměr na různých stupních nebude však stejný. V operační obraně a také i v obraně svazků manévry bude převyšovat poziciční charakter. Není náhodou, že např. v americké a anglické armádě, v armádě NSR druhé sledy a zálohy divizí a výše nejsou v postaveních, ale rozmísťují se v určených prostorech a jejich úkolem je v první řadě manévrová činnost s různými cíli. Ovšem i na úrovni divize, bez udržení důležitých prostorů nebude možné vytvořit výhodné podmínky jak operačním silám a prostředkům, tak i divizním zálohám ke zničení vklínivšího se nepřítele.

Poziciční činnost, založená na využití mohutnosti palby vedené z místa a na zátarasech, bude převládat v obranném boji na úrovni útvarů a jednotek. Na těchto stupních manévry silami a prostředky, zejména palbou, ovšem nevylučujeme; budeme je uskutečňovat hlavně k udržení důležitých prostorů terénu.

Současnou obranu s použitím všech dnešních prostředků ničení můžeme charakterizovat v podstatě jako manévrovou, založenou zejména na mohutných úderech jaderných zbraní, širokém manévru palbou, silami a prostředky, na protiztečích a protiúderech při současném pevném držení důležitých obranných postavení, která přehrazují pravděpodobné směry útoku nepřítele a dále na širokém použití zátarasů.

V obraně bez použití jaderných zbraní, tak jako v minulé válce, budou převládat poziciční formy boje, ovšem se zvýšenou úlohou manévrovosti.

Soudobá obrana, charakterizovaná jako manévrová, nemá nic společného s manévrovou obranou ze začátku minulé války, která byla založena na udržení řady postupně bráněných čar. Zdůrazňujeme-li manévrový charakter soudobé obrany, máme na zřeteli, že v ní bude manévry veden s větší částí sil a prostředků (jadernými údery, vojsky a palbou) převážně v rozmezí obsazených pásem obrany.

Upraveno ze sovětského tisku

z kapitalistických armád

DOPRAVNÍ ZABEZPEČENÍ PŘESUNŮ A PŘEPRAV OZBROJENÝCH SIL NATO NA ÚZEMÍ NSR

Plukovník ing. František Pelech
podplukovník Ladislav Kysil

Cílem našeho článku je informovat čtenáře o dopravním zabezpečení ozbrojených sil NATO na teritoriu NSR, tj. o té části operační přípravy teritoria jako nástupišť agrese proti socialistickým zemím, která tvoří podstatu veškerých opatření, jež jsou v operačních plánech NATO uváděna souhrnně pod pojmem „Zabezpečení operační volnosti ozbrojených sil“. Současná koncepce NATO, tzv. „pružná reakce“, zdůrazňuje nutnost zvýšení „Operační volnosti pozemních ozbrojených sil NATO“ v Evropě. Jedním z rozhodujících předpokladů pro to je komunikační síť, která umožňuje výkonou železniční a silniční dopravu.

Pozemní přesuny a přepravy hlavněho uskupení pozemních armád a větších uskupení leteckých sil NATO mají být na komunikační síti NSR plně zabezpečeny silami a prostředky teritoria. Přípravy k tomu se urychlují s mimořádnou intenzitou.

Dopravní zabezpečení pozemních přesunů a přeprav ozbrojených sil NATO na území NSR zahrnuje:

- zabezpečení vojenské přepravy po železnici a vnitrozemských vodních tocích,
- zabezpečení silniční pořádkové služby při silničních přesunech a přepravách,
- zabezpečení přechodu přes důležité vodní překážky,
- údržbu, obnovu a stavbu silnic a železničních tratí.

Všechna tato opatření spolu velmi úzce souvisejí, jedno podmiňuje druhé a jakékoliv rušivé faktory, působící v jednom systému, mají nepříznivý vliv na plnění ostatních úkolů dopravního zabezpečení.

Zabezpečení pozemních přesunů a přeprav ozbrojených sil NATO na území NSR příkládá velení NATO mimořádný význam. Je to především proto, že zálohy jednotlivých armád členských zemí NATO, přisunované na evropské válčiště, nemají dostatek vlastních přepravních a překládacích prostředků, takže např. při zničení mostů přes Rýn jsou plně závislé na organizačním a materiálně technickém za-

bezpečení přechodu silami a prostředky teritoria NSR.

Také týlové zabezpečení armád NATO, scustředěných v NSR, je sice povinností jednotlivých členských zemí paktu, ale po stránce přísunu a odsunu převážně závislé na organizaci dopravního zabezpečení silami a prostředky teritoria NSR.

Pro všestranné zabezpečení pozemních přesunů a přeprav ozbrojených sil NATO na komunikační síti NSR se v rámci výstavby infrastruktury v posledních letech uskutečnila řada opatření, včetně stavebních akcí, např. zámysl „Zpohotovnění systému zabezpečení přechodu důležitých vodních překážek“ vyhlášený ve stati „Vojenská politika spolkové vlády“, tzv. „Bílé knihy 1969“, byl v následujících letech realizován a na zasedání ministerské rady NATO v prosinci 1970 byl program infrastruktury dále rozšířen o zajištění pohotovosti nezbytných sil a prostředků.

Hlavním nositelem úkolu přípravy, organizace a realizace dopravního zabezpečení pozemních přesunů a přeprav ozbrojených sil NATO na území NSR je západoněmecká teritoriální organizace vojenské dopravy a jí za války podřízené potřebné síly a prostředky. V návaznosti na vojenskou organizaci dopravního zabezpečení byla vytvořena také obdobná civilní organizace, což se projevilo zejména v realizaci opatření k zabezpečení údržby, obnovy a výstavby silniční a železniční sítě.

Pro potřeby dopravního zabezpečení ozbrojených sil NATO jsou vybrány výkonné železniční trati, které vyhovují těmto základním požadavkům:

- průjezdnost vojenských vlaků s překročenou ložnou mírou. „Překročená ložná míra“ — odborný název pro označení železničních zásilek, které při umístění na železničních vozech přesahují svými rozměry stanovený průjezdový průřez železničních tratí; zajištění bezpečné přepravy takových zásilek vyžaduje různá provozně technická opatření v železniční dopravě;

- možnost objezdu zničených železničních uzlů, úseků s velkými mostními objekty a ostatních snadno zranitelných úseků;

- možnost využití odkloněných železničních tratí s dostatečnou propustnou výkonností.

Síly a prostředky civilní organizace řízení a zabezpečení silniční dopravy mají důležitou funkci při silničním zabezpečení přesunů a přeprav ozbrojených sil NATO. Jde především o vyloučení ne-

bc alespoň podstatné omezení rušivých vlivů civilního provozu na zabezpečení vojenských přesunů a přeprav; dále se počítá s jejich využitím pro silniční pořádkovou službu na těch silnicích, kde nejsou orgány vojenské silniční pořádkové služby. V případě potřeby mohou být nasazeny k zabezpečení zvýšené přepravní kapacity přechodů přes důležité vodní překážky. O tom, že různé vlivy civilního silničního provozu na vojenské přesuny a přepravy nelze opomíjet, dokazují plánovaná evakuační opatření i předpokládaný rozsah „samovolné evakuace“, které s ohledem na strukturu aglomeračních oblastí a geografické podmínky NSR považuje velení NATO za velmi vážné nebezpečí pro „operační volnost“ ozbrojených sil NATO.

Podpora a pomoc, poskytovaná silami a prostředky organizace teritoriálního vojska NSR ozbrojeným silám NATO, je zatím omezena pouze na:

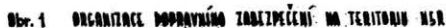
- zajištění přechodu řeky Rýn;
- silniční pořádkové zabezpečení přesunů a přeprav pozemního vojska USA silami a prostředky vojenské policie.

Organizace a řízení dopravního zabezpečení

Dopravní zabezpečení je hlavním úkolem orgánů vojenské dopravy (služební předpis Bundeswehru ZDV 75/32, kapitola 2). Zahrnuje plánování, organizaci, přípravu, zabezpečení a sledování přesunů a přeprav po silnicích, železnici a vnitrozemských vodních tocích. Prvořadým úkolem teritoriálních orgánů vojenské dopravy NSR je organizovat a řídit dopravní zabezpečení pozemních přesunů a přeprav ozbrojených sil NATO. Dále se počítá s jejich využitím pro řízení dopravního zabezpečení přesunů a přeprav civilní obrany a důležitých civilních zásobovacích přeprav k zabezpečení chodu válečného hospodářství a života obyvatelstva. Na organizaci a řízení dopravního zabezpečení evakuace (plánované i samovolné) se podílejí pouze v počátečním období, a to jen tehdy, pokud mají vliv na průběh vojenských přesunů a přeprav, popřípadě na vedení vojenských operací.

Organizace dopravního zabezpečení na celém území NSR se aktivuje se zahájením rozvíjení ozbrojených sil NATO.

Organizace a řízení silničního zabezpečení je nejdůležitější součástí dopravního zabezpečení ozbrojených sil. Má zajišťovat racionální využití silniční sítě, včasnou přípravu a zabezpečení pláno-

vaných os přesunů, stálou kontrolu a sledování provozu a technického stavu silnic a podle toho rozmísťovat síly a prostředky silniční pořádkové služby.

Za organizaci a řízení silniční pořádkové služby na silniční síti v týlových prostorech armádních sborů odpovídají orgány vojenské dopravy těchto sborů, v armádním týlovém prostoru pak teritoriální orgány vojenské dopravy NSR. Pouze při zaujímání operační sestavy vojsky plní teritoriální orgány vojenské dopravy úkoly silničního zabezpečení až k zadní hranici vojskového (divizního) týlu.

Důležitý význam v systému dopravního zabezpečení NATO v NSR má samozřejmě také organizace, řízení a zabezpečení vojenské přepravy po železnici. S využitím říční dopravy pro vojenské přepravy se vzhledem k její snadné zranitelnosti počítá pouze výjimečně, a to pro případné odlehčení ostatním druhům dopravy. Po stránce dopravního zabezpečení na železnici a vnitrozemských vodních tocích není působnost teritoriálních orgánů vojenské dopravy omezena.

Pro zajištění bezvadné funkce řízení dopravního zabezpečení v podmínkách budoucí války byla s ohledem na mimořádný strategický význam, který velení NATO přikládá teritoriu NSR, vytvořena již nyní poměrně rozsáhlá organizace vojenské dopravy, jež by se při přechodu do válečného stavu pouze doplnila na plánované válečné počty (viz obr. 1). Silniční síť NSR je rozdělena na:

- základní síť vojenských silnic,
- základní síť hlavních civilních silnic,
- ostatní silnice.

Základní síť vojenských silnic a hlavních civilních silnic tvoří zájmovou silniční síť NATO v NSR.

Takto rozdělená silniční síť je zapracována do speciálních map. Základní síť vojenských silnic, základní síť hlavních civilních silnic včetně plánovaných základních regulačních a kontrolních bodů (čar) jsou uvedeny na speciálních mapách v měřítku 1:250 000. Další speciální mapa obsahuje všechna číselná označení vojenského využití silnic. Tyto speciální mapy odpovídají jednotným normám NATO a jsou proto použitelné a k dispozici pro všechny ozbrojené síly NATO, operující na území NSR (francouzské a americké).

Řízení a činnost silniční pořádkové služby (řízení silničního provozu) na této zájmové síti NSR má organizovat a zabezpečovat 30 dopravních velitelství a

asi dvacet pět praporů polních myslivců¹⁾ — vojenské policie. K tomu mají k dispozici 30 řídících ústředí (řídících dispečerských stanovišť), 30 až 35 dopravních a cca 10 vrtulníkových pohotovostních jednotek (letek) dopravní policie, a mimoto ještě minimálně 600 pohotovostních jednotek civilní organizace řízení silničního provozu²⁾. Za mobilizace dodává civilní sektor Bundeswehru také malá dopravní letadla a vrtulníky³⁾, převážně předurčené orgánům vojenské dopravy pro potřeby řízení dopravního zabezpečení.

V týlových prostorech sborů jsou pro silniční pořádkovou službu k dispozici sborové jednotky vojenské policie⁴⁾. Mimoto se na celém teritoriu NSR využívají pro silniční pořádkovou službu také organické pořádkové jednotky přesunovaných svazků a útvarů, v nezbytném případě i záchraných a vyprošťovacích, ženijních, spojovacích a leteckých jednotek pozemního vojska, jakož i speciálních jednotek obrany proti ZHN. Pohotovostní síly a prostředky silničního zabezpečení je možné použít jak ve vojenské, tak i civilní síti řízení silniční dopravy.

Vojenská a civilní síť řízení silniční dopravy

Vojenská síť řízení silniční dopravy zahrnuje zájmovou silniční síť celého území NSR až po zadní hranici divizního týlu. Rozvíjí se jako stálá dispečerská síť silniční pořádkové služby na základní síti vojenských silnic a člení se na Krajské dopravní rajóny shodně s obvodem působnosti jednotlivých Krajských vojenských velitelství. Vojenská síť řízení silniční dopravy má zabezpečovat plnění těchto hlavních úkolů:

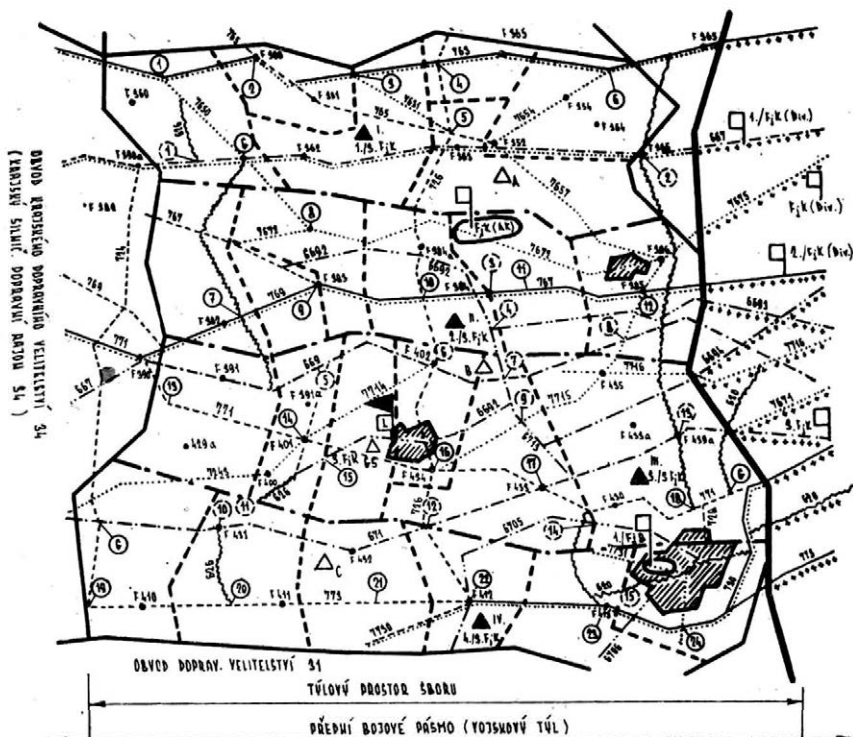
- sledování všech vojenských přesunů a přeprav včetně kontroly doby průjezdu proudů kontrolními místy (regulačními čarami);
- předávání a příjem informací velitelů proudů o stavu silnic a dopravní situaci;
- předávání rozkazů nadřízených velitelům a štábům přesunujících se vojska a příjem jejich hlášení a informací pro nadřízené;

¹⁾ Polní myslivec — historický název příslušníka vojenské policie Bundeswehru. (Sbor polních myslivců — osobní garda pruského krále Bedřicha Velikého v 18. století.)

²⁾ Jedna pohotovostní jednotka v síle asi rotu.

³⁾ V NSR je asi 2300 malých dopravních letadel a více než 70 vrtulníků, z nichž většina podléhá odvodní povinnosti.

⁴⁾ Armádní sbory mají různé počty vojenské policie v síle roty až do praporu.

LEGENDA :

- ① SILNIČNÍ POŘÁDKOVÉ STANOVISŤE TERITORIÁLNÍHO VOJSKA (V KRAJI ČÍSLO)
- ② SIL. DOP. STANOVISŤE SMÍŠENÉ (TERITORIÁLNÍ VOJSKA A POLICIE)
- ③ SIL. DOP. STANOVISŤE CIVILNÍ OBRANY (POLICIE)
- ▲ SILNIČNÍ DISPEČ. STANOVISŤE TERITORIÁLNÍ VOJSKA
- △ VELITELSKÉ STANOVISŤE ROTY VOJ. POLICIE (TERITORIÁLNÍ SÍŤ ŘÍZENÍ VOJ. SIL. DOPRAVY)
- △A SILNIČNÍ DISPEČER. STANOVISŤE (POLICIE)
- VOJ. POLICIE POZEM. OZNAKOVCŮV SIL NATO (MŮŽE BÝT V TÚL. PÁSMU ROZVINUTA)
- ZÁLOHY VOJ. POLICIE PRO ÚKOLY SIL. DOP. SLUŽBY
- ÚSTŘEDNÍ DISP. STANOVISŤE POLICIE
- ▲ DOPRAVNÍ VELITELSTVÍ
- ČASOVÉ A PROSTOROVÉ OHRANIČENÍ
- ZPRAVIDLA : NA VOJENSKÝCH SILNICÍCH
- V PROSTORU DIVIZE (VOJŠK. TÚLU) JSOU VŠECHNA OMEZENÍ TRŽENÁ

HRANICE :

- ZADNÍ HRANICE DIVIZNÍHO PROSTORU (TÚLU)
- KRAJ SILNIČNÍ DOPRAVNÍCH RAJŮŮ (PŮSOBNOST DOPRAV. VELITELSTVÍ) - ZÁROVEŇ PROSTOR NASAZENÍ ROTY VOJ. POL. (TER. VOJSKA)
- SILNIČNÍCH ÚSEKŮ (PRO ČETV VOJ. POLICIE)
- OBYV. PŮSOBNOSTI SIL. DOP. HLÍDEK VOJ. POLICIE
- ZÁKLADNÍ SÍŤ VOJENSKÝCH SILNIC
- HLAVNÍ SILNICE SMĚRY (TRÁMISTNÉ ČÍSLO S LICHOU ČÍSLOUČÍ NA KONCI)
- HLAVNÍ PŘÍČNÉ SILNICE (TRÁMISTNÉ ČÍSLO SE SUDOU ČÍSLOUČÍ NA KONCI)
- SPODOVACÍ SILNICE (ČTVRTHISTNÉ ČÍSLO, PÁVNÍ TRÁMISTNÉ ČÍSLO JSOU SHODNÉ S ČÍSLEM PŘÍSLUŠNÉHO HLAVNÍHO SIL. SMĚRU NEBO PŘÍČNÝ)
- ZÁKLADNÍ SÍŤ HLAVNÍCH CIVILNÍCH SILNIC
- OZNAČENÍ A ČÍSLOVÁNÍ TAKO U VOJENSKÝCH SILNIC (ČÍSLO ZAČÍNÁJÍ VÝVOJ ČÍSLOU ČESTI)

Dbr. 2 - VYBUDOVÁNÍ SÍŤE ŘÍZENÍ DOPRAVY V KRATSKÉM SILNIČNÍM RAJONU

— stálou informovanost orgánů vojenské dopravy o dopravní situaci, technickém stavu silnic a eventuální činnosti nepřítele.

Zjištěné skutečnosti a zprávy se předávají příslušným řídicím dispečerským střediskům (stanovištím), a to podle druhu, závažnosti a naléhavosti buď v pravidelných relacích, nebo jako mimořádná hlášení. Řídící střediska tyto zprávy a hlášení shromažďují, vyhodnocují a předávají nadřízeným orgánům.

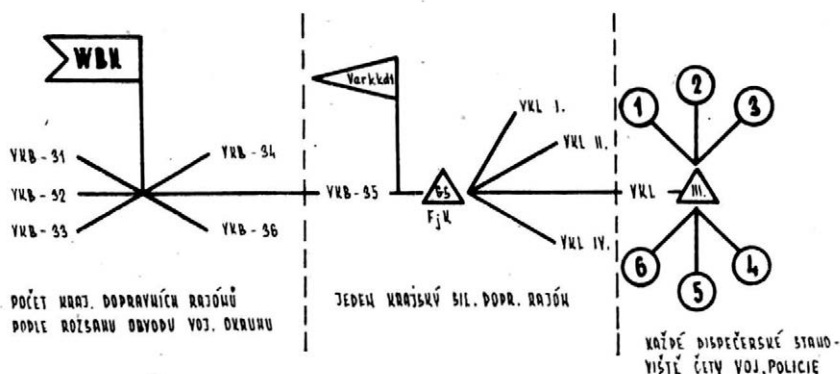
Paralelně s vojenskou sítí řízení silniční dopravy se na základní síti hlavních civilních silnic rozvíjí civilní síť řízení silniční dopravy s obdobnou organizací jako vojenská.

Za řízení silničního zabezpečení v krajích (Krajských dopravních rajónech) odpovídají příslušná dopravní velitelství. Podle hustoty zájmové silniční sítě mají tato dopravní velitelství k dispozici 1 až 2 roty polních myslivců, které obsahují dispečerská a silniční pořádková stanoviště.

Sítě řízení silniční dopravy (viz obr.

2). Krajský silniční dopravní rajón se člení na silniční pořádkové úseky; ty dále na jednotlivá pořádková stanoviště vzdálená od sebe v průměru asi 10 km. Silniční pořádková stanoviště jsou vybavena hlídkami na motocyklech, které hlídají, prověřují a upřesňují odpočinkové prostory, objíždky, kontrolují technický stav silnic, mostů a důležitých objektů, zjišťují příčiny dopravních poruch, zabezpečují dočasné uzavírky a zdvojují spojení se sousedními stanovišti, s vojenskými jednotkami působícími v obvodu pořádkového stanoviště s nejbližším nadřízeným dispečerským stanovištěm, popřípadě i s jednotkami dopravní policie, která působí na sousedních úsecích civilní sítě řízení silniční dopravy.

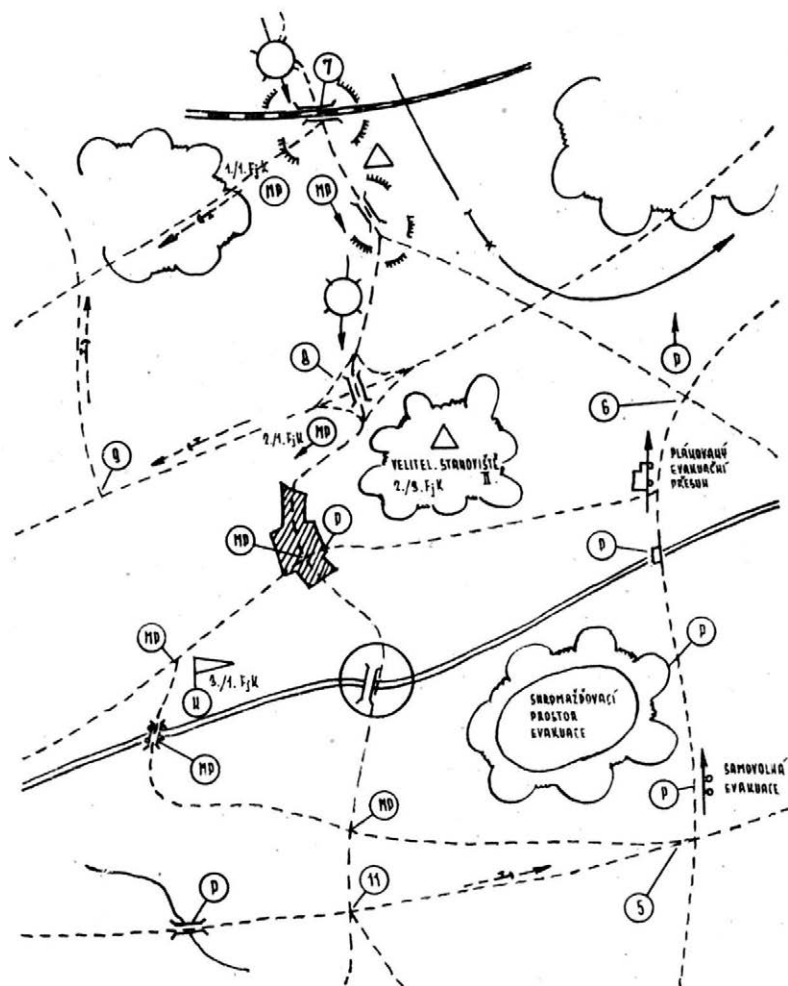
Organizace řízení silničního provozu na zájmové síti civilních silnic je obdobná jako na vojenské. Civilní orgány silniční pořádkové služby na hlavních a pomocných civilních silnicích, které ústí do vojenských silnic nebo je kříží, jsou povinny usměrňovat civilní dopravu podle potřeb přednostního zabezpečení vojen-

LEGENDA:

- WBK - VELITELSTVÍ VOJENSKÉHO OKRAHU - ODDĚLENÍ VOJENSKÉ DOPRAVY
- YKB - KRAJSKÝ DOPRAVNÍ RAJÓN (OBYV. PŮSOBNOSTI DOPR. VELITELSTVÍ)
- Verkkdt. - DOPRAVNÍ VELITELSTVÍ
- VKL - DISPEČERSKÁ STANOVIŠTĚ I - IV (STEJNĚ PRO 1. AŽ 4. ČETU ROTY VOJ. POLICIE - FJK)
- 1-24 SILNIČNÍ POŘÁDKOVÉ STANOVIŠTĚ (KAŽDÉ PRO 1 HLÍDKU VOJ. POLICIE), KTERÉ ROZVYKNE ROTA VOJENSKÉ POLICIE NA SVÉM ROZMÍŘNÉM SILNIČNÍM ÚSEKU
- GS - VELITELSKÉ STANOVIŠTĚ

Obr. 3 SÍŤ ŘÍZENÍ VOJ. SILNIČNÍ DOPRAVY V OBYV. VOJENSKÉHO OKRAHU

LEGENDA :

(MP)	VOJENSKÁ SILNIČNÍ PORÁDKOVÁ SLUŽBA	(P)	POLICIE
(MP)	SILNIČNÍ PORÁDKOVÉ ZABEZPEČENÍ PŘESAHU VOJSK	(S)	SILNIČNÍ PORÁDKOVÉ STANOVISŤE
→	PORÁDKOVÉ KLIDBY NA MOTOCYKLECH PRO DOPRAVY:		
	DOKOZ V OBYTOU POR. STANOVISŤE		
1./1. FJK	- 1. ČETA 1. ROTY VOJENSKÉ POLICIE		

Obr. 4 POUŽITÍ JEDNOTEK POLNÍCH MYSLIVCŮ A POLICIE V SILNIČNÍ POR. SLUŽBĚ (MOŽNÁ VARIANTA)

ských přesunů a přeprav.⁵⁾ Aby všechny tyto úkoly mohly splnit, zesilují se podle potřeby policejními jednotkami, které mohou při tom zajišťovat důležité dopravní objekty a zařízení nebo i silniční úseky.

Při využití základní sítě hlavních civilních silnic pro přesuny a přepravy ozbrojených sil NATO používá se k zabezpečení těchto přesunů a přeprav silničních pořádkových orgánů civilní sítě řízení, posílených podle potřeby jednotkami vojenské policie.

Jednotky polních myslivců (vojenské policie) v silniční pořádkové službě

Jednotky vojenské policie se používají k silniční pořádkové službě zpravidla pro základní síť vojenských silnic. Na civilní silnice se nasazují v těchto případech:

— jestliže se těchto silnic používá pro

přesuny a přepravy ozbrojených sil NATO nebo jednotek, které zůstaly v podřízenosti bundeswehru;

— není-li na těchto silnicích dostatek civilních orgánů silniční pořádkové služby;

— uvolnění těchto silnic od civilní dopravy a jejich střežení;

— k zabezpečení přednosti přesunu v určitém směru (jednosměrný provoz), omezení nebo zastavení silničního provozu [zabezpečení uzavírek], objížděk apod. (viz obr. 4)

Využití jednotek vojenské policie řídí centrálně dopravní oddělení vojenských cirkulů. K silniční pořádkové službě se nasazují po četách nebo rotách. Jejich použití organizují dopravní velitelství nebo přímo velitelství praporů podle pokynů dopravních oddělení vojenských cirkulů. Při použití těchto jednotek k zabezpečení přechodu přes důležité vodní překážky podřizují se dočasně „velitelům přepravišť“.⁶⁾

K zabezpečení pozemních přesunů a přeprav ozbrojených sil NATO na teritoriu NSR se počítá především s využitím silničních komunikací. Vedle toho předpokládá velení NATO, že bude v značném rozsahu využívána i železniční doprava, a to zejména při rozvinování vojsk a vedení války bez použití jaderných zbraní.⁷⁾ Železniční doprava je totiž velmi výkonná a při dobré přípravě je možné zabezpečit potřebnou přepravní kapacitu i ve složitých podmínkách soudobé války. Západoněmečtí dopravní odborníci uvádějí pro srovnání výhodnosti železniční a silniční dopravy tyto kalkulační normy: Přeprava po železnici je časově výhodnější než silniční přesun na vzdálenost nejméně 250 km pro pásovou tech-

niku a nejméně 550 km pro kolovou techniku. Na menší vzdálenosti je výhodnější silniční přesun. Přitom se počítá průměrná přepravní a cestovní rychlost [na železnici i silnici 30 km/hod.]. Hustá silniční a výkonná železniční síť NSR spolu s důkladně připravenou organizací dopravního zabezpečení vytváří podle názoru odborníků vojenské dopravy NSR dobré podmínky pro zabezpečení všech dopravních potřeb NATO.

Připravená síť řízení silniční dopravy má mimoto také zajišťovat stálé sledování pohybu vojsk protivníka v týlových prostorech armád NATO a zabezpečení rychlého předávání zpráv, hlášení a tím zajišťovat nepřetržitě velení vojskům i za přesunu.

⁵⁾ Hlavním úkolem civilních orgánů silniční pořádkové služby v rámci organizace civilní sítě řízení silniční dopravy je zajišťovat přesuny a přípravy jednotek CO, důležitých zásobovacích přeprav k zabezpečení života obyvatelstva a chodu válečně důležitých podniků.

⁶⁾ Velitelé přepravišť a jejich štáby jsou předurčení k zabezpečení přechodů nejdůležitějších vodních překážek. Jsou podřízeni příslušným

teritoriálním orgánům vojenské dopravy (krajským dopravním velitelstvím), které za organizaci zabezpečení přechodu přes vodní toky při vyřazení mostů odpovídají.

⁷⁾ Při relativně dlouhodobém přechodu ozbrojených sil NATO z mírového na válečný stav počítá velení NATO s tím, že více než 50 % všech svazků pozemních sil se do výchozích prostorů přepraví po železnici.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Вацлав Сметана Перспективы военной разрядки в Европе	3
--	---

Автор рассматривает развитие международных отношений в настоящее время и разрядку напряжения а также переход от военного соперничества к укреплению безопасности и мирному сотрудничеству. Разбирает предложения западных делегаций и делает вывод о необходимости постоянного усовершенствования обороноспособности всех стран социалистического лагеря.

Подполковник Вацлав Желаско От высшего Совета обороны страны к Советам обороны	11
--	----

В статье коротко и существенно разбирается развитие наивысших органов управления обороной еще с времен первой республики по принятию конституционного закона № 10/1969 года о Советах обороны.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Полковник Ладислав Дычка Прорыв обороны противника без применения ядерного оружия	15
---	----

Автор разбирает вопросы преодоления полосы обеспечения и прорыва обороны противника в начальный период войны без применения ядерного оружия. Исходя из разбора действий противника делает необходимые выводы для построения боевого порядка дивизии а также обеспечения прорыва обороны противника огнем артиллерии.

Подполковник Ярослав Пех майор Ян Мило Задачи радиоэлектронного боя	24
--	----

Авторы объясняют значение радиоэлектронного боя и деятельность отдельных его отраслей. Статья характерна общими данными и является введением к дальнейшим специальным статьям.

Кандидат военных наук, доцент генерал-майор Олдрих Квипил кандидат военных наук, доцент полковник Карел Негубауер подполковник Владимир Сейкора подполковник Ян Пеханек Понижение выносливости КП в следствии действий своих войск	28
---	----

Авторы на основе знаний, опыта и расчетов качественно оценивают вероятное понижение выносливости командного пункта общевойсковой армии в следствии действий своих войск: проводимой и предполагаемой деятельности, поставленных задач, отношением между отдельными подсистемами, влиянием на систему связи, а также влиянием территории.

Генерал-майор Вацлав Роучка Опыт из применения документации экспрес-форм	33
--	----

Автор, исходя из опыта учений положительно отзывается об экспрес-формах применяемых в штабах и предлагает внедрить их в штабы частей.

Подполковник Милан Кубичка
подполковник Милан Есенски

Некоторые сведения из подготовки и руководства дивизионных тактических учений 38

Авторы в выводах рассматривают некоторый опыт из подготовки и руководства дивизионными тактическими учениями и приводят методику руководства ими.

Подполковник Эдуард Кошка
подполковник Владимир Клоуда

Техника средней механизации в полевых условиях 42

Авторы разбирают эффективность электровычислительной машины «Консул 261» для использования в работе штабов в полевых условиях, практический опыт из ее применения в штабе мотострелковой дивизии на учении «Морава-73» и возможности дальнейшего развития электровычислительных машин.

Кандидат военных наук, подполковник Ярослав Ланк

Разбор информации, необходимых для решения о ядерных ударах 49

Автор разбирает основные информации, которые необходимы для общевойскового штаба к принятию решения о ядерных ударах.

Полковник Отакар Бартонь

Разведка с точки зрения нужд ракетного войска и артиллерии 58

Автор рассматривает взаимодействие артиллерийской разведки с разведывательными органами общевойсковых штабов, обращая особое внимание на использование данных воздушной разведки. Подробно разбирает связь со средствами воздушной разведки.

Кандидат военных наук, полковник Ладислав Шроубек
подполковник Олдржих Пепрла

Защита войск от зажигательных средств 64

В статье оценивается влияние зажигательных средств противника на действия войск и разбирается организация защитных мероприятий войсками и тыловыми объектами.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Теория управления 71

По данным советской печати.

К проблематике позиционности и маневренности в обороне 76

По данным советской печати.

ИНФОРМАЦИИ

Полковник Франтишек Пелех
подполковник Ладислав Кысил

Организация транспортного обеспечения передвижения и подготовка вооруженных сил НАТО на территории ФРГ 81

В статье объясняются вопросы обеспечения передвижения и подготовка территории ФРГ. Взаимодействие гражданских и военных транспортных органов для обеспечения указанных действий.